TÜM ESERLERİ

3

Mustafa İslamoğlu

Adayış Risalesi

DENGE YAYINLARI ■ 10
Mustafa İslamoğlu - Tüm Eserleri ■ 3

© *Eserin her hakkı DENGE YAYINLARI'na aittir.*
Kaynak gösterilerek alıntı yapılabilir;
izinsiz çoğaltılamaz, basılamaz.

DENGE
YAYINLARI

Yayına Hazırlayan ■ *Denge Tanıtım*
Dizgi-İçdüzen ■ *Denge Tanıtım*
Kapak Tasarım ■ *Abdülhamit Kahraman*
Baskı ve Cilt ■ *Umut Matbaacılık*
Kapak Baskısı ■ *Umut Matbaacılık*
1. Baskı ■ *Mart 1992*
11. Baskı ■ *Eylül 2001*

ISBN 975-550-007-3

Fatma Sultan Mh. Kahhalbağı Sk. No: 55/A
Topkapı-İSTANBUL
Tel: (0.212) 524 75 24 • Fax: (0.212) 631 06 15
e-mail: dengeyayinleri@hotmail.com

Mustafa İslamoğlu

Adayış Risalesi

DENGE YAYINLARI

MUSTAFA İSLAMOĞLU

1960 yılında Kayseri'nin Develi ilçesinde doğdu. İlk ve orta öğrenimini doğduğu ilçede, yüksek öğrenimini Kayseri Yüksek İslam Enstitüsü ve Kahire el-Ezher Üniversitesi İslam Hukuku Fakültesi'nde yaptı. Çeşitli dergilerde makaleleri yayınlandı. Bir süre bazı gazetelerde köşe yazıları yazdı. 1990 yılında Denge Yayınları ve Akabe Kültür ve Eğitim Vakfı (AKEV)'nı kurdu. Yazar evli ve dört çocuk babasıdır.

YAYINLANAN ESERLERİ

düşünce

Yürek Devleti (22. bsm.), Yürek Fethi (5. bsm.)

inceleme-araştırma

İmamlar ve Sultanlar (10. bsm.), Gaza Hareketi (7. bsm.), Serdengeçtiler Hareketi (7. bsm.), Fedailer Hareketi (7. bsm.), İslam Birliği Hareketi (7. bsm.), İttihad-ı Muhammedi Hareketi (7. bsm.), Anadolu Halk İsyanları (7.bsm.), Şeyh Said Hareketi (7. bsm.), Devrimlere Tepkiler ve Menemen Provakasyonu (7. bsm), Adayış Risalesi (9. bsm.), İman (9. bsm.), Yahudileşme Temayülü (7. bsm.), Cuzuru'l-Hareketi'l-İslamiyye fi-Türkiye (Kahire, 2. bsm.), İslâmî Diriliş Hareketleri (2. bsm.)

makaleler

Makalat (4. bsm.), Söyleşiler (2. bsm.), Dağarcık (3. bsm.), Tavsiyeler (7. bsm.), Bahtımca (3. bsm)

tercüme

Kadının Özgürlüğü, Sâfinaz Kâzım'dan (3. bsm.), İslam Tefsir Ekolleri, Ignaz Goldziher'den

şiir

Yasin (2. bsm.), Heyelan (2. bsm.), Divan (2. bsm.)

İÇİNDEKİLER

Takdim 9

BİRİNCİ BÖLÜM 11

ADAMAK 13
TOPLUMLAR VE KURTULUŞLARI 21
ADAYIŞ KISSASI'NIN İNDİĞİ ORTAM 33
KUR'ANİ ÇERÇEVE 37
TARİHİ ÇERÇEVE 39

İKİNCİ BÖLÜM
AYETLERİN IŞIĞINDA ÜÇ KUŞAKTA ADAYIŞ SÜRECİ 45

ÖNDERLİK SORUNUNUN ÇÖZÜMÜ VE ADAYIŞ KISSASI 47

BİRİNCİ MERHALE: İLAHİ SEÇİM VE ADAY OLMAK 51

İKİNCİ MERHALE: HÜR OLARAK ADAMAK 53

Neden "İmran'ın Karısı?" 53
Hanne: Fedakarlık Abidesi! 69
"Muharraran" 71
Zincirleri Kırmak 74

ÜÇÜNCÜ MERHALE:
EDEPLİCE DAVRANMAK 79

DÖRDÜNCÜ MERHALE:
GELENEĞİ TEPELEMEK 83

BEŞİNCİ MERHALE:
ALLAH A İSMARLAMAK 89

ALTINCI MERHALE:
ADAĞIN KABUL EDİLİŞİ 93

YEDİNCİ MERHALE:
BİR ÇİÇEK GİBİ
YETİŞTİRİLİŞ 97
"Öyle" Çiçeğe "Böyle"
Bahçıvan 97
"Allah'ın Askerleri" 99
Hikmetler... Hikmetler... 102

SEKİZİNCİ MERHALE:
İLAHİ YARDIM 109
Bahçıvana Ödül 113
Meryem Farkı 117

DOKUZUNCU MERHALE:
İKİNCİ KUŞAĞIN SEÇİMİ 121

ONUNCU MERHALE:
İLAHİ REÇETE,
SON HAZİRLIK 125

ONBİRİNCİ MERHALE:
VE ADAYIŞ SÜRECİNİN
MEYVESİ: MÜJDE 131

TETİMME 135
1. Kur'an'ın Anlaşılması
Sorunu 140
2.Önderlik Sorunu ve
Bu Sorunun Çözümünde
Kur'ânî Alternatifler 141
3. Müslüman Kadının
Konumu 145

KAYNAKÇA 149

TAKDİM

Sorsanız "Dünyanın en çok okunup ezberlenen kitabı hangisidir?" diye, hiç tereddüt etmeden "Kur'an'dır." derim. Yine "En çok okunup ezberlendiği halde en az anlaşılan kitap hangisidir?" diye sorsanız, cevabım yine aynı olacaktır: "Kur'an."

Kur'an'ın bireysel ve toplumsal mânâda hayata hâkim kılınmasının ilk ve değişmez şartı, onu doğru bir biçimde anlamaktır. Kur'an'ın anlaşılmasına yardımcı olmak için geçmişte birçok çalışma yapılmış, hiçbir medeniyet ve dinde benzeri olmayacak kadar muazzam bir birikim oluşturulmuştur. Genelde "tefsir" adını verdiğimiz bu çalışmalar, Kur'an'ın kendisi gibi zaman ve zeminler üstü olmadığı için çoğunlukla kendi yazıldıkları çağın şartlarından yola çıkarak sözkonusu çağın insanına hitap eden zaman ve zeminle mukayyet yorumlardır. Elbette bunlar arasında çağlarüstü mesajın yorumunu ona yakışır bir biçimde çağlarüstü bir bakışaçısıyla yapanlar olmamış değildir. Zaten o tür çalışmalar da her çağın insanı tarafından hüsnükabul görmüş, alınıp okunmuş ve kuşaktan kuşağa bir ilim mirası olarak yaşatılmıştır.

Günümüzde de Kur'an'a verilen hizmetler geçmişte oduğu gibi fedakar insanların mesaileri sayesinde sürmektedir.

Gördüğüm kadarıyla tefsirler sanıldığından çok daha az okunuyor. Hem herkesin okuması da beklenemez. Okumanın yerini seyretmenin aldığı çağımızda kocaman ciltli kitapları, hayatında ciddi bir okuma seferberliği başlatmamış insanların daha görür görmez korkmaları, biraz da anlaşılabilir birşey. Okumak, "zaman"dan da öte "ortam" isteyen bir iştir.

Kur'an'ı anlayıp yaşamak kastıyla okuyan insanları-

mızsa ekseriyetle neyi, nasıl okuyacakları, okurken nelere dikkat edecekleri konusunda ciddi birtakım eksikliklerle karşı karşıyadırlar. Belki bir dereceye kadar usulü bilmeyenlere okumanın usulünü öğretmek mümkün; ancak bu bilinmeyen şey düşünmek, tefekkür etmek, tedebbür etmekse, bu nasıl öğretilebilir?

Düşünme, en sağlıklı bir biçimde yine düşünülerek öğrenilir; bir de salim bir Kur'ânî tefekkürün mahsulü olan örnekler okunarak...

Elinizde tuttuğunuz risale klasik anlamda bir tefsir olmanın tüm özelliklerini taşımıyor olabilir. Ne ki bu çalışma Kur'an kıssaları üzerine yapılmış özgün çalışmaların mütevazi bir örneği sayılabilir. Bu eser Kahire'de verdiğimiz tefsir derslerinin kitaplaşmış halidir.

Gerçekte bu risalenin yazılış amacı pratik kaygılardan hareketle Müslümanların içinde bulundukları sorunların çözümünde Kur'an'ın inkar edilemez katkısına dikkat çekmek, saadet ve kurtuluşun kaynağı olan Kitab-ı Kerîmimizden çok yönlü istifadeyi artırmaktır.

"Allah alîm'dir." ve "O, her şeyin özünü bilendir."

M. İslamoğlu
Şubat 1992, Kahire

BİRİNCİ BÖLÜM

ADAMAK

Adamak, sahip olduğunun bilincinde olmaktır.

Adamak ve adanmak, harcamak ve harcanmanın zıddıdır.

Ne demektir, sahip olduğunun bilincinde olmak? Sahibi olup da bilincinde olmadığımız şeyler de mi vardır? Dahası sahip olduğumuzu sandığımız herşeyin gerçekte sahibi miyiz?

Herşeyin bir sahibi var mıdır? O halde bizim sahibimiz kimdir?

Bir şeyin sahibi olmanın ölçüsü nedir? Sahibi olup da bilincinde olmadığımız şeyler olduğu gibi, bize sahip olduğu halde tersini zannettiğimiz; daha açıkçası, kendisine bir ömür kul-köle olduğumuz halde kendimizi onun sahibi, efendisi zannettiğimiz şeyler de var mıdır?

Bu sorular kitâbî sorular değildir. Bu sorular hayâtî sorulardır. Hayatı ciddiye alan bir insan elbet bu soruların cevaplarını da ciddi bir biçimde aramak zorundadır.

Evet, insanlardan öyleleri vardır ki sahiptirler ama bilincinde değildirler sahip olduklarının. Bu yüzden o şeylere sahip çıkmazlar. Gerçekte tasarruf hakkı kendilerine verilmiş olan bu şeyleri korumazlar, gözetmezler, kollamazlar.

Bu tür insanlara tasarrufu kendilerine verilen şeylere sahip çıkmaları, onları koruyup gözetmeleri hatırlatılır:

"Ey inananlar! Kendinizi ve ehlinizi ateşten koruyunuz." (Tahrîm, 7)

İnsanın, sahibi kılındığı şeylere sahip çıkması kelimenin tam anlamıyla bir "rüştünü isbatlama" olayıdır. Sözkonusu isbat yaştan çok sorumluluk ve ehliyetle alâkalıdır.

İnsanlardan öyleleri vardır ki kendilerine başkaları sahiptir. Bunlardan bir kısmının sahibi kadın, evlat, başkan, amir, lider, otorite gibi kendi cinsinden olan insanlar; diğer bir kısmının sahibi ise mal, makam, servet, bina gibi kendilerinden şerefçe daha aşağı olan şeylerdir. Bu ikincilerin garip bir yanı da gerçekte tam tersi olduğu halde kendilerini o şeylerin sahibi sanmalarıdır. Ama nedense bu kesimdekiler "kim kime tâbi?" sorusunu kendilerine hiç sormak istemezler. Bu soruyu sorma cesaretini gösterebilseler ne neyin sahibidir, kim kime tâbîdir, o zaman âyan beyan ortaya çıkacaktır.

Sahip olan'a tâbî olunur. Eğer sahibi olduğumuz şeye tâbî oluyorsak bu durumda roller değişir, sahibi olduğumuzu sandığımız şey gerçekte bizim sahibimiz olur. Değil mi ki, kişinin sahibi tâbî olduğu şeydir.

Bu arada akla bir soru gelecektir: Sahip olan ve sahip olunan, tâbî ve metbû yer değiştirince ne olur? Ya da tutalım ki sahibi olduğumuz şeylerin bilincine vardık. Sonrası ne olacak?

İşte bu noktada konumuz olan "adamak" giriyor işin içine; *harcamamak ve harcanmamak için adamak...*

Sahip olduğumuz değerlerin en şereflisi hiç kuşkusuz kendi nefsimiz ve tasarrufu elimizde olan insanlardır. Bu değerler tarihin hiçbir döneminde günümüzdeki gibi ucuza gitmemiş, harcanmamıştır.

İnsanoğlunun kendi kendisini alçaltmasının en

çarpıcı örneklerinden biri, şerefli kılınan varlığını kendi cinsine ya da daha alt değerde bir şeye adamasıdır.

Bu anlamda adamak adeta bir kaderdir. Eğer elde etmek istediğiniz bir şey var ve varlığınızı onu elde etmeye vakfetmiş; duygu, düşünce ve eyleminizi onun uğruna teksif etmişseniz, siz o şeyin adağı olmuşsunuzdur.

Bu anlamda kendisini bir şeye adamamış insan olmadığını, olmayacağını görürüz.

Tüm değerlerin baş aşağı edildiği çağdaş dünyada ne nelerin uğruna adanmıyor ki! İyiler kötülere, şerefliler bayağılara, değerliler değersizlere, faziletler reziletlere, insanlar eşyaya, ölümsüzler ölümlülere, kalıcı ve yüce değerler geçici ve yalancı değerlere adanmakta...

Uçkuruna adananlar...

Midesine adananlar...

Makamına adananlar...

Damak ve ten zevkine adananlar...

Hevasına, hissine, nefsine ve şeytanına adananlar...

Ademoğlu kendisini adayacak put icad etmekte ne kadar mahir olduğunu tarihiyle bize isbat etmiştir. İnsan neslinin bu kadim eğiliminin temelinde onun yaratılışındaki *adanmaya yatkın yapı* yatar. Nasıl ki gerçek ilahını kaybettiği an kendisine hemen sahte ilahlar bulmakta zorlanmıyor, biryerlerden bulup buluşturup tapınmaya başlıyorsa; adanacak gerçek kapıyı yitirdiği zaman da kendisine sahte kapılar bulmakta zorluk çekmemiştir.

Kimi zaman hâkim siyâsî, ekonomik ve geleneksel dînî güçler toplumların önüne oynayıp oyalansın, kurdukları sömürü çarkını yavaşlatacak bir bilinçlenmeye kalkışmasın diye oyuncaklar atarlar. Siyasi güçlerin oyuncağı ideoloji, felsefe, bilim ben-

zeri mücerret oyuncaklar olabileceği gibi müzik, spor, cinsellik, teknoloji ve kitle iletişim araçları (televizyon vd) gibi müşahhas oyuncaklar da olabilir. Hâkim ekonomik güçler ise habire körükledikleri tüketimi karşılayabilmek için daha fazla zulmetmeye, daha fazla zulmetmek ve sömürmek için de mallarını büyük çocukların küçük tanrıçaları gibi boyuna allayıp pullama yarışına girerler. Hâkim geleneksel dini güçler ise muharref Hristiyanlıkta görüldüğü gibi gerçekte kutsal olmadığı halde sürekli bir şeyleri kutsayıp kendilerini ve besledikleri kapıları güçlendirme yarışına soyunurlar. Hâkim siyasî, ekonomik ve dînî gücün dünyevi çıkarları ve varlıkları tehlikeye girince devletten bayrağa, topraktan milli sınırlara ve "milli servet" adını verdikleri alınteri tacirlerinin zulüm müesseselerine varana dek, bir dizi şeyi kutsayıp ulvîleştirmek de bu sonuncuların görevleri arasındadır.

İnsanlar oyalansın, bu zümrelerin çıkarları önünde pürüz çıkarmasın diye önlerine çok gelişmiş oyuncaklar atılır. Onlar bu oyuncaklarla vakit geçirip oyalanırken, hakim güçler de "malı götürmüş" olurlar. Bu kadarla da kalınmaz. Bir zaman sonra bu oyuncakların işlevini unutan zavallı yığınlar onlara tapınılacak bir şey olarak bakmaya, dahası *hayatlarını oyuncaklarına adamaya başlarlar.*

Bütün bu adamaklar gerçekte bir adayış değil harcayış ve harcanıştır. Kişinin kendi varlığını, ehlini, ıyâlini tasarrufunu elinde tuttuğu her bir şeyini hovardaca harcayış. Üretime değil tüketime yönelik bir harcayıştır bu. Kişinin elindeki en büyük sermayesi olan varlığını kumara yatırarak ütülmesidir. Kur'an bu tip adayışa "iflas", muhataplarına da "müflisin" der.

İnsan ille de bir kapıya adanacak ya da adaya-

caksa bu kapı kendisinden daha değerli, daha yüce birinin kapısı olmalıdır ki değerini elleriyle alçaltmış olmasın, harcanmasın, ucuza gitmesin, tükenmesin...

Peki insanın adanacağı böyle bir kapının özellikleri neler olmalıdır, hangi adreste aramalıdır bu kapıyı insan? Örneğin yaratılmışlar içerisinde insanın kendisini adayıp da harcanmayacağı bir kapı bulunabilir mi?

Hayır; naklen, aklen, mantiken hayır. Yaratılmışların içerisinde insandan daha şereflisi yoktur ki insan onun uğruna adansın. Mahlukatın en şereflisi insan olduğuna göre adanacak kapıyı yaratılmışlar içerisinde aramak beyhude bir uğraş olacaktır. Bu kapı yaratıklar içinde aranmayacaksa geriye bir tek şey kalmaktadır; o da Yaradan...

Kuşkusuz adanılacak kapıların en yücesi Yaradan'ın kapısıdır. Adakların en yücesi O'na adanan, adayanların en akıllısı ve kârlısı da O'nun yoluna adayandır.

O'na adanmak bir hak ediştir, bir liyakat işidir. Ve O'nun temiz yoluna ancak temizler adar, temizler adanır.

Tarihte ve günümüzde toplumlar cehalet, şirk ve ahlaksızlığın bataklığına saplanıp öz değerlerini kendi elleriyle alçalttıklarında Allah o toplumlara, birtakım insanlar eliyle o bataklıktan kurtulup şereflice yaşamanın ve ölmenin yolunu gösterir.

Nebiler, sıddîkler, şehidler, alimler salihler! İşte, Allah'ın o toplumun kararan gecesini aydınlatmak için seçtiği öncü kadrolardır. Rasulullah'la nübüvvet sona ermiş, ancak ebedi risaletin mirası bir sorumluluk ve bir kulluk görevi olarak tüm müminlerin omuzlarında insanlık var olduğu sürece taşınmaya devam edecektir. Ve toplumlar geçmişte hangi

yöntemlerle saadete erdilerse, gelecekte de aynı yöntemlerle saadete ulaşacaklardır. Bunun ilk şartı ise o toplum içinde bir tohum, bir öz, bir kıvılcım işlevi görecek az sayıda da olsa bir "hastalıksız kadro"nun bulunması ve o toplumun değişiminde "maya" işlevini görmesiyle mümkündür:

"İçinizden hayra çağıran, emr-i bi'l-ma'ruf nehy-i ani'l-münker yapan bir topluluk bulunsun. İşte onlar kurtuluşa erenlerdir." (3/104)

Hiç kuşku yok ki, Allah'ın içimizden bulunmasını istediği bu adanmışlar kadrosunun oluşması, inananlar arasından çıkacak samimi insanların fedakarlıklarına bağlıdır. İşte, Allah'ın bir topluluğu toplumlar arasından seçip önder kılmasının gerçekleşme sürecinde başat rolü üstlenen sözkonusu kadronun seçiminde rol oynayan sebepler ve unsurlardan biridir *adayış*.

Ümmetin salih lider olacak liyâkatte insanlara en çok ihtiyaç duyduğu bir çağda bu önemli görevi üstlenecek liyâkatte insanların yok denecek kadar az çıkışı, biraz da liyâkatli adayların olmayışındandır. Yani, hammadde yokluğu... Birçok insan İslami hareketin en büyük sorunlarından birinin belki de birincisinin "önderlik sorunu" olduğunda hemfikir. Yine bir yığın insan elleri kolları bağlı oturuşlarını önderlik sorununun çözülmesine bağlamakta. Ancak yine bu sorundan şikayetçi olan insanların hemen hiçbiri bu sorunun çözümü için gerekli çabayı göstermemekte, üzerine düşeni bilmemekte ve yapmamaktadır. Onlar zımnen önderlik sorununun çözümünü tamamen Allah'a havale etmiş durumdalar.

Rabbimiz ise bu sorunun çözümüne ilişkin reçeteleri Kur'an'ında sunmuş bulunmakta. Bu durumda ihtiyaç yeni reçetelere değil zaten var olan reçeteleri ve çıkış yollarını iyice kavrayıp onları uygulama-

ya koymadadır. Mevcut durumdan her adımbaşı şikayetçi olan insanların bu şikayetlerindeki samimiyetleri ve ciddiyetleri de böylece sınanmış olacaktır.

Bir fert düşününüz ki ne Meryem gibi kendisini Allah yolunda adayacak bir anne-baba ve çevreye sahip olabilmiş; ne kendisi böyle bir ebeveyn olup "adayan"lar arasına karışmış; ne Zekeriyya gibi, Yahya gibi adanan ve adayanlara yardımcı olmuş. Üstelik bu fert bu haline bakmadan "önderlik sorunu"ndan yakınmaya başlamışsa, onun ciddiyetine ne Allah ne de kullar inanacaktır.

TOPLUMLAR VE KURTULUŞLARI

"Allah, Adem ve Nuh ve İbrahim ailesini ve İmran ailesini seçerek alemlere üstün kıldı." (3/33)

Ayette seçildiği belirtilenler içerisinde Adem (a), Nuh (a) ve İbrahim (a) gibi peygamberler bulunduğu gibi İmran ve karısı Hanne gibi peygamber olmayanlar da var. Bununla seçimin sırf nebiler için değil toplumun kurtuluş sürecinde rol oynayacak tüm öncü şahsiyetlerin yetişeceği ortam için de geçerli olduğuna, olabileceğine dikkat çekilmektedir.

Allah'ın yaptığı bu seçim, tesadüfen bir seçim miydi? Yoksa bu seçimin bir ölçüsü, belirleyici bir özelliği var mıydı? Yani adaylarda herhangi bir vasıf aranıyor muydu? Sözkonusu seçimde adaylara öncelik tanınmasını sağlayacak herhangi bir özellikten söz edilebilir miydi?

Sebepler aleminde yaşadığımız bir gerçek. Kainatta her şeyin sebep-sonuç ilişkisi içerisinde cereyan etmesi Allah'ın sünneti ve hikmetinin bir gereğidir. Bu açıdan en harikulade olayların bile bir açıklaması, sebep-sonuç ilişkisi içerisinde bir "hikmet"i vardır. Kur'an buna *sünnetullah* diyor. Sünnetullah çerçevesinde gerçekleşen bazı olaylardaki illeti, nedenselliği kavramaktan insan zihni aciz kalabilir. Böylesi bir durumda bile onun insan aklından daha olgun ve kamil bir akıl tarafından kavranılabilen bir

açıklaması ve illetinin var olduğuna hükmedilir. Bunun böyle olması da yine Rabbimizin bir "hikmet"i gereğidir.

Evet, Allah'ın seçtiği birey ve ailelerde ne gibi özellikler vardı ki aday adayları arasında bulundular? Varsa, bu özelliklerden bizlere bildirilenler olmuş mudur?

Bu soruya Kur'an'ın verdiği cevap "evet"tir.

Elinizdeki kitapta öyküsünü detaylıca ele alacağımız "adayış kıssası"nı bize *kendisinde hiç şüphe bulunmayan* bir Kitap aktarmaktadır. Bu öyle bir Kitap'dır ki taşıdığı mesaj ne zaman ve mekanlarla ne de mahdut ve muayyen isimlerle sınırlandırılabilir. Ne ki sözkonusu Kitap, bu evrensel ve çağlarüstü mesajını bazen zamanla ve mekanla mukayyet somut olaylar ve şahıslar etrafında dile getirir. Bu nedenle Kur'an'da seçilen isimler, olaylar, uygarlıklar, kıssalar ve mekanlar kendi içerisinde ne kadar yer, zaman ve kişilerle mukayyet olsa da mesaj olarak bu üslubu, onun zamanlar, mekanlar ve isimler üstülüğüne bir halel getirmez. Kur'an'daki örnekler, yarattığı insanın ve insanlığın geçmiş ve gelecek sorunlarını bilen Allah'ın özenle seçtiği örneklerdir. Niçin binlerce peygamberden sadece yirmi küsürü Kur'an'a alınmış, onların öyküleri aktarılmıştır?

Kur'an verdiği örneklerle bir soruna dikkat çekmişse, tereddütsüz bilmek gerekir ki o sorun gelecekte insanlığı meşgul edecek temel bir sorundur. Hatta Kur'an'a alınan örneklerden yola çıkarak insanlığın müstakbel sorunları konusunda yaklaşık bir çizelge çıkarmak bile mümkündür.

Bu konuda en güzel örneklerden biri Yahudi olayıdır. Kur'an indiği sıralarda dünyada Yahudi sorunu diye ciddi bir sorun bulunmamaktaydı. Yahudiler o çağın ne siyasetinde ne uygarlığında söz sahibiydiler. Bırakalım söz sahibi olmayı yeryüzünde egemen bir

devlete bile sahip değildiler. Şeriatları o günün dünyasının herhangi bir yerinde yürürlükte değildi. Dahası önce Babil'li Nabukadnazar'ın, sonra Roma İmparatoru Titus'un taş üstünde taş, omuz üstünde baş bırakmayan dehşetli saldırılarından sonra bir daha kendine gelemeyecek kadar zayıflamış, siyasal birliğini tamamen yitirmiş, Roma yöneticilerinin baskısıyla yurtlarını terkedip bölük pörçük İspanya'dan Doğu Avrupa'ya, Arabistan'dan Fas'a kadar dağılmış, artık kavim olma özelliğini dahi kaybetmiş bir Beni İsrail durmaktaydı önümüzde.

Lakin evrensel ve çağlarüstü mesajın sahibi olan Kur'an, nazil olduğu dönemde yeryüzünde esamesi daha okunmayan Yahudi olayına, özellikle bir kavim ve din olmaktan çok bir eğilim olan "yahudileşme temayülü"ne dikkat çekmiş, bu insanlık illetinin özelliklerini en ince ayrıntılarına varana kadar daha ilk sayfalarında teşhir etmiştir.

Eğer birileri çıkar da mesajı ebedi olan Kur'an'ın Yahudi konusunda gösterdiği hassasiyetin nedeninin bütünüyle Medine ve çevresinde birkaç küçük oymak halinde yaşayan Yahudi varlığından kaynaklandığını söylerse, biz bu mekanın seçiminin de yine Allah tarafından bir hikmete mebni olarak yapıldığını söyleriz. Hem tek başına bu gerekçenin Kur'an'ın konuya verdiği önemi açıklamada yeterli olamayacağı da bir gerçek. Çünkü bu gerekçeyi boşa çıkaran başka örnekler var. Örneğin Lut kavmi kıssası. Tarihi bir gerçektir ki o dönemde bölgede lûtîlik yoktur. O dönemin cahiliyyesini anlatan hiçbir kaynak toplumun her türlü ahlaksızlıklarını naklettiği halde böyle bir şeyden sözetmemektedir. Buna başka örnekler de verilebilir.

Bu özelliği Kur'an'ın mucizelerinden biridir ki bugün gerçekten de Yahudilik ve Yahudiler, Siyo-

nizm adını verdikleri yeryüzü tarihinin gördüğü en tehlikeli kutsal ırkçılığıyla, bir peygamberinin adına kurduğu terör devletiyle, elinde tuttuğu dünya iletişim ağıyla, çok uluslu şirketleri, kartelleri, tröstleriyle, Mason, Lions ve Rotary gibi kendi amaçlarına hizmet eden paravan kuruluşlarıyla; hepsinden beteri en tehlikeli silahı medyasıyla ve daha sayamadığım sosyal, siyasal, ekonomik, örgütlü ve örgütsüz faaliyet ve birimleriyle dünyanın başbelasıdır.

Kur'an'ın kendisine inananları ilk surelerden itibaren uzun uzun uyardığı "Yahudileşme temayülü" ise Müslümanların başbelasıdır ve tarihte Yahudilerin dinlerine, kitaplarına, peygamberlerine karşı takındığı tavrın hemen aynısını Müslümanlar da kendi dinlerine, kitaplarına, alimlerine takınma tehlikesiyle hep karşı karşıya bulunmaktadırlar. Müslümanların önündeki en büyük sorun, bizce "yahudileşme" sorunudur.

İşte Kur'an'ın diğer örnekleri de bunun gibi insanlığın başat sorunlarıyla ilgili ibret sahnelerini ve örnek olayları kapsamakta, insanlığın dikkatini bunlara çekmektedir. Kur'an'ın, zengin insanlık tecrübesini ait olduğu zaman ve mekandan çıkarıp gelecek kuşaklara aktarması, Allah'ın Rahman oluşunun sayısız tecellilerinden birini teşkil eder.

İnsanlık sınavının problemlerini çözmede anahtar işlevi gören sözkonusu kıssalardan biri de "İmran'ın Kadını Hanne+Meryem+İsa" sürecinde gerçekleşen adayış öyküsüdür.

Ana, evlat ve torundan oluşan üç kuşakla tamamlanan adayış sürecini başlatan, İmran'ın Kadını Hanne'nin "adama" eylemidir. Ayetlerin zahirinden anlaşılan, sözkonusu adama eyleminin, İmran ailesini seçilmişler arasına soktuğudur. Yani İlahi seçime gerekçe olarak bu adayış gösterilmektedir.

Hanne'nin adağı olan Meryem'in insanlık tarihinde istisna sayılabilecek bir misyonla görevlendirilmesi, oğlu İsa (a)'nın bu misyonu nübüvvet düzleminde sürdürmesi, Zekeriyya (a)'nın devreye girişi, Yahya (a)'nın mucizevi doğumu ve bu üç ismin akıbetlerinin de birbirine benzer bir şekilde, davaları yolunda hayatlarını feda ile (İsa aleyhisselam mânevî kurbandır) son bulması... Bunların tümünün ilk sebebi ve illeti İmran'ın Kadını'nın adayışıdır ve bütün bu sayılanlar *adayış sürecini* oluşturan parçalardır. Yani adayış eylemi bütün bu muazzam sürecin ve sebepler zincirinin ilk halkasını teşkil etmektedir.

İşte biz bu sürecin temel esprisi olan "adayış" olgusuna dikkat çekmek istiyoruz. Allah'ın bu olayı Kur'an'la ölümsüzleştirmesinin hikmetlerinden birinin de, son Nebi'den sonra onun risalet mirasını omuzlayacak önderlerin yetişme ve ortaya çıkma sürecinin başlamasında Hanne ve onun soylu eylemi olan *adayış olgusuna* dikkat çekmek olduğuna inanıyoruz.

İpi kopmuş, imamesi kaybolmuş, taneleri dağılmış bir tesbihe dönen ümmet kendi önderlerini yetiştirme sürecine daha ana karnındayken başlanması gerektiğini bilecek, Meryem'ini adayacak Hanne'leri yetiştirmeden, "müjde" demeye gelen çağın "İsa"larını bekleme ucuzluğuna düşmeyecektir. Ümmet kendi yol göstericilerini yetiştirmede Kur'an'ın gösterdiği usûlü ve üslûbu benimseyecektir. Bilecek ve inanacaktır ki, bu anlamıyla "mehdi"siz bir toplum yoktur. Her toplum kendi mehdi'sini kendisi yetiştirecek, bir değil binlerce mehdi'den oluşan seçilmiş kadrosuyla ümmet, önderliği yeniden üstlenecektir. Kur'an'ın haberi de bu gerçeği desteklemekte değil midir:

"Her toplumun bir yol göstericisi vardır." (13/7)

Hiç akıldan çıkmaması gereken şey şudur: Al-

lah yarattığı her bir nesne için bir yasa koymuştur. Herşey bu yasalar çerçevesinde olup bitmektedir. Elbet sözkonusu yasalar içerisinde *toplumsal değişmenin yasaları* da bulunmaktadır. Rabbimiz tarihteki müsbet ya da menfi örneklerden kimilerini Kur'an'ına alarak ölümsüzleştirmiştir. Ve ardından hiç aklımızdan çıkmaması için bizi sıkıca öğütlemiştir.

"Allah'ın yasasında bir değişme bulamazsın. Allah'ın yasasında bir sapma da bulamazsın." (35/43, 17/77, 33/62, 48/23)

Değişmeyen bu yasaları, yani sünnetullahı değiştirmeye kalkmak bir bağy (taşkınlık), değişmesini beklemekse cehalet ve hamakattir. O halde bize düşen sözkonusu yasaların işleyiş biçimini, yani hikmetini iyi kavrayıp, yapacaklarımızı o yasalar çerçevesinde yapmaktır.

O yasaların kavranmasının en sağlıklı yolu vahyin taşıdığı mesajı eksiksiz ve doğru algılamaktan geçmektedir.

Tarih boyunca İlahi vahyin çağlarüstü mesajını boğmaya çalışanlar olmuş ve bundan böyle de olacaktır. Bu boğuş her zaman mülhid ve münkirler eliyle yapılmamış hatta çoğu zaman "içerdekiler" eliyle gerçekleştirilmiştir. Eğer kılıfı bulunabilmişse kimi ayetlerin hükmü iptal edilmiş, bu işlemin adı da "nesh" konmuştur. Bu yöntemi benimseyenlerden bazıları Kur'an'ın beşte birini mensuh (hükmü kaldırılmış) olarak gösterecek kadar ileri gitmişlerdir. Bu yöntemi benimseyen bazı iyi niyetliler ise İlahi şeriatların maksatlarından ve usulünden biri olan "tedricilik" gerçeğini görmezden geldikleri için kendilerini buna mecbur hissetmişlerdir.

Kur'anî mesajın önünde duran bir başka engel de "te'vil" olgusunun meşru sınırları dışında kulla-

nılarak İlahi mesajın gürültüye getirilmek istenmesi olmuştur. "Te'vil" adı altında bazen öyle yorumlar yapılmıştır ki, bunlar vahyin temel esprisine taban tabana zıt olabilmiştir. Bu te'villerden bazılarında ise Allah tealanın maksadını anlamak mümkün olmuştur da yorumcunun maksadını anlamak mümkün olamamıştır. Ve gerçekten bir çok noktada te'vile asıl muhtaç olanlar ayetler değil sözkonusu te'viller, yorumlar olmuştur.

Hiç kuşkusuz Kur'anî mesajı boğmak isteyenlerin en çok kullandığı metodlardan biri, belki de birincisi "'tahsîs"tir. Diğer iki yöntem olan nesh ve te'vil'in meşrûsunu meşru olmayanından, ilmîsini keyfîsinden ayırmak mümkün iken bu üçüncüsü olan "tahsîs"i bir kuralla kayıt altına almak oldukça zordur. Bu nedenle tahsîs, İlahi mesajı tahrif etmek ve hayat dışı bırakmak isteyenlerin, günümüzde en çok sarıldıkları yöntemlerden biri haline gelmiştir ve vahyin anlaşılması ve hayata geçirilmesinin önüne çıkartılan en ciddi engellerden biri olarak görünmektedir.

Tahsîs mantığında ayetler kişiler, zamanlar ve olaylarla sınırlandırılır. Usûl ilminin en geçerli kuralı olan "sebeplerin hususiliği hükümlerin umumiliğine mani değildir" ilkesi gözardı edilerek ayetler, belli bir zamanda belli bir mekanda yaşamış, belli şahıs ya da toplumlara hasredilerek İlahi mesaj çağlarüstülük ve evrensellik vasıflarından soyutlanır. İnsanlığın ebedi mutluluğuna giden yolun işaret taşları olan ayetleri tarihin çöp sepetine atmakta bir beis görmez bu mantık.

Biz inanıyoruz ki Kur'an'a alınan hiçbir örnek laf olsun, hikaye olsun diye alınmamıştır. Ve hâşâ, Kur'an'ın binlercesi arasından seçtiği bu örnekler tombaladan çıkmamıştır. Bu örneklerin hiçbiri tesa-

düfi değildir. Kur'an'ın tarihin tozlu dehlizlerinden çekip çıkardığı örneklerden ibret almak yerine "bunlar eskilerin masalları" biçiminde tepki gösteriyordu müşrikler:

"Ona ayetlerimiz okunduğu zaman 'eskilerin masalları' der". (83/13)

Halbuki bu ve buna benzer misalleri insanlar öğüt alsın diye veriyordu Rabbimiz:

"Allah, öğüt alsınlar diye insanlara böyle misaller verir". (14/25)

"Biz bu misalleri insanlara anlatıyoruz. Ama onları alimlerden başkası düşünüp anlamaz". (29/43)

"Bu misalleri düşünsünler diye insanlara veriyoruz". (59/21)

Allah'ın kitabında verilen müsbet misaller "örnek", menfi misaller de "İbret" olsun içindir. Biz müslümanlar Kur'an'ın bize anlattıklarına müşriklerin baktığı gibi "eskilerin masalları" olarak bakamayız. Biliriz ki o insanlığın değişmez değerlerini bünyesinde barındıran tek kitaptır. Ve yine biliriz ki o belli bir kavme, belli bir çağa, belli bir ırka, belli bir sınıfa, belli bir kültüre ya da iklime has değildir.

Kur'an'ın resmettiği tipler insanlığın mostralık tipleridir. Zamanlar değişebilir, mekanlar değişebilir. Kültürler, ırklar, yaşam standartları, çevreler, imkanar değişebilir. Fakat öz yapısı itibarıyla yaratılışında taşıdığı müsbet ya da menfi boyutlarıyla insan değişmeyecektir. Örneğin o kavgacıdır (18/54). Cehle ve zulme meyyal yaratılmıştır (33/72). Nefsi her zaman kendisine kötülüğü emreder (12/53). Acelecidir (17/11)...

İşte insan bu temel vasıflarıyla hiçbir zaman değişmeyecektir. İnsanda bu özellikler var olduğu sürece onun İlahi mesaja olan ihtiyacında bir eksilme olmayacaktır. Yani insanın varlığında taşıdığı bu vi-

rüsleri atıp mutlak kemâl ve olgunluğu yakalayacağı bir çağ gelmeyecektir. Bütün bunlar olmayacağına göre insana bir tek şey kalıyor: Yapısından kaynaklanan zaafların ve ona musallat edilen düşmanların şerrinden ancak vahyin kılavuzluğuyla korunabilmek...

Bu sebeple diyoruz ki: Kur'an'ın seçtiği tipler müsbetiyle menfisiyle "mostralık" tipler, yani prototiplerdir. Bir *firavun*, bir *nemrut* tipinde Kur'an her zaman ve zeminde var olan bir tipolojiyi canlandırmıştır. Bu tipolojiye ait özellikleri sıralamıştır. Kitab'ın çizdiği bu tip küfrün, saltanatın, zulmün, kibrin, azgınlığın, şımarıklığın bir prototipidir. Kur'an onun ismini, yerini, zamanını vermemiştir ki bazı firavunlar kendilerini "Musa" göstermek için bu ayetleri zaman, zemin ve isme tahsis edemesinler diye. Siz hangi zamanda, hangi toplumda yaşıyor olursanız olunuz, özellikleri belli bu tipi yaşadığınız dünyada, ülkenizde, bölgenizde, şehrinizde, mahallenizde, hatta ailenizde bulup tanıyabilirsiniz. O ana hatlarıyla ortaya konulmuş bir tiptir. O tipi kimin temsil ettiğini bilebilmeniz için özelliklerini bilmeniz kafi. Kur'an'ın canlandırdığı firavun tipinin özellikleriyle örtüşen birini gördüğünüz zaman bileceksiniz ki o size Kur'an'ın tanıttığı "*malum*" çizginin bir mensubudur.

İbrahim ve *Musa* (a) tipleri de öyle. Onlar da bir prototiptir. Müsbetin, yani insan olmanın, kamil olmanın prototipi. Onların da özellikleri belli. Zulme direnişleri, şirke başkaldırışları, hakka teslimiyetleri, mazlumların yanında ve zalimlerin karşısında oluşlarıyla onları da farklı isim, ünvan ve zamanlarda ülkenizde, toplumunuzda bulup tanıyabilirsiniz.

İlahi mesajın sahibi Kitabına aldığı mahdut sayıda örneği hâşâ kur'a usulüyle belirlememiştir de-

miştik. Her bir işini hikmetle gören Rabbimiz bu örnekleri seçerken de bir hikmete mebni olarak seçmişti elbet. Kur'an'a alınan örneklerin bir illeti vardır ki diğerleri arasından sıyrılıp ölümsüzleştirilmişlerdi. Bizce bu illet ve sebepleri iki maddede özetlemek mümkün:

1. Bu örneklerin insanlık tipinin mostraları olması. Eğer örnek birey ise insan tekinin, toplum ise insan topluluklarının "prototipi" olması.

2. Kur'an'da aktarılan kıssalar, insanlığın daha sonra karşılaşacağı sorun ve çıkmazları haber veren, onlara dikkat çeken ve ilahi vahyin insanlığın bu ortak sıkıntılarına çözüm olduğunu öngören mucizevi uyarılardı.

Bu örnekler verilirken bazen çok somut bir dil kullanılarak bunların bir "misal" olduğu açıkça vurgulanmıştır. Bu konuda tümü İslamda kadının sosyal ve toplumsal gerçeğinin altını çizen, nüzul sebebi de yine Allah Rasulü'nün eşleri şahsında tüm İslami önderlik kurumuna seslenen Tahrîm suresinin son ayetleri çok açık ve net mesajlar taşımaktadır.

"Allah inkar edenlere Nuh'un karısı ile Lut'un karısını misal verdi."

"Allah inananlara da Firavun'un karısını misal gösterdi." "(Yine Allah inananlara) İmran'ın kızı Meryem'i de (misal gösterdi)." (66/10-12)

Evet, örnekte önce insan iki kategoride ele alınıyor: İnkâr edenler, iman edenler. İnkârcıların örneği ve önderi olarak iki kadın gösteriliyor, üstelik ikisi de peygamber hanımı: Nuh'un ve Lut'un (a) hanımları. Bu noktada olayın inkâr-ihanet boyutuna da dikkat çekiliyor. Ve tabî Müslüman aileler muhatap alınıyor. Yani mü'min erkek-kafir kadın olayına parmak basılarak Kur'an'ın niçin son ve tamamlanmış şeriatta İslam aile modelini oluşturmak için mümin

erkeklerin ve kadınların evliliklerinde birtakım temel ilkeler ve kurallar koyduğunun hikmeti ortaya çıkıyor.

Örneğin ikinci bölümünü İman edenler oluşturuyor: Firavun'un karısı ve İmran'ın kızı Meryem. Özellikle Asiye'nin Firavun'un karısı olduğu öne çıkartılarak çevresini bulamamış mümin kadına bir prototip sunuluyor. Dünyevi zevk ve ihtişamın büyüsüne kapılmadan küfre karşı imanını muhafaza etmenin destansı bir tarihini yazan Asiye örnek gösteriliyor. Elbet bu çağda da firavunlaşmış erkeklerle, onların hüküm alanlarında imanını koruma savaşı veren mümin kadınlar için bir direnç ve güç kaynağı oluşturuyor bu örnek. Kur'an'ın mümin kadına gösterdiği ikinci örnek ise Meryem.

İşte burada biz Meryem'i ve diğer birçok örnek tipi ortaya çıkaran ilk olayı, yani "adayış" olayını irdeleyeceğiz. Asiye ve Meryem farklı iki boyutun örnekleridir. Birincisi bireysel mücadelenin prototipidir ve içbükeydir. İkincisi ise doğal olarak bireysel boyutu olmakla birlikte daha çok toplumsal mücadelenin prototipidir ve dışbükeydir. Allah bu örnekleri Kur'an'ına alarak, insanlığın müstakbel tarihine, onların mücadelelerini bir ibret, bir öğüt ve bir misal olarak bırakmıştır.

İşte biz de Allah'ın öğüt almamız için seçtiği, bizi ve toplumumuzu çok yakından ilgilendirdiğine inadığımız ilahi bir örneğin, ayetlerden yola çıkarak ve muteber kaynaklardan da faydalanmak suretiyle tarihi çerçevesini çizeceğiz. Ayrıca olayı günümüze taşıyarak, hayatımıza ve İslami hareketin geleceğine yapabileceği katkılara dikkat çekeceğiz.

Ancak bunlara geçmeden önce kıssanın bize anlatıldığı Kur'an ayetlerini iyice anlamamıza katkıda bulunması için, bu ayetlerin indiği Medine ortamına

ve inişine sebep olarak gösterilen bazı olaylara "sebeb-i nüzul" çerçevesi içerisinde özetle değinelim.

ADAYIŞ KISSASININ İNDİĞİ ORTAM

Âl-i imran suresinin 1-32. ayetlerini oluşturan bölümü, ayetlerin konusundan da anlaşılacağı gibi Bedir savaşı ertesinde inmiştir. İbn Abbas'tan nakledilen bir rivayet de bu bölümün Bedir sonrasında nazil olduğunu doğrulamaktadır.

Adayış kıssasının başladığı 32. ayet ve konuyu oluşturan diğer ayetlerin de içinde olduğu 80 küsür ayet ise birinci bölümden yıllar sonra, yani Hicretin 9. yılında nazil olmuştur. Nüzul sebebi olarak ise Necran'dan Medine'ye gelen kalabalık elçiler heyeti gösterilmektedir. Bu elçilerin gelişi, hicri 9. yılın en önemli olayı olsa gerek ki daha sonra bu yıl "elçiler yılı" (âmu'l-vufûd) olarak adlandırılmıştır.

Necran, Arabistan yarımadasında Hicaz ile Yemen arasında bir bölgedir. Buranın nüfusu göç yolları üzerinde meskundurlar. Hazreti İsa'nın tebliğ ettiği İslam bu bölgeye ulaştığında bölge halkı Yahudi Zu Nüvas'ın zulüm ve ırkçı -teokratik yönetimi altında inlemektedir. Bölgeye fedakar insanlar eliyle getirilen İsa (a)'nın mesajına Yahudi diktatör korkunç bir devlet terörüyle karşı koymaya çalışmış, insanları inançlarından dolayı kazdırdığı hendeklerde diri diri yaktıracak kadar ileri gitmiştir. Bu olayın kısa fakat özlü öyküsünü Kur'an Burûç suresinde bize aktarır.

Daha sonraları Hz. İsa'nın saf ve temiz öğretisi tüm diğer yerlerde olduğu gibi burada da tahrife uğramış, tevhid akidesi kaybolup yerini şirk almıştı.

İşte kısa tarihini yukarda özetlediğimiz Necran Hristiyanları, Medine İslam Devleti doğduğunda bölgenin güçlü devletlerinden birine sahiptirler. 73 yerleşim bölgesinden oluşan Necran konfedere devleti, 120.000 kişilik bir ordu çıkaracak kapasitededir.

Medine İslam Devleti kuruluşunun üzerinden henüz çok bir zaman geçmeden bölgedeki siyasal nüfuzunu genişletip bunu da Mekke'nin fethiyle güçlendirince, yarımadadaki diğer bölgesel yönetimler gibi Necranlı'lar da önünde kimsenin durmaya cesaret edemediği, durmak isteyenlerinse ezici bir hezimete uğradığı bu yeni gücü yakından tanımak, mümkünse bir siyasal saldırmazlık antlaşması imzalamak için *Medine İslam Devleti*'ne çok kalabalık ve güçlü bir heyet yollamışlardı.

Hicri 9. yılda gerçekleşen bu ziyarete, Vahidi'ye göre 60 kişi katılmıştı. Bunların 14 tanesi lider kadrodandı. İçlerinden üç kişiyi temsilci seçmişler, Allah Rasulü'yle yapılan müzakereleri onlar yürütmüşlerdi.

Allah Rasulü ile Necran heyetinin liderleri arasında Hz. İsa'ya ilişkin kimi münazaralar olmuş, teslis şirkini savunan Necran'lalara karşı Allah Rasulü, İsa (a)'nın doğumundaki mucizeyi anlatmış ve düşünmeye sürükleyici sorularla akidelerinin yanlış olduğunu bizzat kendilerine onaylattırmıştır.

İşte böylesine bir ortamda konumuzu oluşturan ayetler nazil olmuştur.

Kuşkusuz nüzul sebepleri Kur'an'ı anlamada kişiye kolaylık sağlar. Fakat iniş sebeplerine bundan öte bir işlev yükleyenin durumu, uydurma haberlerden getirdiği delille Kur'an ayetini çürütmeye çalışa-

nın durumu gibidir. Esbab-ı nuzulün Kur'an'ı anlamayı kolaylaştırmaktan öte bir işlevi olduğunu hele Kur'an'ı *tahsîs etmek* gibi bir işlevi olduğunu iddia etmek usûl ilmine ve Kur'an'ın ruhuna aykırıdır. Kaldı ki Kur'an'daki her ayetin nüzul sebebi olacak diye de birşey yoktur. Birçok ayetin sebeb-i nuzulü yoktur, olup da bize kadar gelenlerden ise bir kısmı zayıf, bir kısmı ihtilaflı, bir kısmı ise mevsuk değildir.

Bu durumda iniş sebeplerini Kur'an'ın anlamını sınırlandırmak ve daraltmak için kullanan eğer kasıtlı bir ihanet içinde değilse usûl ilmine göre hata ve cehalet içindedir.

Biz Kur'an'ın mesajının zamanlarla ve mekanlarla sınırlandırılamayacağı gerçeğinden yola çıkarak diyoruz ki; Sebeb-i nuzûlü olsun ya da olmasın Kur'an'da anlatılanların muhatabı yalnızca belli bir zaman diliminde yaşamış belli bir bölgenin insanı değil, tüm zamanların, tüm mekanların, tüm toplumların insanıdır. Kur'an insanın ebedi mutluluğunu sağlayabilecek tek ilahi reçetedir: "İşte bu misaller... Onları düşünsünler diye aktarıyoruz." (59/21)

"Allah, Adem ve Nuh ve İbrahim ailesini ve İmran ailesini seçerek alemlere üstün kıldı."

"(Bunlar akidevi ve etnik) Köken olarak birbirlerindendir. Allah işitendir, bilendir."

"İmran'ın Karısı; 'Rabb'im karnımdakini tümüyle hür birisi olarak yalnızca sana adadım, benden kabul buyur; şüphesiz sen işitensin, bilensin! dediği zaman. (Allah imran ailesini âlemlerin içerisinden seçti.)""

"Onu doğurunca -Allah onun ne doğurduğunu bilip dururken- şöyle dedi: 'Rabbim, onu kız doğurdum, (halbuki) erkek kız gibi değildir. Adını da Meryem koydum. Onu ve neslini kovulmuş şeytanın şerrinden sana ısmarlıyorum'."

"Rabbi onu güzel bir biçimde kabul buyurdu. onu bir çiçek gibi yetiştirdi. Zekeriyya'yı da o(nun bahçıvanlığı)'na memur etti. Zekeriyya onun bulunduğu mabede her girişinde bir rızık bulur, sorardı: 'Ey Meryem bu sana nereden?' (O da) 'Bu Allah katından.' derdi; zira Allah dilediğine hesapsız rızık verir."

"Orada, o anda Zekeriyya Rabbine dua etti. 'Rabbim' dedi, 'bana katından temiz bir nesil ver, elbette sen duayı işitensin."

"O mabedde durmuş namaz kılarken melekler seslendi: 'Allah sana, Allah'tan bir kelime'yi doğrulayıcı, önder, şahsiyetli ve salihlerden bir peygamber olacak Yahya'yı müjdeler!'"

"Dedi ki: 'Rabbim benim nasıl oğlum olur, bana ihtiyarlık gelip çatmış, karım da kısırken?"

"'Rabbim o halde bana (oğlum olacağına dair) bir alamet ver' dedi. O da buyurdu ki: 'Senin alametin insanlarla üç gün işaretten başka türlü konuşmamandır. Rabbini çok an, akşam sabah O'nu tesbih et!'"

"Melekler demişti ki: 'Ey Meryem, Allah seni seçti, temizledi ve seni dünyaların kadınlarına üstün kıldı.'"

"Ey Meryem, Rabbine divan dur, secde et ve (başkasının değil yalnızca O'nun huzurunda) eğilenlerle birlikte eğil!"

"(Ey Muhammed) Bunlar sana vahyettiğimiz, görünmez ve bilinemez alemin haberlerindendir. Meryem'e hangisi kefil olacak diye kalemlerini atarken sen yanlarında değildin. Çekiştikleri zaman da yanlarında değildin."

"Melekler demişti ki: 'Ey Meryem, Allah seni kendisinden bir kelime ile müjdeliyor: Adı Meryem oğlu İsa Mesih'tir. Dünyada da ahirette de hatırlı ve (Allah'a) yakın olanlardandır."

Âl-i imran; 33-45

TARİHİ ÇERÇEVE

Tarihler Milat öncesinin son çeyreğini gösteriyor. Bölge tüm semavi dinlerin doğum yeri olan Ortadoğu. Yer Filistin.

İmran b. Masan kendisini ilme ve ibadete vermiş bir alim (Merağî). Matta incilinde babasının adı "Yaşahim" olarak geçiyor (1:1-16). Çevresinde saygı uyandıran biri. Bu saygı onun ilmî ve ahlakî olgunluğunun yanı sıra Harun Aleyhisselam'ın torunlarından olmasından kaynaklanıyor biraz da. Zaten ona "İmran" adının verilişi de tesadüf değil. Kendisinden yaklaşık 18 asır önce yaşamış Musa ve Harun peygamberlerin babalarının adı da İmran. Bu ad Kitab-ı Mukaddes'te "Emren" olarak geçiyor. Bütün bu nedenlerden dolayı toplumda bu ismin saygı uyandıran bir mevkii var (Begavî).

Yani İmran, toplumunun nazarında bir "seyyid"dir. Yalnızca Hz. Harun soyundan gelenlerin görev yaptığı mabeddeki alimlerin de önderlerindendir.

Takvası, ihlası ve ilmi konusunda kaynakların ittifak halinde olduğu İmran, *Fakuz kızı Hanne* ile evlenmiş, bu evlilikten uzun yıllar çocuk olmamıştır.

İmran gibi karısı Hanne de kulluğunun bilincinde bir mü'minedir. Doğum yapmak için hem kendi hem de kocasının durumunun na müsait olmasına rağmen birgün bir ağaç altında dinlenirken, bir kuşun yavrusunu beslediğine şahid olarak Allah'ın yaratışındaki yerliyerindeliği düşünür ve içerisinde

deprenen duyguya karşı koyamayarak O'ndan kendisine bir evlat vermesini talep eder (Râzî).

Samimi isteği Rabbi katında karşılık bulur. Hanne geçmiş yaşına rağmen hamile kaldığına, duasının "işiten ve bilen Rabbi" indende kabul gördüğüne şahid olunca bu kez teşekkür etme sırasının kendisine geldiğine inanarak, onca yıl sonra olağanüstü bir lütufla elde ettiği tek ciğerparesini dönüp Rabbine adar:

"Rabbim karnımdakini tümüyle hür birisi olarak yalnızca sana adadım, benden kabul buyur..."

Bütün bunlar olurken kocası İmran hayattadır ve imamet görevini yürütmektedir. Karısı Hanne kendisine, karnındaki yavrusunu Allah'a adadığını haber verince İmran beti benzi atmış bir halde Hanne'ye şöyle çıkışır:

"Yazıklar olsun sana!.. Sen ne yaptığının farkında mısın? Karnındaki çocuğun cinsiyetini biliyor musun da onu Allah'a adadın? Ya erkek olmaz da kız olursa nasıl çıkarız bu işin içinden?!" (Begavî).

İmran kendince telaşında haklıdır. Çünkü o güne kadar Allah'ın evine adananlar hep erkektir. Mevcut geleneksel din anlayışında kadının adanması sözkonusu değildir.

İmran'ın üzüntüsü yaşlılığına eklenince, bu onu ölüme kadar götürecektir. Hanne hamile haliyle dul, daha doğmamış yavrusu yetim kalır.

Bu şartlar altında Hanne doğumunu yapar. Evet, kocası kaygısında haklı çıkmıştır, çocuk erkek değil kızdır. Bu durum kocası kadar değilse de, Hanne'de de kaygıyla karışık bir üzüntüye yol açar:

"Dedi ki, 'Rabbim onu kız doğurdum, halbuki erkek kız gibi değildi'..."

Ve Hanne sözünden dönmez ve adağını, adadığı kapıya teslim eder:

"Onu ve soyunu kovulmuş şeytanın şerrinden sana ısmarlıyorum."

Hanne, çocuğunu doğurduktan sonra bilinen duasını yaptı. Onu hırkasına sararak mukaddes beyte götürüp oradaki görevlilere (Ahbar) "işte adağım" diyerek bıraktı. Bu tarihten sonra Hanne, çok yaşamayıp vefat etti. (Taberi). Zaten yetim doğan "adak" şimdi de öksüz kalmıştı.

Ahbar, imamlarının kızı olması hasebiyle bu istisnai durumu kabullenmek, hatta severek kabullenmek zorunda kaldılar. Çünkü onun olağandışı doğumunu herkes gibi onlar da biliyor, farklı bir çocuk ve çok "özel" bir adak olduğuna inanıyorlardı.

Bu kez onun bakımını kimin üstleneceği tartışması başladı aralarında. Bu "özel" adağa bakma şerefinin kendisinde olmasını istiyordu herkes. Mabed uleması arasında saygın bir yeri olan Zekeriyya (a) dedi ki: "Onun bakımını üstlenmek hepinizden çok bana düşer. Verin ben bakayım."

Haklıydı Zekeriyya (a). Çünkü karısı *Eyşa*, Hanne'nin kız kardeşi, dolayısıyla adak Meryem'in de halasıydı (Zemahşerî).

Fakat diğer görevliler bu yakınlığı Meryem'e bakmak için yeterli delil olarak görmediler. Bu fırsatı elden kaçırmak istemiyorlardı. Zekeriyya (a)'ya dediler ki:

"Annesi bu gerçeği bilmiyor muydu? Eğer isteseydi senin bakmanı tembihlerdi. Fakat öyle bir şey söylemedi."

Tartışmalardan bir sonuç çıkmayınca Meryem'i tekeffül edecek ailenin seçimi için kur'a çekmeye karar verdiler. Bu çözüm hepsinin kafasına yatmıştı. Hep birlikte Ürdün nehrine gittiler. Ötedenberi yapageldikleri bir kur'a usûlünü uygulayarak kalemlerini suya attılar. Zekeriyya'nın kalemi hepsini -Al-

lah'ın izniyle- geçmişti. Kur'an olayın bu ayrıntısını şöyle haber veriyor:

"(Ey Muhammed) bunlar sana vahyettiğimiz görünmez ve bilinmez âlemin haberlerindendir. Meryam'e hangisi bakacak diye kalemlerini atarlarken sen onların yanlarında değildin; çekiştikleri zaman da sen yanlarında değildin."

Zekeriyya yavru Meryem'i alıp evine götürdü. Karısı Eyşa'ya teslim etti. Zaten çocuksuz olan hala Eyşa, yeğeni Meryem'i bağrına bastı. Ona bir anne muamelesi yaptı. Ablasının yadigarı ve Allah'ın emaneti olan bu "adak"ı gençlik çağına gelinceye kadar büyüttü.

Zekeriyya (a) adağın asıl sahibine iade vaktinin geldiği işaretini alınca mabedde ona özel bir mekan yaparak oraya yerleştirdi. Meryem'in kız olması hasebiyle başına birşey gelir korkusuyla Zekeriyya (a) onu sürekli kolluyordu. Bu cümleden olarak, onun emniyeti için en sıkı tedbirleri almaktan geri durmuyor, ona yaptığı mekanı, kötü niyetli birinin girmesini engelleyecek tüm tertibatrla donatıyordu.

İbn İshak'ın naklettiğine göre bölge halkı bu yıllarda, kuraklıkla birlikte gelen ve kırıp geçiren bir kıtlıkla karşı karşıya kalmıştı. En varlıklı aileler bile karın doyurma telaşına düşmüştü. Bu yıllar Zekeriyya (a)'nın da iyice yaşlandığı yıllardı. Üzerine aldığı görevi yerine getirmede hayli zorlanıyordu. Fakat hiç bir fedakarlıktan da çekinmiyordu. Bu durum kendisini endişeye sevketti. Endişesinin kaynağı ölümü halinde Meryem'e kimin bakacağı, böylesi bir ortamda onun hizmetlerini üstlenecek birinin çıkıp çıkmayacağı idi.

Toplumun ileri gelenlerini toplayarak onlara dedi ki: *"Gördüğünüz gibi ben yaşlandım. Mevcut durum nedeniyle Allah'ın emaneti Meryem'e de gerekli itinayı gösteremiyorum. Benden sonra ona içiniz-*

den kim bakacaksa çıksın da bana yardımcı olsun." Kendisiyle daha önce Meryem'e bakmak için çekişen bu insanlar ortamın zorluğunu bahane ederek bu işe yanaşmadılar. Sonundan İmran'ın yeğeni ve Meryem'in amca oğlu olan Yusuf bu görevi üstlendi.

Yusuf toplumu kasıp kavuran kıtlığın etkisiyle üstlendiği görevi yapabilmek için her türlü fedakarlığı yapmaktan kaçınmıyor, fakat yine de yetersiz kaldığı endişesiyle üzülüyordu. Meryem ondaki bu hüznün farkına varınca dedi ki: *"Ey Yusuf, Allah'a hüsnüzan et. Kuşkusuz Allah bizi rızıklandıracaktır."* Daha sora onun duası hürmetine Yusuf yeteri kadar rızık temin etmeye başladı. Kazandığını her gün ona getiriyordu. Onun getirdiğini ise Allah bereketlendiriyordu.

Zekeriyya (a) ziyarete gelince, Yusuf'un getirdiklerinden daha farklı yiyecekler buluyor ve soruyordu: "Bunlar nereden?"

Bu olağandışı hali gören Zekeriyya (a)'nın kalbine birden evlat hasreti düştü. Zaten ötedenberi Meryem'i görüyor ve onun gibi salih bir evladın büyük bir lütuf olduğunu düşünüyor, onun ana babasına gıpta ediyordu. Allah'ın Meryem'e olan olağanüstü muamelesine de şahid olunca, kendi yaşına ve karısının kısırlığına bakmadan Allah'tan evlat istedi ve duası kabul edilerek Yahya (a) verildi. Sonunda kendisi de, evladı Yahya da azgın kavim tarafından koç gibi boğazlanacak; adağın bahçıvanı da, adayış sürecinin bir mübarek meyvesi olan Yahya'da O'nun kapısının kurbanı olacaklardı.

Olayın "tarihi çerçevesi" ana hatlarıyla böyle. Bu konuda muteber tarihler ve ilk tefsirlerde daha birçok ayrıntılı rivayet mevcutsa da biz bunların tümünü buraya almayı gerekli görmedik, özetlemekle yetindik.

Çünkü bizi asıl ilgilendiren, olayın tarihsel boyutu ve ayrıntılarla dolu öyküsü değil, taşıdığı mesajdı. Kuşkusuz Kur'an bu olayı ders almamız, ibret almamız, dahası "örnek" almamız için nakletmişti bize. Biz de hep birlikte ayetlerin aydınlığında olayın çağa, ferde, topluma taşıdığı mesajı arayıp bulmaya, sırrına ermeye ve hikmetini keşfetmeye çalışalım. *Kuşkusuz Allah en iyi bilendir.*

İKİNCİ BÖLÜM

AYETLERİN IŞIĞINDA ÜÇ KUŞAKDA ADAYIŞ SÜRECİ

ÖNDERLİK SORUNUNUN ÇÖZÜMÜ VE ADAYIŞ KISSASI

Toplumların müsbet ve menfi anlamda değiştiği bir gerçek. Aslında insan hem ontolojik (kevnî) hem de antropolojik (zürriyet) açıdan temiz ve arı duru bir kaynağa sahiptir. İnsanın ontolojik kaynağı *temiz fıtrat*ıdır ki her insan doğduğunda o pak fıtrat üzere doğar. İnsanın antropolojik kaynağı ise yine fıtrat kadar temiz bir insandır ki o da Adem peygamberdir.

Bu durumda esas olan insan ve onun neslinin bozulması değil, bozulmamasıdır. İnsan ve nesli bu ilk iki temiz kaynaktan (fıtrat ve Adem) uzaklaştığı an bozulmuş, bu iki temiz kaynağa yaklaştığı oranda düzelmiştir. Tüm İlahi mesajların ve davetçilerin şaşmaz hedefi, insanı bu temiz kaynaklara yeniden dönmeye çağırmak olmuştur.

Halife olarak yarattığı insanı esirgeyen ve bağışlayan Allah, onu her zaman ve zeminde kaybettiği yolu bulmasını kolaylaştıracak imkanlarla donatmıştır. Bu imkanların içte olanları akıl, vicdan, ruh, feraset, basiret gibi manevi hassalar; dışta olanları ise vahiy ve onun taşıyıcılarıdır.

Vahyin taşıyıcıları ve fıtrat davetçileri ilk insandan bugüne kadar var olagelmişlerdir. Son insana kadar da var olmaya devam edeceklerdir. Bu davetçiler

içerisinde insan soyunun ve aklının sünnetulah çerçevesinde cereyan eden tekamülü çerçevesinde görevi, yenileme (tecdit) olan 'rasuller' ile, görevi, akideyi ona arız olan illetlerden arındırmak ve bulanan suyu durultmak (ıslah) olan 'nebiler' yer almıştır. Bu iki zümre, diğer davetçilerin yararlandığı tüm insânî ve rahmânî kaynaklar yanında, ayrıcalıklı olarak Allah'tan vasıtasız ya da vasıtalı vahiy almakla da desteklenmişlerdir.

Şu bir gerçektir ki son nebi Hz. Muhammed (s) ile İlahi mesajın bu biçimde indirilişi son bulmuştur. Ne ki peygamberlik müessesesinin sona ermesi Allah'ın kelam sıfatının tatili ve İlahi mesajın sona ermesi anlamına gelmemektedir.

Başta, son peygamberle gönderilen Allah'ın evrensel mesajı Kur'an, özde insanlığın değişmez değerlerinin tümünü içerdiği için, insanın var olduğu her zaman ve zeminde geçerliliğini ve canlılığını koruyacaktır. Kur'an'ın varlığı nedeniyledir ki insanlığın yeni bir peygambere, *vahiy alan yeni bir nebiye* ihtiyacı olmayacaktır. Fakat, Allah'ın Kitab'taki ayetler dışında hâlâ gönderilmeye devam eden ve O'nun Kelam, İrade, Kudret, Hâdî, Rahman, Rahim, Kahhar, Muiz, Muzill gibi bir takım sıfat ve isimlerinin tecellisi olan mesajı kainatta, eşyada, olaylarda ve bizzat insanın kendi nefsinde ortaya çıkmaya devam etmektedir:

"Kesin olarak inanacaklar için yeryüzünde nice ayetler var; kendi nefislerinizde de öyle, görmüyor musunuz?" ((51/20-21)

Evet, görecek gözü ve inancak kalbi olanlar için Allah mesajını indirmeye devam etmekteydi. Eşyada, olaylarda ve insanın kendi nefsinde beliren bu ayetleri okuyup anlamak ve anlatmak da risaletin ebedi mirasını omuzlarında taşıyan erlere düşmekte.

Bu mesajı algılamaya ehliyetli olanları Allah daha başka şeylerle de destekleyecektir. Allah'ın destekleyeceği bu şeyler arasında olan ve Allah Rasulü'nün diliyle nübüvvetten bir parça sayılan "salih rüya" olgusunu inkar etmek mümkün değildir. Hele Allah Rasulü'nün şu hadisini *Buhari, İbn Hanbel* ve *Ebu Davut* sahih bir senetle bize kadar rivayet ettikten sonra:

"Rasulullah buyurdu: 'Nübüvvet benimle biter, ancak mübeşşirat kalır.' Mübeşşirat' nedir?' Diye sordular. Buyurdu ki: 'Salih rüyadır'."

Evet, insanlığın nebi ve rasul anlamında vahiy alan bir peygambere ihtiyacı olmadığı ne kadar gerçekse, Allah'ın kitabında yazılı ayetlerle olay, eşya ve nefislerde ortaya çıkan ayetleri yerli yerince kavrayıp ebedi risaletin mirası ile Kitab'ı hayata hakim kılma görevini omuzlarında taşıyan ve insanlara hidayet yolarını gösteren davet önderlerine insanlığın sonuna kadar ihtiyaç duyacağı da aynı oranda bir gerçektir. Bu gerçek sosyal hayatın kaçınılmaz bir öğesi olan insan topluluklarının düzeni ve fert-toplum ilişkilerinin intizamını sağlayan bir yönetim mekanizmasına duyulan ihtiyaçla da sosyal bir mecburiyete ve dini bir vecibeye dönüşmektedir.

Kur'an'da bu gerçeğe şöyle dikkat çekilir:

"Her toplumun bir yol göstericisi vardır..." (13/7)

Allah Rasulü de bir hadisinde her dönemde çağın ve geleneğin tahrif ve tağyir ettiği dini yenileyecek önderlerin (müceddid) geleceğini haber vermişlerdir. Bu gerçek sadece önderlik planında değil *öncü çekirdek kadro* planında da geçerlidir:

"İçinizden hayra çağıran, iyiliği emredip kötülüğü yasaklayan bir topluluk bulunsun. İşte onlar kurtuluşa erenlerdir." (3/104)

Toplumsal gerçeklerden biri olan ve yukardaki nasların da dikkat çektiği sözkonusu önderlik makamına, davetçi seçkin topluluğun, hidayet kılavuzları olan ıslah edicilerin (muhlis), yenileyicilerin (müceddid) ve yol göstericilerin (mehdiler) seçiminde, terbiyesinde, başarısında seçici (Muhtar), terbiye edici (Rabb) ve yardım edici (Nasır) olan Allah'ın hiç mi dahli yoktur ve olmayacaktır?

Rabbimizin dahli olmayan sahte ve yalancı önderliklerden ya da liyakatsiz önderciklerden zavallı ümmetin çektikleri ve bundan böyle de çekecekleri düşünüldüğünde önderliğin seçimi daha bir önem arzetmektedir. İşte bu noktada ayeti bir kez daha hatırlamakta yarar var:

"Allah Adem'i, Nuh'u, İbrahim ailesini ve İmran ailesini âlemler üzerine seçti."

Adayış sürecinin ilk durağı olan bu ayette Allah'ın seçiminden (ıstıfa) söz ediliyor. Bu seçime muhatap olan dört isim sayılıyor. Bunlardan *Adem* ve *Nuh* (a) özel isimler *Âl-i İmran* ve *Âl-i İbrahim* aile isimleri. Bunların seçiminin kendi türleri içerisinden yapıldığı belirtilerek ayet sona eriyor.

Bu noktada iki soruya cevap aramamız gerekecek:

1. İlahi seçimin illeti ve hikmeti nedir?
2. Bu seçimin kapsamı nedir?

BİRİNCİ MERHALE: İLÂHÎ SEÇİM VE "ADAY OLMAK"

Sözkonusu ayette Allah teala'nın seçip alemlere üstün kıldığı dört isim var: 1. Adem, 2. Nuh, 3. Âl-i İbrahim, 4. Âl-i İmran.

1. *Hz. Adem* (a): Hz. Adem'in, insan cinsinin ilk örneği olması hasebiyle hemcinsleri arasından seçimi eldeki mevcut verilere göre sözkonusu olamaz. Bilindiği gibi "seçim" olayının gerçekleşebilmesi için aynı cinsten birden fazla bulunması şarttır. Hz. Adem, türünün ilk örneği olarak bilindiğine göre onun seçimi hemcinsleri arasından olmamıştır. Doğrusu onun seçimi mahlukat arasından yapılan bir tercihle gerçekleştirilmiştir. Bu anlamda seçimin muhatabı Adem'in şahsında insanoğludur. O bu seçimde insanlık temsilcisidir. Allah teala Adem'in şahsında gerçekleştirdiği bu seçimle insanı tüm yaratıklar arasından seçip ona "emaneti" yüklemiş, daha doğrusu insan emaneti yüklenmiştir. Ve Rabbimiz, yalnızca insanı kendisinin yeryüzündeki mümessili (Halife) kılmıştır. (2/30)

Bu seçkin görev insanı yaratıkların en şereflisi makamına yüceltmiştir. İnsan bu göreve gökler, yerler, dağlar, denizler gibi mükellef olmayan; melekler, cinler gibi mükellef olan varlıkların arasından seçilip atanmıştır.

O halde Adem'in seçimi sırf onun şahsına mahsus olmayıp genel bir seçimdir ve bu seçimde o, insanlığı temsil etmektedir. Nuh da İbrahim ve İmran aileleri de ve onlardan gayrı insan olma vasfını taşıyan herkes de, bu seçimin ayrıcalıksız ve peşin muhatabıdırlar.

2. *Hz. Nuh* (a): İnsanlığın ikinci atası sayılan Hz. Nuh bu özelliğiyle öne çıkarılmış, Hz. Adem'in bıraktığı vahiy mirasını bozan ve kendi saadetini elleriyle tarumar eden insanlığın Allah'ın halifeliğini bırakıp kendi cinslerine, taşlara, eşyaya, paraya, mala kul olmalarına, değerlerini bunca alçaltmalarına razı olmayan Allah, insanlığı Nuh eliyle hizaya sokarak hayatı fıtrat çizgisinde yeniden başlatmıştır.

Nuh'un seçimi de özel bir seçimden daha çok kendisinden sonraki tüm insanların fıtrat çizgisinde yeniden seçimi sayılır. Bu ismin insanlığın ikinci atası sayılması hasebiyle sözkonusu seçim, insanlığın tüm soylarına ve ırklarına şamil bir seçimdir.

3. *Âl-i İbrahim*: Allah'ın ailesini yücelttiği Hz. İbrahim, peygamberlerin atası olarak şöhret bulmuştur ki gerçekten de Yakub, Yusuf, Musa, Harun (selam hepsinin üzerine olsun) çizgisinden Hz. İsa'ya kadar uzanan nebiler silsilesi Hz. İshak yoluyla Hz. İbrahim'e dayanır. Rasulullah'ın soyu ise Hz. İsmail yoluyla Hz. İbrahim'e dayanır. Allah Rasulü bu nedenle Hz. İbrahim'den "atam" diye söz etmişlerdir.

4. *Âl-i İmran*: Mâsân oğlu *İmran*, karısı Fakuz kızı *Hanne*, çocukları *Meryem* ve torun *İsa*'dan oluşan bir ailedir. Ve Allah bu aileyi de Hanne'nin karnındaki biricik yavrusunu kendi yoluna halis olarak adaması sonucu seçmiştir.

Bütün bu bilgilerden sonra insanın aklına şu soru geliyor: Bu seçimin illetinin soy-sopa dayandığı iddia edilebilir mi?

Yukarda ayrı ayrı incelediğimiz dört isim ve onların seçimi hakkında verilen bilgiler bu soruya "kesinlikle hayır" cevabını vermemizi kaçınılmaz kılmaktadır. Üstelik böyle bir iddiada bulunmak üstünlüğün yalnızca "takvada" olduğunun; soyun, sopun, ırkın ve cinsiyetin insana hiçbir ayrıcalık getirmeyeceğinin gizli-açık mesajlarıyla dolu olan Kur'an'ı yalanlamak olur.

İlletin soy-sop olmadığı ayetin genelinden de açıkça anlaşılmaktadır. Adem ve Nuh'la başlanan bir ayetten eğer soy-boy *necâbeti* kastediliyorsa bu necâbetin dışında insanlık ailesine mensup olan bir tek kimse kalmaz. Çünkü bu iki isim insanlığın atalarıdırlar. Bu durumda yukarda söylediğimiz gibi ilahi seçime aday olabilirlik şartı insanlığın tümü için geçerlidir. Çünkü herkes Adem'in evladıdır ve bu bakımdan insanlar arasında fırsat eşitliği vardır.

Peki, İbrahim ve İmran ailelerinin seçilmelerini nasıl açıklayacağız?

Eğer olayın illeti olarak soyu-boyu alırsak sözkonusu ailelerin seçiminin onların soyundan gelenlerin de seçimi anlamına gelmesi lazım. Fakat olayın böyle olmadığını yine Kur'an'dan öğreniyoruz. İbrahim peygamberin soyundan gelenler için yaptığı dua ve Allah'ın ona verdiği cevap şöyle:

"Rabbi bir zaman İbrahim'i birtakım kelimelerle sınamış, o da onları tamamlayınca; 'Ben seni insanlara önder yapacağım.' demişti. 'Soyumdan da' (önderler yap ya Rabbi) dedi. (Rabbi): 'Zalimler için sözüm geçerli değildir' buyurdu." (2/124)

Evet, zalimler bir peygamberin soyundan da gelse ve o peygamber onlar için dua edip duası kabul da olunsa Allah'ın sözü onlar için geçerli değildi.

Konumuzu oluşturan ayette geçen isimlerin seçiminden asabiyetçi mantık kendisine pay çıkarma-

sın diye Rabbimiz bu isimleri en yakınlarıyla sınamıştı. Adem, Nuh ve İbrahim peygamberlerin en çok çarpıcı olan ortak özellikleriydi sözkonusu durum. Bu üç isimden ilki olan Hz. Adem oğlu Kabil'le, Hz. Nuh karısıyla, Hz. İbrahim babasıyla sınanmışlardı. İlki peygamber oğlu, ikincisi peygamber karısı, üçüncüsü peygamber babası olmasına rağmen küfürleri içinde helak olmuşlar; babanın, kocanın ve evladın peygamber olması onları kurtarmaya yetmemişti.

İşte bu ince nükte, Kur'an'ın bu konudaki mesajının en kesin ve net bir görüntüsüydü.

Bu durumda ilahi seçimin illetini soy-sopda değil bazı müfessirlerin de belirttiği gibi inançta aramak gerek. Başka bir söyleyişle "bel oğulluğunda" değil "yol oğulluğunda" aramak gerek. Bu anlamda tüm inkar edenler birbirlerinin soyundan, tüm inananlar da birbirlerinin soyundandır. Bu soy elbette ki bel soyu değil yol/din soyudur.

Yeri gelmişken bir noktaya dikkat çekmekte yarar var. Adayış sürecini anlatan bir kıssanın başlangıcı olan bu ayetteki dört ismin de garip bir benzerliği var: Bunların dördü de evlatla sınanmışlardır. İlk ikisi öz evlatları olan Kabil ve Kenan'ı ebediyyen kaybetmenin ağır acısını çekmiş, son ikisi olan İbrahim ve İmran ise bu sınavı müsbet bir biçimde; çok geç yaşta sahip oldukları biricik evlatları İsmail ve Meryem'i Allah'a bağışlayarak vermişlerdir. Bu nedenle Adem ve Nuh (a) *fert* olarak anılırken son ikisi olan İbrahim ve İmran *aile* olarak anılmışlardır.

33. ayetin ardından gelen ayet ise bu konuda söyleneceklerin adeta bir özeti şeklindedir:

"(Bu isimler akidevi ve etnik) köken olarak birbirlerindendir. Allah işitendir, bilendir."

Evet, ayette geçsin ya da geçmesin Allah'ın ken-

di alem ve çağlarından seçtiği seçilmeyi haketmiş tüm müminler birbirlerindendir. Soy olarak olmasa da inanç olarak, hedef olarak, niyet olarak, hareket olarak aynı çizginin mensubu, aynı hareketin üyesidirler. İsimlerinin, yaşadıkları zaman ve zeminin, ırklarının, renklerinin değişikliği bu gerçeği değiştirmez.

Bu gerçek akide açısından geçerli olduğu gibi antropolojik açıdan da geçerlidir. Gerçekten de Nuh Adem'in, İbrahim Nuh'un, Harun İbrahim'in, İmran Harun'un, İsa İmran'ın; bir başka koldan İsmail İbrahim'in, Hz. Muhammed İsmail'in zürriyyetindendir. Ayette geçen "zürriyyeten" kelimesinin lugavî özelliği de bu söylediklerimizi pekiştirir. Bilindiği üzere "atom" manasına da gelen "zerre" aynı köktendir. Yani insanlık soy olarak atomlardan oluşmuş bir cisim gibiyken, akide yönünden de mü'minler atomlardan oluşmuş tek bir cisim gibidirler.

Ayetteki "bazısı bazısındandır" ibaresinin akidevi anlamda da geçerli olduğunu, aynı formda söylenmiş başka ayetlerden anlıyoruz. Örneğin Kur'an müminler için: "Mümin erkekler ve mümin kadınlar, bazısı bazısının velisidir." (9/71) der. Yahudiler ve Hristiyanlar için: "Onlar bazısı bazısının dostudur." (5/51) der. Aynı şey münafıklar için de geçer: "Münafık erkekler ve münafık kadınlar, bazısı bazısındandırlar." (9/67)

Tabiûn alimlerinden *Katade*'nin bu ayetin tefsirinde söylediği gibi amelde, ihlasta, niyette, itikatta ve zihniyette elbet bunlar hep birbirlerindendir.

Nasıl imanın mantığı birse inkarın ve nifakın mantığı da birdir. Bunlar zamanların ve zeminlerin değişmesiyle değişmezler. Bu cümleden olarak İmran'ın Karısı örneği aynı eylemi, aynı amaç ve niyetle yapanlar için de geçerlidir. İnsanlık var olduğu sü-

rece bu çizgiyi sürdüren yiğit İslam anaları var olacaktır.

İmran'ın Karısı'nın sınıfından olmak Kur'an'ın örnek gösterdiği bu kadının eylemine aynı gaye, aynı niyet ve aynı usulle sarılmakla olur. Sünnetullah gereğince elbette aynı sebepler aynı sonuçları doğuracaktır. İfsat olmuş toplumun kopan kazığını bağlayacak erlerin yetişmesi için adayış sürecini başlatmak ve bunun için de "adayan" olmak, ilahi seçime aday hazırlamak anlamını taşıyacaktır. Adaylar elbette Kitab'ın kendilerine miras bırakıldıkları arasından seçilecektir. Bunu Kur'an söylüyor:

"Sonra kullarımız arasından seçtiklerimize Kitab'ı miras verdik. Onlardan kimi nefsine zulmedendir. Kimi orta gidendir. Kimi de Allah'ın izniyle hayırlarda öne geçendir. İşte büyük fazilet budur." (35/32)

Bu ayette geçen "seçtiklerimize" ile Âl-i İmran 33'de geçen "seçtiği" kelimesi aynı köktendir. Yalnız bu ayetteki seçim Âl-i İmran 33'de geçtiği gibi fert veya aile ya da çekirdek kadro seçimi değil, Kitab'a mirasçı olacak "ümmet" seçimidir. Kitab (Kur'an) seçilen bu ümmete tevdi edilmiştir. Tıpkı daha önce Beni İsrail'de olduğu gibi:

"Ey İsrail oğulları; size verdiğimiz nimeti ve sizi âlemlere üstün kıldığımızı hatırlayın." (2/122)

Fakat Beni İsrail bu seçimin hakkını verememiş, aksine *İlahi emanete* ihanet etmiş, onun hükmünü rafa kaldırmış; bunun üzerine onların elinden görev alınarak başkalarına (Müslümanlara) verilmiştir. Bundan böyle de bu emanet Müslümanlar içerisinden ona layık olan toplumlara verilerek, kıyamete kadar elden ele taşınacaktır.

Yani bu seçim o gün olduğu gibi bugün ve bundan böyle de, seçilme hakkına sahip olup adaylık şartlarını haiz olanların, daha önce seçilmiş olup da

ahidlerini bozanların yerine getirilmesiyle devam edip gidecektir:

"Dilerse sizi götürür yerinize yepyeni bir toplum getirir. Bu Allah için güç değildir." (14/19-20)

Eğer seçilmişler akide açısından, davet, cihad ve emr-i bi'l-ma'ruf nehy-i ani'l-münker açısından kısırlaşmayıp akidevî ve amelî zürriyyetlerini devam ettirebiliyorlarsa seçilmiş olma hakkını ellerinde bulundurmaya devam ederler. Adayış sürecindeki ana, evlat, torun üçlüsünü oluşturan Hanne, Meryem, İsa (müjde)'da olduğu gibi, sonuç *müjde* demeye gelir.

Adayış sürecine getirdiğimiz yorumda kullandığımız kapsayıcı üslubu 33. ayette geçen *"alemler içerisinden seçtik"* ibaresi sınırlamaz. Aksine bu ibareden kasıt iyi anlaşıldığında adayış sürecinin tüm çağlar için geçerli olduğu sonucu çıkar. Yukardaki ibarede geçen "alemler" lafzına bazıları "kendi çağına" kaydını düşmüşlerdir. *Kurtubî* ve *Râzî* bunlardandır. Bu isimler, Kur'an'ın tüm zamanların en iyi "adayan"ı, en iyi "adak"ı seçtiği sembol isimlerdir. Şüphe yok ki bu isimlerden daha önce de ve daha sonra da kendi çağının alemlerine üstün kılınanlar olmuştur elbet. Örneğin bu ayette kullanılan formun aynısı kullanılarak başka nebilerin de âlemlere üstün kılındığı beyan edilir:

"İsmail, el-Yesa', Yunus ve Lut'a da (yol gösterdik). Hepsini âlemlere üstün kıldık." (6/86)

Evet, bu delillerden de anlaşıldığı gibi bu isimler kendi çağlarının adayları arasından seçilmeye hak kazanmış öncülerdir. Risalet vazifelerini kendi toplumları içerisinde ifa etmişlerdir. Tüm zamanların insanlarına da örnek gösterilerek inananlara onlar gibi olmaları öğütlenmiş, hem de onların çizgisini sürdüreceklere onların adadığı gibi adamaları tavsiye edilmiştir.

Onlardan sonra da kendi toplumu içerisinde vahyin mirasını üstlenenler arasından seçimler yapılacaktır. Allah'ın, kulları arasından seçtiklerine miras bıraktığı ebedi risaletin aktarılması sorumluluğunu verdiği ümmet, ayette de belirtildiği gibi (35/32) üç kategoride değerlendirilebilir:

1. "Onlardan kimi nefsine zulmedendir." Çünkü sorumluluğuna ihanet etmiş, Allah'ın mirasçı kıldığı Kitab'ı koruma ve hayata hakim kılma yönündeki görevlerini ihmal etmiştir. Bu insanlar sözkonusu ihanetlerine rağmen kendilerini o Kitab'a (Kur'an'a) mensup olanlar arasında sayma sahtekarlığına düşmüşlerdir. Allah'ın Kitab'ına mirasçı olarak seçtiği topluluğun üyesi olan bu insan, hovarda bir mirasyedi gibi davranıp ilahi emanete ihanet ettiği için nefsine zulmetmiştir.

2. "Kimi orta yoldan gidendir." Öncü değildir. Ne Hanne gibi adayan, ne Meryem gibi adanan, ne İsa gibi müjde olandır. Ne ki adayan ve adananlara tabi olmaya, hizmetçi olmaya çalışır. Mirasa ve İlahi seçime ihanet etmez. Koşacak gücü yoktur belki, fakat birinciler gibi yola yatarak geçenlere de engel olmaz.

3. "Kimi de Allah'ın izniyle hayırlarda öne geçendir. İşte büyük fazilet budur." (Fâtır, 32) Bu kesim işte başından beri sözünü ettiğimiz ebedi risalete mirasçı olanlar arasından sıyrılıp ilahi seçime aday adayı olanlardır. Bunlar Kur'an'ın "İçinizde bulunsun" dediği fedakar ve vefakar zümredendir. Allah bunların arasından seçer arzın varislerini:

"Biz de istiyoruz ki mustazaflara lutfedelim, onları önderler yapalım, onları (risalete ve yeryüzüne) mirasçı kılalım..." (28/5)

Konumuza girerken sorduğumuz "İlahi seçimin illeti nedir?" sorusuna cevap verme zamanı geldi. Bu cevabı biz değil yine Kur'an versin:

"İmran'ın karısı; 'Rabbim, karnımdakini tümüyle hür birisi olarak yalnızca sana adadım, benden kabul buyur; şüphesiz sen işitensin, bilensin!' dediği zaman..."

İmran'ın karısı biricik ciğerparesini Rabbine gözünü kırpmadan adadığı zaman... Evet, işte o andan itibaren muazzam bir sürecin başlaması için start verilmiş, gong vurulmuş, geriye sayma işlemi başlamıştı.

Zaman kendisini unutmuş,

Melekler soluğunu tutmuş.

Göklerin kalemi bu sözleri ulaşılmaz defterine flaş haber olarak kaydetmiş ve yeni, yepyeni bir tarih yazılmaya başlanmıştı geçmişin ve geleceğin Sahibi tarafından.

Evet, "... dediği zaman"...

Bir cevaba ihtiyaç duyan bu zaman zarfının arkasından muhakkak cevabı gelmeli. Yani, "Peki ne olmuş İmran'ın Karısı böyle dediği zaman?" sorusunun cevabı...

İşte bu sorunun cevabını takdiren 33. ayete, başa dönerek buluyoruz:

"Allah, İmran'ın ailesini seçip alemlere üstün kıldı." (Zeccac)

Evet, usûlüne uygun yapılmış bir adayış dünyanın kaderini değiştirecek bir dizi olayın da ilk sebebi oluyordu.

Henüz doğmamış ciğerparesini adayan Hanne ne bilecekti bu adayışıyla bir tarihi ters çevirip yeni bir tarih yazdığını?

Ne bilecekti çağ açıp çağ kapadığını?

Ne bilecekti, adağı Meryem'in insanlığın ağzını şaşkınlıktan bir karış açtıracak bir mucizenin muhatabı olacağını?

Ne bilecekti bu eylemin İsa gibi bir "müjde"nin geliş sürecini başlattığını?

Ve ne bilecekti duasıyla başlayan bu süreçte Yahya gibi bir nebinin gönderilip sonunda Allah'ın indirdiğiyle hükmettiği ve bu hükümden taviz vermediği için koç gibi boğazlanacağını?

O bunları bilmiyordu. Yaşadığı sürece de bilemedi, bilemezdi de... Bunların hiç birini göremeden adağını tüm şeytanların şerrinden adadığı büyük kapıya ısmarlamış, adağının kabul edilip edilmediği soylu endişesi içerisinde çok geçmeden kendisi de göçüp gitmişti.

O bilemedi bunları. Zeten *o bu eylemi bilgiyle değil aşkla, mantıkla değil kalble yapmıştı.* Bu kadar şeyi bilseydi bilgisi aşkına, mantığı kalbine galip gelirdi. Öyle olsaydı adamazdı, adayamazdı belki de. Belki değil kesinlikle adamazdı. Çünkü onun adadığı malından ve teninden değil, canından bir parçaydı.

Evet, İlahi seçimin illeti buydu. Çok net ve açık: "İmran'ın Karısı; 'Rabbim karnımdakini tümüyle hür birisi olarak sana adadım. Benden kabul buyur. Kuşkusuz sen işitensin bilensin' dediği zaman..." "Allah (...) İmran'ın ailesini seçip alemlere üstün kıldı."

Takdirinde boşluğa ve tesadüfe yer olmayan Allah'ın değişmeyen sünnetiydi bu.

İlahi seçimlerin illetiydi bu.

Allah'ın seçiminde gözettiği unsurların en çarpıcı örneğiydi bu.

Büyük değişimlerin büyük lütuflarla, büyük lütufların büyük fedakarlıklarla geleceğinin işaretiydi bu.

Evlatlarının Allah'ın kapısı yerine sahte kapılara, çağdaş ilahlara, dünyaya, makama, paraya, karıya, beyaz ve sarıya adandığı bir toplum niçin ve nasıl kurtulsun?

Böyle bir toplumda önderliğin ölçüsü elbette

ilim, iman, amel, ihlas ve fedakarlık değil lafazanlık, lavgarlık, hokkabazlık, şarlatanlık, titr, şöhret, rütbe gibi sahte ölçüler ve kalp değerler olacaktı.

İslami önderliğe aday olacak fidanlar kurumuşsa, yapma fidanlardaki cazip renkli plastik meyvelere can havliyle sarılanlar aldanmayı haketmişler demektir. Hele hele kendini evlatlarına , evlatlarını ise üç günlük geçici dünya istikbaline adayıp Allah'a da emeklilikten sonrasını söz verenlerin "şuurlu mü'min" sayıldığı toplumlarda...

İKİNCİ MERHALE: HÜR OLARAK ADAMAK

Neden "İmran'ın Karısı"?

"İmran'ın Karısı; 'Rabbim karnımdakini tümüyle hür birisi olarak yalnızca sana adadım, benden kabul buyur; şüphesiz sen işitensin, bilensin!' dediği zaman..."

Bu ayet adayışın timsali İmran'ın Karısı Hanne'nin ağzından verilmiş.

Kur'an genel üslubunda yaptığı gibi ku konuda da ayrıntıya girmiyor. "İmran'ın Karısı"demekle yetiniyor.

Adı ne bu kadının? Vermiyor onu. Tıpkı bu örneğin nerde geçtiği, ne zaman geçtiği gibi diğer birçok ayrıntıları vermediği gibi...

Neden vermiyor?

Nedeni belli, üslubullah bu. Allah'ın üslubu özlü ve net. Gereksiz ayrıntılarından ya da dikkati dağıtacak şeylerden kaçınıyor. Kur'an'ı bir tarih kitabı okur gibi okumak isteyeceklere geçit vermemek için belki de. Tabi ki tüm tarihlerin usâresi Kur'an'dadır. Bu bir gerçek. Ama en az bu kadar gerçek olan bir şey daha var ki o da Kur'an'ın tarih kitabı olmadığı. Çoğu kez olayı anlatır, yer, zaman ve isim bildirmez. Bildireceği zaman da örneğin "firavun" der, "nemrut" der, "tağut" der. Halbuki ne firavun ne de nemrut özel isim değildirler. Bu adamların isimleri vardır Velid b. Reyyan, Ramses, Kevş vs. gibi...

Niçin yapar bunu Kur'an? Elbette çağlar, mekanlar ve olaylar üstü mesajını belli tarihlere, belli mekanlara, belli isimlere hasretmemek için. Ya da bazı kimseler bunlardan yola çıkarak ayetleri tarihe hapsetmesinler için.

Nemrut ve firavun isimleri cins isimlerdir. Farslarda şah, Araplarda melik, Türklerde han ve hakan, Batılılarda kral ne ise işte o. Yani Kur'an bunların adını, tarihini, yerini vermemekle tipi genelleştirmektedir. "Nemrut" deyince adı Kevş b. Ken'an olan yönetici, "firavun" deyince adı Velid b. Reyyan ya da Ramses vs. olan yönetici akla gelmesin. İnsanlar adı ne olursa olsun kendi zamanlarında ve çevrelerinde bu tiplerle ahlak, davranış ve inanç bakımından örtüşen tipler varsa onları kolayca tanıyıp seçsinler diyedir.

Dahası her çağın, her toplumun, her bölgenin kendine özgü nemrudunun ya da nemrutlarının olabileceği bilinsin diyedir. Ve tabi onlara karşı Musa'lar ve İbrahim'lerin olacağı da...

Bu yüzden Kur'an'ın çizdiği müsbet tipler de menfi tipler de evrensel tiplerdir. Ebubekir'in, Ali'nin, Ömer'in, Osman'ın, Aişe'nin, Hatice'nin (Allah hepsinden razı olsun) adını bulamazsınız Kur'an'da. Tıpkı Ebu Cehil'in, Ümeyye'nin, Abdullah b. Übeyy'in adlarını bulamadığınız gibi. Bunun istisnaları da vardır: Sahabe'den yalnızca Zeyd ve müşriklerden yalnızca Rasul'un amcası Ebu Leheb. Onlar gerçekten şâzdır ve isimlerinin Kur'an'a alınışı da bir hikmete mebnîdir.

Kur'an'ın çok ender olarak ayrıntı verdiği de olur. Ne ki verdiği ayrıntıların da insanlar için bir fitne sebebi kılındığını söyler. Ashab-ı Kehf'in sayısı ve Müddessir suresinde geçen "on dokuz" rakamı gibi. Birincisi geçmiş zamanların fitnesiydi, ikincisi çağı-

mızın fitnesi olmuştur. Allah'ın dinine ve Kitab'ına değil de "19"a iman edenler bu fitnenin tuzağına düşmüşlerdir.

Bir de Kur'an bu üslubu insanların dikkatini dağıtmamak için kullanır. Sorun kimin yaptığından çok ne yaptığıdır. İyi ise o herkes içindir. Kur'an doktor kadavrası gibi öne alınıp üzerinde meslek öğrenilecek, ihtisas yapılacak, tez hazırlanacak, akademik kariyer kazanılacak bir şey değil; iman ve amel edilecek bir hayat kitabıdır. Onun için bu üslubu seçmiştir Kur'an. Onun için selef "âlim" deyince Kur'an'ı okuyup, anlayıp, yaşayıp, yaşatanı anlamışlardır.

Batıdan mülhem pozitivist ilim anlayışında ise âlim "teolog"dur, yani "dinbilimci"... Din tezgahta satışa arzedilmek için incelemeye alınır. Bu ilim felsefesine göre Kur'an ve Sünnet iman konusu değil bir inceleme, araştırma, ihtisas ve akademik kariyer konusudur. Kur'an üzerine çalışılırken vahyin üste-başa, kafaya-kalbe bulaşmaması için azami çaba harcanır. Doktorların ameliyat sırasında giydikleri eldiven, maske, önlük gibi dezenfekte edilmiş koruyucu levazımâtın karşılığı olan mücerred şeyleri çağdaş din eğitiminde adamın kalbine, kafasına, şuûruna, basîretine geçirirler. Ve neticede Kur'an'dan, onun ruhundan, hayat felsefesinden, hidayet ve nurundan hiçbir şey bulaşmaz bu "dinci"lere. Poşet içinde gelir poşet içinde gider. Benliğine, tavrına, özüne ve yüzüne, duygusuna ve düşüncesine, evine, çevresine, hanımına, çocuğuna özetle hayatına yansımaz Kur'an. Ayetlerin arasında cambazlıklar yapıp, takla atar ya da ayetlere takla attırır. Bu tip, "Kur'an mütehassısı"dır. Ağzından söz yerine "meal" akar. Bilmece-bulmaca çözer gibi zevkle çözer ayetleri:

"Onları gördüğünde kalafatları hoşuna gider (çünkü fiyakalı adamlardır), konuştukları zaman (öy-

le konuşurlar ki) laflarını dinlersin. Onlar sanki elbise giydirilmiş kütüklerdir." (63/4)

Evet, "İmran'ın Kadını" diyor Kur'an. İsim vermiyor. Eğer ayrıntı istiyorsan tarihe başvuracaksın, başka kaynakları karıştıracaksın. Başvuruyoruz ve o kaynaklar da bize bu kadının adının "Hanne" olduğunu söylüyorlar. Biz bunu bilmekle sadece "malûmat" kazanmış oluyoruz. Kur'an'a şüphe ile bakan münkirlerse tarihin ayrıntı verişi karşısında ister istemez olayın tarihsel gerçekliğini kabullenmek zorunda kalıyorlar.

Kur'an'ın "İmran'ın Kadını" deyişi sırf bu sebeplerden olmasa gerek. Yukarda aktardıklarımız "niçin böyle denilmedi?" sorusuna cevap olabilir. Fakat bir de olayın "niçin İmran'ın Kadını denildi?" bölümü var ki, Kur'an'ın beyanındaki ilahi icazın anlaşılması için asıl bu soruya cevap bulmamız gerekiyor.

Evet, Kur'an "İmran'ın Kadını "demekle ilk elde iki noktaya dikkat çekiyor bizce:

1. Eylemi yapanın kadın olduğu gerçeğine, yani bizzat ananın adayış eylemini gerçekleştirdiği gerçeğine, ki bunda düşünenler için birçok hikmetler vardır. Babanın evladına olan duygusal bağıyla, ananın evladına olan duygusal bağı arasında en az bire üç fark vardır. Baba ideolojik davranabilir. Bu yüzden evladını atabilir, tard edebilir, gözden çıkarabilir. Fakat ne olursa olsun ana bunu yapmaz, yapamaz. İşte burada öz ciğerparesini bağışlayan bir kadınla, yani bir anayla karşı karşıyayız.

İlerde geleceği gibi bu olayın geçtiği zaman dilimi, toplumda erkeğin putlaştırıldığı kadınınsa aşağılandığı bir zaman dilimidir.

Allah bu muazzam eylemi gerçekleştirenin bir kadın olduğunu vurgulamakla sahip olduğu müthiş imkanları kadına bir kez daha hatırlatıyor. Allah'a

yaklaşmak isteyen; O'nun için bir şey yapmak, O'nun yoluna bir şey vermek, O'nu razı etmek isteyen, bunun için Müslüman erkeğin önündeki imkan bolluğuna imrenen kadına kendi elindeki imkanlar hatırlatılıyor. Deniliyor ki, *"Niçin erkeğin elindeki fiili cihad ve maddi infak araçlarına gözünü dikip duruyorsun! Allah'ı razı etmek için senin de sana özgü kaynakların var. Kulluk yarışında öne geçmek için ille de erkeğin alanına girmene, kendi alanını daraltmana gerek yok. O imkan, fazlasıyla senin elinde de var!.."*

Kadına elindeki imkanları kullanması halinde "hayır yarışında" Müslüman erkekten hiç de geri kalmayacağı, hatta fersah fersah geçeceği öz kaynakları haber veriliyor.

2. "İmran'ın Kadını" tamlamasının "tamlayan"ı olan "İmran" gerçekten olayın da tamamlayıcısı, bütünleyicisidir. Kadına yukarda izah etmeye çalıştığımız özgün kaynakları hatırlatırken, bu kaynağa sahip olması için de olayın bütünleyicisi olan "erkek" hatırlatılarak "aile" öne çıkartılıyor. Ailenin reisi ve adayan Hanne'nin kocasının ismi zikredilerek konu dengeleniyor. Zikredilmek ne kelime, olayın kahramanı Hanne'nin ismi anılmayıp cinsiyeti belirtilmekle yetiniliyor; onunla da kalınmıyor, olayın baş kahramanı, olay içerisinde çok gerilerde bir yerlerde rol alan İmran'ın adına nisbet ediliyor: "İmran'ın Kadını"....

Böylece örnek aile modeli öne çıkarılarak "Âl-i İmran" terkibine işlerlik kazandırılıyor. "İmran ailesi" deyiminin öne çıkartılmasının bir başka hikmeti de böylesi bir eylemin gerçekleşmesinin toplum sitesinin yapı taşı olan örnek aile modelinin gerçekleştirilmesiyle mümkün olacağı gerçeğidir.

"İmran'ın Kadını", adını ölümsüzler kitabına kaydettirecek adayış eylemini "Rabbim, karnımda-

kini tümüyle hür birisi olarak yalnızca sana adadım." diyerek gerçekleştiriyor. Hanne bu eylemi gerçekleştirirken hiç kuşkusuz hayatta sahip olabileceği en değerli varlığını verdiğinin şuurundaydı.

Tarihen sabit bir gerçek ki adanan bu değerli varlık birden fazla değildi. Yani "adak", Hanne'nin bütün bir ömürde, o da nice bir bekleyişten sonra, sahip olabildiği tek yavrusuydu.

Bu sahip oluş öyle normal bir sahip oluş da değildi. Evlatsız geçen bir ömürden sonra, son anda bir dua neticesinde kendisine Rabbi tarafından hibe edilmişti. Bu nedenle, Hanne'nin adadığı evladın onun gözündeki kadrü kıymeti daha bir başkaydı.

Fakat ricasını kırmayıp duasını kabul eden ve geçmiş yaşına rağmen kendisine evlat veren Allah'a teşekkür etmenin, verilen nimetin devam etmesinin hatta artmasının şartlarından olduğunu biliyordu.

İkrama ikram gerekti. Lûtfa şükür, nimete teşekkür gerekti. Nasıl teşekkür etmeliydi Rabbine ki bu olağanüstü nimete karşılık olsun? O biliyordu ki Allah hiçbir şeye muhtaç değildi. Acıkmazdı, susamazdı, darda kalmazdı...

Lakin o yine biliyor ve inanıyordu ki Allah'ın dinine, beytine, kitabına, yani O'nun sevdiklerine hizmet bizzat Allah'a hizmettir. Bu nedenledir ki gerçekte yardıma ihtiyacı olmayan Allah, müminlere yardım bahanesi olsun için insanları bu gibi ilahi değerlere yardıma çağırıyordu:

"Ey iman edenler, eğer siz Allah'a yardım ederseniz O da size yardım eder, sizi ayaklarınız üzerinde sabit tutar (zillet içinde burnunuzun üzerine sürünmezsiniz)." (47/7)

Hanne O kapıya vermesi gerektiğine inanmıştı, bu kesin. Lakin İmran'ın Kadını'nın gerçekleştirdiği bu muazzam eylemin ne büyük bir fedakarlık olduğunu iyi anlamamız için bu eylemi hangi şartlar altında gerçekleştirdiğinin tahlilini iyi yapmamız gerek.

Önümüzde iki seçenek var:Hanne (1) Ya malı, mülkü, serveti olan biriydi, (2) Ya da hiçbir şeyi olmayan birisi.

Eğer birinci durum geçerliyse ve İmran'ın Kadını, Allah için verebilecek başka şeyleri olduğu halde onlar aracılığıyla değil de sahip olduklarının en değerlisini vererek Rabbinin rızasını kazanmayı ummuşsa, bu fedâkârlığın zirvesiydi.

Bu durumda, o biliyordu ki kıymetli makamlara kıymetli hediyeler sunulur. O biliyordu ki fedakarlığın derecesi sevgi ve bağlılığın şaşmaz ölçüsüdür. O halde çok sevdiği Rabbine olan bağlılığını layık bir biçimde isbat etmelidir. O biliyordu ki büyük lütuflar büyük teşekkür ister ve büyük teşekkürler daha büyük lütufları celbeder. Teşekkürün makbulü ise yalnız dil ile olan değil, hem dil, hem hal, hem amel ile olandır. Ve yine biliyordu ki bir nimetin şükrü ödenmeyince sahibi için bin nikmete (belaya) dönüşebilir.

Bunları bildiği için başka adayacak şeyleri, malı, mülkü, parası olmasına rağmen, diğerlerini O'nun kapısına layık görmüyor, O'na olan bağlılığına ve sevgisine layık daha başka bir hediye düşünemiyor, yakıştıramıyor ve sahip olduğu şeyler içerisinden en kıymetli olanını (ciğerparesini) seçip adıyordu. Özetle, *malından bir parçayı değil canından bir parçayı veriyordu.*

İkinci durumda, yani hayatta sahip olduğu tek varlığı, karnındaki daha yüzünü bile görmediği yavrusunu, adamışsa bu da diğerinden daha aşağı değerde bir fedakarlık değildi.

Bu konumda da en az birinci seçenek kadar büyük bir özveri sözkonusuydu. Bu da muazzam bir bağlılık ve sevgi ifadesiydi. Normalde çocuğu olmaması lazımdı. Bu iş için yaşı oldukça geçmişti. Bu gerçeğe rağmen Allah'ın her şeye kadir olduğuna inanmış ve istemiş, Allah da ona -tanım yerindeyse- ekstradan bir lütuf olarak vermişti bu çocuğu. Yani herkese olandan farklı bir muameleye muhatap olmuştu. Bu farklı ve olağanüstü lütuf farklı bir teşekkürü gerektirirdi. Hanne de onu yaptı. Gözünü kırpmadan bağışladı. Hiçbir şeyi olmasa da bağışladı.

Akıllılık etti. Değil mi ki *herbir şeyin gerçek sahibi O'ydu.* Değil mi ki *"O'ndan geldik ve yine O'na dönecektik."* (2/156) Ve değil mi ki *"Herşey fani olacak yalnızca O'nun rızası baki kalacaktı."* (55/27) *"Mülkün gerçek sahibiydi O."*, *"Yerde, gökte ve o ikisi arasındakilerin tümü O'nundu."* Dünya hayatı ve bu hayatın evlat, mal vs. gibi aksesuarları mı? Onların tümü *"az bir geçimlikti"* (3/197), *"mallar ve evlatlar insan için bir sınav aracıydı."* (8/28) Her şeyin sahibi *"nefsinizi ve ehlinizi ateşten koruyun"* diye emrediyordu. Hanne de yavrusunu Rabbine adamakla nefsini ve yavrusunu ateşten korumuş, O'nun verdiği emaneti O'na emanet etmekle akıllılık etmişti.

Evet, O'nun olanı O'na verdiği için akıllılık etti. Evladını en büyük terbiyecinin terbiyesine bırakmakla akıllılık etti. Başka hiçbir gücün O'nun gibi koruyamayacağı emin bir kapıya vermekle akıllılık etti. Kendini ve ehlini ateşten korumanın en garantili yöntemini seçerek akıllılık etti.

İmran'ın Kadını bu eylemi gerçekleştirmişti.

Ayetin devamından anlaşıldığı gibi adağını sunmuş, sunduğu kapı tarafından da kabul edilmişti. Ama kabul edilişinin sırrı olarak ayette iki şeye dikkat çekiliyor:

1. tümüyle hür birisi olarak (muharraran) adamak.

2. Adadıktan sonra tevazu ve edebi elden bırakmayıp "bunu benden kabul buyur" ezikliği içerisinde adamak.

"Muharraran"

Ayette geçen "tümüyle hür birisi" biçiminde Türkçeleştirdiğimiz "muharraran" kelimesi, adağın kabul edilmesinin anahtar terimi olarak duruyor önümüzde.

"Muharraran" için öncekilerin ne dediğine kısaca bakalım:

İbn- Abbas; "Yalnız ve yalnız mabedin hizmetine verdim anlamına gelir" diyor.(Buhari).

Mücahid; "Sadece Allah yolunda hizmet için, hiçbir dünyevi endişe gözetmeden, halis olarak" diyor.

Şa'bi; "İbadet için feragat ve vazgeçme" anlamına gelir diyor.

Süddi; "Dünya için çalışmaksızın" diyor.

Rebi; "Adağının kabulünü garantiye almak için" diyor.

Begavi; "Muharrar"ı "her türlü kayıttan kurtulmuş olandır" biçiminde açıklıyor.

Kurtubi; bir mef'ul takdir ederek "Tümüyle hür olan bir çocuk adadım anlamına gelir." diyor.

İbn-i Arabi, garip bir sonuca varıp Hanne'nin hür değil cariye olabileceği yorumunu yapıyor.

İkrime, "Dünyevi tüm endişe ve kaygılardan sıyrılmış olarak, yalnızca senin yoluna adadım" anlamını veriyor.

İstisnaları dışında bütün bu yorumlar aslında birbirini çürüten ya da birbirinden farklı şeyler değil. Aksine birbirini tamamlayan şeylerdir ve özü de şudur: İmran'ın Kadını biricik yavrusunu her türlü kayıttan âzâde olarak, halis bir niyetle, hiçbir dünyevi karşılık beklemeden, başka bir şeye değil yalnızca ve yalnızca Allah'a adıyor.

Adarken pazarlık yapmıyor, yani yahudileşmiyor. Bırakınız pazarlığı, adağının kabul olacağına dair garantisinin olmadığını biliyor ezile büzüle "benden kabul buyur" derken.

İbn Arabi'nin koyduğu adla onun adaması "ebrar ve ahrarın adamasıdır", yani adayışın zirvesi... Öyle değil mi ama? Varlıkların en değerlisine, en değerli varlığını,en çok muhtaç olduğun bir zamanda, en halis niyet ve en olgun bir üslupla adayacaksın.

Yalnız O'na adayacaksın.

Hiçbir karşılık beklemeden adayacaksın.

Adarken pazarlık yapmayacaksın.

Adayıp bir de rica edecek, yalvaracaksın "benden kabul buyur" diye.

Adadıktan sonra ardına dönüp bakmayacaksın. Sadece kovulmuş şeytanın şerrinden O'na ısmarlayacak ve törensiz, gösterişsiz teslim edeceksin...

İşte adayışın ulaştığı zirve ve işte tüm zamanların en iyi adayış örneği...

İmran'ın Kadınının, içinde bulunduğu şartlar altında böyle bir adayışı gerçekleştirmek için "hür" olması, hem de yarım yamalak değil tam bir hürriyet içinde olması gerekiyordu. .

Bu hürriyetten kasıt bedeni hürriyet değildir. Elbet o da var işin içinde. Ama asıl özgürlük yeme-içme-yatma özgürlüğü değil; yani etin ve kemiğin özgürlüğü değil duygu ve düşüncenin, imanın ve ruhun özgürlüğüdür. Kendisini hür sayan ve uluslararası standartlara göre de hür sayılan bir nice insan vardır ki bütün bir ömrü köle olarak, tutsak olarak ve kör olarak geçirmektedir de bundan haberi dahi olmamaktadır. İşte köleliğin bu türü en yaygın ve en beter olanıdır. Ve tabi özgürlüğün bu çeşidi de özgürlüklerin en gerçeği ve en değerlisidir.

Kişinin biricik varlığını, canından bir parçayı hem de bu şartlar altında adayabilmesi böylesine "kamil" bir özgürlüğü gerekli kılmıyor mu?

Verebilmek için sahip, adayabilmek için özgür olmak gerek. Verilecek olanın sahibi değilseniz nasıl vereceksiniz onu? Dahası vermeniz gereken şey sizin sahibinizse bu nasıl mümkün olacak? Zaten siz kendinizi adanması gerekene adamışsanız, tutup onu bir başkasına nasıl adayabilirsiniz?

İnsanlar veremiyorlarsa, vermeleri gereken şeylerin sahibi olamadıkları içindir. Aksine o şeyler insanların sahibi olmuştur.

İnsanlar adayamıyorlarsa, onları Allah'ın yoluna adamak yerine kendi hayatlarını o ölümlülerin yoluna adadıkları içindir. Bir ömür tüm varlığını, tüm enerjisini, tüm müktesebatını "istikbalini kurtarma" yalanı altında sınav aracı olan çocuklarının ve ehlinin ya da kendi nefsinin iyi yeme, iyi giyme, iyi yaşaması kısacası zevk ve sefasına ve mirasına adayanların, bu *süflî adayışlarıyla* İmran'ın Kadınının *ulvî adayışı* arasındaki derin farkı varın siz düşünün.

İmran'ın Kadını da bir insandı. Onu da dünyaya bağlayan hırs, nefis, şeytan gibi şeyler vardı. Fakat Hanne bu muazzam eylemi gerçekleştirmek için bir

anda birçok bağdan kurtulmak, birçok tutsaklıktan özgür olmak, birden fazla zinciri kırmak zorundaydı.

Zincirleri Kırmak

Şimdi onun kurtulmak zorunda olduğu bağların ve kırmak zorunda olduğu zincirlerin niteliği üzerinde düşünelim. Bunları iki başlık altında toplamak mümkün: İç baskı ve dış baskı.

1. İç baskıdan hürriyet: İnsanın kulluğu önünde birçok engel vardır. Bunları tasnife tabi tuttuğumuz zaman önümüze iki cins engel çıkar. Bunların birincisi insanın yapısından kaynaklanan dahili engeller ki kuşkusuz bunların başında nefis ve şeytan gelir. İnsanın ebedi ve ezeli düşmanı olan şeytanın insanı ayartma yöntemleri çok çeşitlidir. Kur'an'da buyrulduğu gibi "Allah'ın dosdoğru yoluna oturup" (7/16) o doğru yolda hedefe doğru yürüyenleri geri çevirmeye, başaramıyorsa çelmelemeye, başaramıyorsa yavaşlatmaya ve yola oturtmaya çalışır.

Elbet İmran'ın Kadını da Allah'ın dosdoğru yolunda yürürken şeytanla karşılaşmıştır. Ve elbet şeytan onun bu muazzam eylemini boşa çıkarmak için de çok çaba harcamıştır.

Örneğin ona önden gelerek; "Sen yalnız bir kadınsın. Kocan da yaşlı. O yakında ölebilir. Ne yapacaksın ahir ömründe tek başına, gel vazgeç bu işten!" diyebilir.

Ya da arkadan gelerek onu rızık endişesine düşürmek için; "Aç kalırsan, açıkta kalırsan kim bakacak sana? Hem kendi istikbalini tehlikeye atıyorsun, hem çocuğun istikbalini..." diyebilir.

Sağdan gelerek; "Bırak hele bir doğsun, büyüsün, büyük adam olsun. Okut onu, diploması, ünvanı, şöhreti olsun. Amir olsun, bakan olsun, hatta başkan bile olabilir. O zaman İslam'a daha çok hizmet eder, değil mi ama? Düşün hele bir, mevkisi ne kadar büyük olursa hizmeti de o kadar çok olmaz mı?" der.

Soldan gelerek; "Adayacak başka şey bulamadın da biricik yavrunu mu adıyorsun? Sağında solunda bunca bilgin, bunca ileri görüşlü aydın insan var. Sen onlardan daha iyi mi bileceksin? Bak hiçbiri senin gibi evladını Allah'a adamadı. Falan ahbarın üç, filan ruhbanın beş, feşmekan bilginin yedi çocuğu var, oysa ki senin bir tane. Hem, Allah'ın senin adağına ihtiyacı mı var ki? Dünyanın kazığı koptu da onu sen mi bağlayacaksın?" der.

Üstten gelerek; "Sen zaten müttaki, kalbi temiz, iffetli, abid, zahid, dinibütün bir insansın. Senin günahın varsa benim olsun. Cennete sen girmeyeceksin de kim girecek. Hem Allah durumunu da biliyor, yalnızsın, istikbalde evlada muhtaçsın. Hastalık var, düşkünlük var. Yalancı dünyanın binbir hali var. Düşmeyen bilmez" der.

Alttan gelerek; "Mantıklı ol biraz, aklını kullan, ne şişi yak ne kebabı söndür. Allah'ın hakkını Allah'a, Sezar'ın hakkını Sezar'a ver. Orta bir yol tut, temkinli, mutedil bir müslüman ol. Bak hem her şeyin aşırısı iyi değildir, tavsiyem ölçüyü kaçırmamandır." der.

Evet, şeytan ve şeytanlar, onların iç ve dış dostları bütün bunları ve daha burada sayamadığımız nice şeyleri diyerek, her salih kula yaptıklarını elbet ona da yaparlar.

İşte Hanne, bütün bu zincirleri koparark içinden (ve dışından) gelen bu kimisi mantıklı, kimisi parlak, kimisi albenili seslerin tümüne kulak tıkayıp

kendisine atılan her kemendi imanından kaynaklanan basiret ve ferasetinin yardımıyla boşa çıkarır, duygu ve düşüncesine geçirilmeye çalışılan tüm zincirleri kırıp hürleşir ve "Rabbim..." der...

2. *Dış baskıdan hürriyet:* Fert üzerindeki iki tür baskıdan ikincisi ise dış baskıdır. Dış baskı çok çeşitlidir. Fakat dış baskının en belirginleri olarak toplum, kültür ve gelenek baskısını sayabiliriz ki bunların tümü de "çevre" başlığı altında değerlendirilebilir.

İmran'ın Kadını oldukça bencil ve menfaatperest olan *yahudileşmiş* Beni İsrail toplumu içinde yaşıyordu. Farz ibadetlerinde dahi Allah'la pazarlık yapmaya kalkışan, din ve onun kutsallarını bir ticaret metaına dönüştürme hususundaki becerisiyle meşhur olan böylesi bir toplumda Hanne'nin eylemi elbette çok dikkat çekecek ve tepkiyle karşılanacaktı.

Sözkonusu çevresel tepkinin iki boyutu vardı: Birincisi dinsel, ikincisi sosyo-kültürel.

Dinsel gelenekte Allah'ın evine adayışın şartları belirlenmişti. Bu şartlara göre adağın erkek olması gerekiyordu. Kız adanamıyordu. Hanne tepkinin bu türüne daha çocuk doğmadan maruz kalmış, kocası onu bu yüzden kınayıp azarlamıştı. Hatta rivayetlere göre, toplumun dini önderlerinden olan kocası İmran'ın ölümüne de, çocuğun kız olması durumunda dini çevreden gelecek tepkilere dayanamama ihtimali sebep olmuştu (Begavi). Fakat Hanne gelmesi kuvvetle muhtemel olan bu gibi tepkileri ta baştan göze almış ve sonuna kadar da yılmadan göğüslemiştir. Yani Hanne çevresel baskının birinci türü olan dini gelenek zincirini ta başından parçalamış ve hürleşmişti.

İmran'ın Kadınının kırdığı çevre zincirinin ikinci büyük halkası ise toplumsal kültürdür. Olayın yaşandığı mekan olan Filistin'de o tarihlerde Roma

egemendi. Doğal olarak Romanın ataerkil aile modelinin geçerli olduğu toplumda kadın aşağılanan bir varlıktır. Hiçbir sosyal güvencesi yoktur. Bu toplumsal alanda böyle olduğu gibi gelenekleşmiş dinde de böyledir. Rabbısıyla kul arasındaki ilişkilerde dahi cinsiyet ayrımcılığı, daha doğrusu *cinsiyet asabiyyeti* vardır. Ahirette dahi erkeğe sırf erkek olduğu için kadından farklı haklar tanıyan bir din anlayışı geliştirilmiştir. Allah toplumdaki bu cinsiyet asabiyyetini yıkmak ve erkek putunu kırmak için başrolünü oynayan kahramanlarının ikisinin de kadın olduğu (Hanne ve Meryem) bir ilahi senaryoyu dünya sahnesinde yürürlüğe koymuştur.

Bu toplumsal kültüre vurulan Hanne ve kadın adak Meryem şamarının ardından daha büyüğü gelecektir. O da *kadının adadığı kadına BABASIZ bir erkek* verilmesidir. Bu muazzam mucizenin birçok hikmetlerinden biri de, erkeği putlaştırıp kadını eşyalaştıran ve bugünkü Batı medeniyetinin de atası olan putperest Roma kültürüne ilahi bir reddiye oluşudur.

Hanne sözünü ettiğimiz bu iç ve dış kaynaklı zincirleri parçalayıp "tümüyle hür birisi" adağını Rabbine sunmuştur.

Hanne iyi bilmekteydi gerçek hürriyetin Allah'a tam teslimiyet olduğunu. Kendisinden sonra gelen insanlara gerçek hürriyeti öğretmek için, önce tüm nefsânî, şeytânî, bireysel, toplumsal, geleneksel kayıt ve zincirlerini kırıp Allah'a teslim olarak hürleşti; sonra da evladını O'nun terbiyesine, koruyuculuğuna vererek hürleştirdi. O biliyordu ki Allah'tan gayrıya kulluk edenler hür olamazlar. Hür olanlar ise sadece Allah'a kul olurlar.

ÜÇÜNCÜ MERHALE: EDEPLİCE ADAMAK

İş candan bir parçayı vermekle bitmiyordu. İmran'ın Kadınının bizlere öğrettiği bir başka husus da, bir amelin makbul olabilmesi için izlenmesi gereken süreç ve takınılması gereken tavırdı. Değilse "amel" işlemiş olmak, "salih" olma özelliğini kazanmadıktan sonra Allah'ı razı etmek için tek başına yeterli sebep teşkil etmiyordu.

Adayış sürecinde İmran'ın Kadını önce *iman etmiş*, buna paralel olarak da meşru bir hedef seçmişti: Allah'ın rızası. O hedefe ulaşmak için salih niyetle bir eylem gerçekleştirmişti: *Adamak*.

Şimdi geriye bu eylemin "fasık" ya da en azından "fasit" (boş) olmaması için "meşru bir usûl" gerekmişti.

O hangi kapıyla alış-veriş yaptığının bilincinde olduğunu tavırlarıyla ve sözleriyle ortaya koyuyordu. Yaptığı fedakarlık, tek kelimeyle muazzamdı. Bu sebeple övünebilir, gurur duyabilirdi. Ne ki o böyle yapmadı, caka satmadı, birşeyler yapmış havalarına girmedi, Allah'a fatura çıkarıcı tavırlar takınmadı. Aksini yaptı. Tüm Allah dostlarının , sıddîkların, şehidlerin, salihlerin yaptığını... Hem verdi hem yalvardı; hem adadı hem de adadığı kapının eşiğine yüzünü sürerek dedi ki:

"(Rabbim) benden kabul buyur!.."

Şımarma yok. Aksine büyük kapının adanılanı kabul edip etmeyeceğinin heyecanla karışık kaygılı bekleyişi var. Ya kabul etmezse? Öyle ya, ya kabul etmezse? Hem, kabul etmek zorunda da değil O. Ya O'na karşı bu süreçte bir kusur işlemişse? Bir hata etmiş, bir pot kırmışsa?..

"Ben adadım. Gerisi O'na kalmış birşey, ister eder, ister etmez" lâkaytlığı yok. Aksine engin bir tevazu ve mahviyyet içerisinde boyun büküş var:

"Benden kabul buyur!.. İşitensin sen, bilensin!.."

Evet, O semi' idi, O alîm idi. Hanne'nin yüreğinden kopup gelen niyazı işitiyor, adama eyleminin encamına ilişkin dile getirmekten dahi çekindiği kaygıları biliyordu. O'nun işiten ve bilen olması İmran'ın Kadınını teskin eden tek şeydi. Bu yüzden özünü de, yüzünü de, sözünü de O'ndan yana çevirmiş ve sanki O'nunla konuşuyor, sanki O'na içini döküyordu:

"Rabbim karnımdakini..... Sen işitensin, bilensin!"

Hanne bunları belki kendisinin dahi duymayacağı bir şekilde söylüyordu. İlana, reklama gerek yoktu. Söylemek istediği bazı şeyler vardı. Fakat onları söylemeye ne dili varıyor, ne de gücü yetiyordu. Acaba söylerse Rabbine karşı bir edepsizlik yapmış olur muydu? Belki de tüm amelini yele verecek bir lisan sürçmesi, bir kalp tökezlemesi... En iyisi dile dahi getirmemekti. Nasıl olsa "O duyuyor, O biliyordu." Bu da Hanne'ye yetip artıyordu bile.

Hanne ile Rabbi arasında bütün bunlar olurken bu ilişkiyi sağlayacak "Cebrail" gibi üçüncü bir unsur, bir vasıta yok. O, ne bir nebi ne de bir rasul. Sadece sıradan bir mü'min. Adaması için, Rabbiyle ilişki kurması için böyle bir şeye ihtiyacı da yok. Çün-

kü biliyor ki Rabbi kuluna şah damarından daha yakın (50/16). Ondan sonra gelenler onu örnek alsınlar diye Hanne örneği peygamberler arasından değil sıradan müminler arasından seçilmiş.

Kimbilir, belki de adamaya bahane bulunmasın içindir.

DÖRDÜNCÜ MERHALE: GELENEĞİ TEPELEMEK

"Onu doğurunca -Allah onun ne doğurduğunu bilip dururken- şöyle dedi: 'Rabbim onu kız doğurdum, (halbuki) erkek kız gibi değildi. Adını da Meryem koydum. Onu ve neslini kovulmuş şeytanın şerrinden sana ısmarlıyorum.' "

İmran'ın Kadını Hanne adağını nihayet doğuruyordu. Üstelik yetim olarak. O, adayış sürecinde önüne gerilen birçok engeli aşıp bu noktaya gelmişti. Lakin korktuğu, derinden derine kaygısını hissettiği şey de başına gelmişti: Adak kız olarak doğmuştu. Büyük bir sınavla karşı karşıyaydı. Şimdi önünde iki büyük engel vardı: Birincisi muharref dînî geleneğin engeli, ikincisi toplumsal geleneğin engeli.

Muharref dînî geleneğin engeli: Musa (a)'ın temiz şeriatını tahrif edip onun yerine kendi işlerine geldiği gibi bir din anlayışını yerleştiren resmi-dînî güç, uydurduğu bu gelenekte kadına hiç yer ayırmamıştı. Din'i tekelinde tutan bu resmi din adamları sınıfı, din adına kadını aşağılamışlar, onu toplumdan dışlamışlar, Allah'ın kadın-erkek her bir insan için gönderdiği dini "erkeklerin dini" haline getirmişlerdi. Bununla da kalmayıp o dini tekellerine alarak daha özel bir seçkin dinî sınıf (ahbar ve ruhban) oluşturmuşlardı. Bu şekilde hem halk üzerindeki teokratik hakimiyetlerini sağlama almışlar, hem de dini geçim aracı kılmışlardı.

Hiç kuşku yok ki Hanne'nin kocası olan Hz.

İmran, Kur'an'ın övdüğü dürüst ve müttaki ahbarlardandı. O, sınıfının içinde az da olsa bulunan salih, fazıl, abid ve zahid ulemadan biriydi. Bunun içindi ki Allah onun ailesini seçmiş, "İmran" adını da Kitab'ına alarak ölümsüzleştirmişti.

Toplum içerisinde de oldukça saygın ve ayrıcalıklı bir yeri olan İmran'ın bu konumuna rağmen, mevcud dini geleneğin katı kuralları onu ta baştan kaygılandırmıştı. Onun bu endişesini, karısının karnındaki yavruyu Allah'a adadığı haberini verdiğinde, ona gösterdiği tepkiden de anlıyoruz:

"Vah sana! Sen ne yaptığının farkında mısın? Karnındaki çocuğun cinsiyetinin ne olduğunu ne biliyorsun? Ya erkek değil de kız olursa nasıl çıkarız bu işin içinden?" (Begavî)

İmran her ne kadar cemaatin imamı da olsa, ötedenberi süregelen ve din adamları sınıfının menfaatleri icabı dokunulmaz kılıp kutsadıkları gelenekle baş edemeyeceğini düşünüyor olmalıydı. Gerçekten de içinden çıkılması güç bir durumdu onunkisi. Bir yanda karısının Allah'a verdiği söz, ötede geleneksel dinle çatışma tehlikesi. Her ne kadar kız olma ihtimali yüzde elli de olsa, bu sıkıntı İmran'ı yatağa düşürmüştü.

İbn İshak, *Kelbi* ve daha başkalarının naklettiği bir rivayete göre İmran, çocuğunu göremeden bu üzüntüyle vefat etmiş, Hanne'yi dul, Meryem'i yetim bırakmıştı.

İşte Hanne de bu kaygıyı duyuyor ve bu geleneğin kendisinde bıraktığı etkiyle çocuğu doğurunca onu adadığı kapıya yönelip özür diler bir edayla ve üstelik "Rabbi onun ne doğurduğunu bilip dururken" diyordu ki:

"Rabbim, onu kız doğurdum. Erkek kız gibi değildi."

Bu ayette Allah'a atfedilen "Rabb'ı onun ne do-

ğurduğunu bilip dururken" cümlesi başka bir kıraatta Hanne'ye atfedilerek yine parantez içi bir ifadeyle "Allah ne doğurduğumu bilip duruyorken" anlamına gelir. Lakin tercih edilen, birinci okuyuşta olduğu gibi itiraz cümlesini Allah'a atfetmektir. Bu kıraatın bir de Arap dili açısından özelliği var. Meşhur biçimiyle "vedaat" okunduğu zaman "adak"a tazim anlamı çıkar ki bu dikkat çekilmesi gereken bir nüanstır. Bu nüansın hesaba katıldığı İbn Abbas kıraatından şu anlam çıkmaktadır:

"Çocuğun değerini sen takdir edemiyorsun. Oysa ki Allah onun gerçek değerini biliyor ve takdir ediyor."

Yani, "Senin kâle aldığın 'erkeklik-dişilik'in Allah indinde bir değeri yoktur. Bu ölçü doğru bir ölçü değildir. İnsanlar değerlerini erkek ya da dişi oluşlarından almazlar." Bir başka açıdan; "Senin 'kız erkek gibi değildi' sözün, gerçekte doğruyla yanlışın birbirine girdiği geleneğin bir kalıntısıdır. Hak indinde elverişliliğin ölçüsü cinsiyet değil, senin bilmediğin ve takdir edemediğin daha başka şeylerdir." denilmek istenmiştir. Bu seçeneklerden hiçbiri sonucu etkilememektedir. Ki o da şudur: Doğumu kız olarak gerçekleştiren Hanne'nin kapıldığı telaş, üzüntü ve özür diler tavrın en azından yersiz ve gereksiz olduğu Allah tarafından vurgulanıyor. Bu da mevcut geleneğin Allah'ın isteği doğrultusunda olmadığını, çocuğun kız oluşunun hikmetlerinin başında da bu mevcut geleneği red olgusunun yattığını ortaya koyuyor.

Toplumsal gelenek engeli: Hanne; "Rabbim onu kız doğurdum. Erkek kız gibi değildi." derken elbet içinde yaşadığı toplumun değer yargılarından etkilenmişti. Gerçi bu sözü, tabiin alimlerinden *İkrime* ve *Katade*'den gelen rivayetlerde olduğu gibi kadının

yaratılış olarak kimi hususlarda erkekten zayıf olmasına, hayız nifas gibi kendine has özel günleri ve hususi durumlarının oluşuna hamletmek mümkünse de, itirazi cümlede Allah teala'nın Hanne'nin kaygısının ve üzüntüsünün yersizliğini ima etmesi, Hanne'nin asıl kastının bunlar olmadığını gösteriyor. Öyle anlaşılıyor ki ona bu sözleri söyleten geleneğin kalıntılarıydı.

Hanne'nin etkilendiği toplum yıllardan beri Roma hakimiyetinde yaşayan bir toplumdu. Roma'nın atadığı valilerle yönetilip, bölgenin asayişinin Romalı askerlerle sağlandığı bu zaman diliminde elbette Roma kültürü hakim kültür olarak toplumu etkileyecekti. Putperest Roma medeniyetinin kadına bakışı müstakil bir çalışma konusu olacak kadar geniş bir mevzu.

Kısaca özetlemek gerekirse Roma kültüründe kadın ikinci sınıf insan muamelesi gören, miras, şahitlik, siyasal katılım, mülk edinme, eş seçme, eğitim gibi temel hak ve özgürlüklerin tümünden mahrum, kendisine geri ve zavallı bir mahluk olarak bakılan değersiz bir ayrıntıydı. Roma aile düzeni ataerkildi. Bu ataerkillik öyle bilinen anlamında değil, erkeğin putlaştırıldığı anlamda bir ataerkillikti. Bu aile düzeninde kadın aileden sayılmazdı. O, evde, sadece kocanın ve erkek çocukların ihtiyacını gideren biriydi.

İşte Allah erkek uman Hanne'ye kız vererek ondaki geleneğin son izlerini de temizlerken, daha sonra bu kıza babasız bir erkek çocuk vermekle de toplumdaki *erkek putunu* yıkacaktı.

Ne bilecekti Hanne adağının istikbalde oynayacağı bu olağanüstü rolü? Ve ne bilecekti Allah'ın toplumsal geleneğin soyut putlarını (vesen) yıkmak için takdir ettiği mucizede ona büyük bir rol yükleyeceğini?

Bunları bilmediği için; "Rabbi onun ne doğurduğunu bilip dururken" dedi ki; "Rabbim onu kız doğurdum, erkek kız gibi değildir."

Nefsin engeli: Hanne'nin beklentisinin aksine çocuğun kız olması Hanne için çetin bir sınav olmuştu.

Böylece Rabbi onun ihlasını sınamıştı. Niyetinde samimi ve kararlı mıydı, yoksa onun adayışı anlık ve fevri bir duyguya mı dayanıyordu? Allah'ın Semî ve Alîm olduğunu bilen Hanne elbette onun her şeyin yaratıcısı olduğunu da biliyordu. Peki diyemez miydi ki; *"Madem sen kız yarattın. Benden vebal gitti. Ben bana düşeni yaptım. Eğer erkek yaratsaydın sözüm sözdü"* diye? Evet, böyle uyanık ve kurnazca çıkış yolları, ruhsatlar, hile-i şer'iyyeler bulamaz mıydı verdiği sözden caymak için?

O yapmadı bunu. Böyle demedi. Aksine, sanki durumdan kendisi sorumluymuş gibi suçlanarak, ezile-büzüle, "Rabbim onu kız doğurdum" dedi ve ekledi, "Erkek kız gibi değildir."

Vakıa, Hanne'nin bu üzüntüsünde ulvî bir endişenin de katkısı vardı. "Adak" olmak gibi ömür boyu hizmet isteyen bir görevde erkeğin daha başarılı olacağını düşünüyordu. Ne de olsa erkek kadına göre daha dayanıklıydı. Bundan öte Hanne'nin hüznünün bir başka sebebi de Allah'a adakların en güzelini sunmak istemesiydi. En iyisi, en dayanıklısı, en elverişlisi, en güzeli dururken; iyiye, normale razı olmuyordu. O'nun kapısına güzel değil en güzel yaraşırdı. Değil mi ki o kapı En Güzel'in kapısıydı? Mükemmelin, kusursuzun kapısıydı? O halde, ona göre, adak da en güzel, kusursuz ve mükemmel olmalıydı.

Evet, adayan ana Hanne, adanmış ana Meryem'i doğurmuştu. O da "müjde" demeye gelen "İsa"ya hamile kalacak, adayış süreci böylece tamamlanmış olacaktı.

Özetleyecek olursak, Allah teala Hanne'ye kız çocuk vermekle:

1. Hanne'yi sınamış,

2. Geleneksel kültürün kalıntılarını ondan temizlemiş,

3. Toplumda tanrılaşan erkeği asli yerine iadc ederek çarpık değer yargılarına ilahi bir reddiye çıkartmış,

4. Kadının toplumdaki gerçek mevkiine, analık boyutuna dikkat çekmiş ve onu layık olduğu mevkiye yüceltmiş,

5. İlerde gelişecek olağanüstü olaylara bir ön hazırlık kılmıştır.

BEŞİNCİ MERHALE: ALLAH'A ISMARLAMAK

Hanne'nin hüznü ve şaşkınlığı uzun sürmedi. Hemen duruma intibak ederek olayı tam bir teslimiyetle kabul etti. Bundan sonra yapılacak şey adağa iyi davranmak, onu, bir emanet olduğu bilinci içerisinde koruyup kollamaktı.

Maddi korumayı göğsündeki sütü onun ağzına boşaltarak ve ihtiyaçlarını gidererek ifa edebilirdi. O bunu kaygı etmiyordu. Asıl kaygı ettiği ve üzerine titrediği şey adağının manevi açıdan korunmasıydı. Çünkü işin bu yanı onun boyunu aşardı. O bunun bilincindeydi. Tıpkı, şeytanın daha doğar doğmaz insana musallat olacağının bilincinde olduğu gibi. Çünkü o insanın ezeli düşmanıydı:

"Kuşkusuz şeytan insanın apaçık bir düşmanıdır." (12/5)

Çocuktu, büyüktü demezdi bu düşman. İnsan daha ana karnındayken ona tebelleş olur, doğar doğmaz da kendi şeytânî yoluna adanıp, kendi askeri olması için yoklamaya başlardı. Kimbilir belki bu gerçeği bildiği için Hanne en garantili yöntemi seçerek, daha ana karnındayken Allah'a adamış, bununla da yetinmemiş, doğar doğmaz ilk yaptığı iş şu duada bulunmak olmuştu:

"Onu ve soyunu, kovulmuş şeytanın şerrinden sana ısmarlıyorum."

Bu dua, Hanne'yi "tüm analara analık öğreten biri" olarak çıkarıyor karşımıza. O, analığın yalnızca yedirmek, içirmek, giydirmek olmadığını öğretiyordu. O, Kur'an tarafından tüm zamanların adayış örneği seçilerek ebeveynlere evladın istikbalini düşünmenin ona rahat bir geçimlik, yüklü bir miras bırakmak değil, onu şeytanın şerrinden emin olacağı bir kapıya rehin bırakmak olduğunu öğretiyordu.

Kur'an tarafından insanlık ailesine örnek anne seçilen Hanne, biricik yavrusunu daha karnındayken adamakla onun ebedi istikbalini garantilemiş; doğar doğmaz yaptığı duayla da onun azılı düşmanı olan şeytanın şerrinden korunmasını sağlamış ve adeta Rabbinin kapısını çalarak demişti ki:

"Adak doğdu. Bundan sonra onun tasarrufu bana ait değil sana aittir. Bu nedenle onu sana ısmarlıyorum."

Bu samimi çıkışın ardından cevap verilecekti. Biz bunu Allah Rasulü'nün dilinden öğreniyoruz. Başta *Buhari* ve *Müslim* olmak üzere hemen tüm muteber hadis kaynaklarının birçok varyantıyla birlikte rivayet ettikleri bir hadis-i şerifte şöyle buyurmuştu Rasulullah:

"Doğmuş hiçbir insanoğlu yoktur ki şeytan ona dokunmasın. Ancak İmran'ın Karısının kızı ve onun oğlu müstesna. Çünkü İmran'ın Karısı onu doğurunca dedi ki: 'Ya Rabbî, onu ve neslini taşlanmış şeytanın şerrinden sana ısmarlıyorum.' "

Bizim çocuklarımızı eğitmek konusunda bizden çok daha çabuk davranan şeytan ve dostlarının yavrularımıza kurduğu bu tuzağı parçalamanın yolu da böylece öğretilmiş oluyordu. Yani sanıldığı gibi çocuğun terbiyesi ve muhafazası âkıl ve bâliğ olunca değil ana rahmine düşünce başlıyordu.

Hanne'nin rolü burada sona eriyordu. O önce

tüm zincirlerini kırarak adamış, ardından adağı sahibine ısmarlamış ve adayış süreci içerisindeki görevini yüzakıyla tamamlamıştı.

Şimdi adayış sürecinin ikinci durağına gelinmişti.

Hanne'nin bütün bu yaptıkları adanılan Rabb tarafından nasıl karşılanmıştı?

Adak kabul mü edilmiş, yoksa Kabil'in adağı gibi yüzüne mi çarpılmıştı?

Kabul edilmişse hangi üslupla kabul edilmişti, niçin?

Bu adağa nasıl muamele edilmiş, nasıl beslenip büyütülmüştü?

Adağın terbiyesiyle görevlendirilenler nasıl seçilmiş, nasıl ödüllendirilmişti?

Ve en meraka değer olanı, adak neyin aracıydı?

Bütün bu soruların cevabı *adayış sürecinin ikinci kuşağı*yla ilgiliydi.

ALTINCI MERHALE: ADAĞIN KABUL EDİLİŞİ

"Rabbi onu güzel bir biçimde kabul buyurdu ve onu bir çiçek gibi yetiştirdi. Zekeriyya'yı da o(nun bahçıvanlığı)na memur etti. Zekeriyya onun bulunduğu mabede her girişinde bir rızık buluyordu. 'Ey Meryem bu sana nereden?' diye sorar; (O da) 'Bu Allah katındandır.' derdi, 'Zira Allah dilediğine hesapsız rızık verir'.".

İmran'ın Kadını Hanne adağını adamış, onu doğurmuş ve Allah'a ısmarlayarak hayata veda etmişti. Adadığı kapıdan Hanne'nin iki ricası olmuştu:

1. Adağın kabulü.
2. Şeytanın şerrinden korunması.

Birincisini daha doğmadan, ikincisini doğar doğmaz talep etmişti Rabbinden. Hanne'nin bu talebine verilen ilahi cevabın olumlu olduğunu yine ayetten öğreniyoruz:

"Rabbi onu güzel bir kabul ile kabul etti."

Ayette özellikle Allah'ın isimlerinden "Rabb" ismi tercih edilmiştir. Elbet bu ismin seçimi de ilahi bir tercihten kaynaklanıyordu. Nedeni de şimdiye kadar olanların ve bundan böyle olacakların Allah'ın Rabb'lık sıfatının bir tecellisi oluşuydu.

O kendisinin bildirdiği gibi Alemlerin Rabbi, terbiye edicisi, görüp gözeticisi, eğitip öğreticisi, kollayıp koruyucusu ve kemale erdiricisiydi.

Evet, Rabb olan Allah terbiyesine bırakılan ada-

ğı kabul etmişti. Ancak kabulden kabule fark vardı. Örneğin bir zoraki kabul vardı ki bu şuna benzerdi: Dünyevî saltanat sahibi birine biri bir hediye getirmiş, o bu hediyeye ve getirene önem vermediği halde çeşitli mülahazalarla bunu kabul etmek zorunda kalmış ve *"Peki peki, bırak kapının ardına ve çık dışarı!"* demişti. İşte bu da bir kabul türüydü.

Bir de acıyarak kabul türü var. Sunulan bir hediyeyi kalbi kırılmasın zavallının, gönlü olsun diye alıp onu üç-beş kuruşla taltif ettikten sonra baştan savarak ne getirdiğine dahi bakmak ihtiyacı duymadan, "Kaldırın onu, verin birine sevinsin!" diyenin kabulü de bir kabul çeşidiydi.

Severek kabul bu kabuller içerisinde en güzel kabuldü ve işte Hanne'nin adağı Meryem de bu tür bir kabul ile kabul edilmişti Rabbi tarafından:

"Rabbi onu güzel bir kabul ile kabul etti."

Evet, Kabil'i adağıyla birlikte reddettiği gibi Rabbi onu reddetmeyerek kabul etmiş, üstelik bu kabul sıradan bir kabul değil "güzel bir kabul" olarak vasıflandırılmıştı. Elbet sebebi olmalıydı bunun.

Sebebi vardı ve o sebep Hanne'nin adayış üslubunda yatıyordu. Yani o, güzel bir adayışla adamıştı. Neydi bu adayışın usûlü, üslûbu? Ve neydi onu güzel kılan unsurlar?

Başta akidesi meşru idi. Yalnızca işiten, bilen ve terbiye eden olduğuna inandığı Allah'a her türlü kayıttan hür olarak, yahudice davranıp pazarlık yapmadan adamıştı. İşittiğine, bildiğine, terbiye ettiğine inandığı Allah'ın en büyük koruyucu ve gözetici olduğuna da inandığı için adağını şeytanın şerrinden O'na ısmarlamıştı.

Bütün bunlar İmran'ın Kadınındaki tevhîdî şuurun bir göstergesiydi ve bu şuur bilgiyle değil imanla kazanılır, aşkla harekete geçirilirdi. O, adayış, ina-

nış, yöneliş ve ısmarlayışıyla Uluhiyyet, Rububiyyet ve Ubudiyyet bilinci'nin gelişmiş olduğunu isbatlamıştı. Ezcümle *akidesi meşru ve sahihdi.*

İkinci olarak *niyeti meşru ve sahih idi.* Adamış ve karşılığında bir şey beklememişti. Bırakalım beklemesini, ciğerparesini, daha korumasız bir bebekken Allah'ın beytine teslim etmiş ve Allah'a karşı edepsizlik olmasın diye bebeği mabedin görevlileri arasında olan enistesi Zekeriyya'nın tekeffül etmesini dahi talep etmemişti.

Öyle ya! Adağın tasarrufu adandığı andan itibaren adandığı kapıya geçerdi. Size biri bir hediye getirse, daha sonra sizden dönüp hediyenin akıbetini sorsa ya da getirdiği hediye üzerinde tasarrufa kalkışıp onu ne yapacağınızı, nerede kullanacağınızı da size empoze etmeye kalksa ayıp etmiş olmaz mıydı? En azından buna "görgüsüzlük" demezler miydi? Hanne de Rabbine karşı görgüsüzlük yapmadı. Bu anlama gelir endişesiyle belki en doğal hakkı olan bir şeyi, çocuğa Zekeriyya ailesinin bakmasını dahi talep etmedi ve amelinde ne kadar samimi olduğunu böylece bir kez daha isbatladı. Özetle niyeti meşru idi.

Üçüncüsü, onun *usûlü meşru* idi. Ancak hayatının sonlarına doğru sahip olabildiği biricik evladını adamış olmanın haklı gururunu ve sevincini yaşamak yerine, daha adar adamaz boynunu büküp büyük bir tevazu ve mahviyet içinde, "Rabbim, benden kabul buyur!.." demiş, kendi kendine Allah'a fatura çıkarıcı tavırlara ve havalara girmemişti. Çocuk doğduktan sonra da aynı alçakgönüllü ve yer-bağır üslubunu sürdürerek adeta suçlanmış, mazeret belirtir bir edayla "Ya Rabbî, onu kız doğurdum (ama, biliyorum) -erkek kız gibi değildi-" diyerek Rabbinden dahli olmadığı bir konuda özür dileyici bir tavra bürünmüştü. Yani usûlünü meşru kılmıştı.

Akide meşru, *niyet* meşru, *usûl* meşru olunca Allah onun amelini "fasık" ya da "fasit" ameller sınıfına değil "salih ameller" sınıfına katmış, "güzel bir kabul ile kabul etmiş"tir.

Bir başka deyişle : BİR GÜZELİN, EN GÜZELE, GÜZEL BİR ŞEKİLDE SUNDUĞU GÜZEL ADAK, GÜZELCE KABUL EDİLMİŞTİR.

Artık adağın tasarrufu adandığı kapıya aittir.

Burada akla bir soru takılıyor: Peki, güzeller güzeli Allah, bir güzelin (Hanne) en güzele (Rabb), güzel bir şekilde (meşru) sunduğu güzel adağı (Meryem) güzel bir şekilde kabul ederse nasıl muamele eder?

YEDİNCİ MERHALE: BİR ÇİÇEK GİBİ YETİŞTİRİLİŞ

"Öyle" Çiçeğe "Böyle" Bahçıvan

Allah güzelce ve usûlüne uygun adanmış bir adağı kabul ederse nasıl muamele yapar, diye sormuştuk. Cevabı kendisinden alalım:

"Rabbi onu güzel bir biçimde kabul buyurdu ve onu bir çiçek gibi yetiştirdi..."

Allah tarafından kabul ediliş, üstelik normal bir kabulle değil güzel bir biçimde kabul ediliş. Bunların doğal bir sonucu olarak da "bir çiçek gibi " yetiştiriliş...

Bir çiçek su ister, güneş ister, gübre ister. Mekan ister, her çiçek her mekanda yetişmez, yetişebileceği bir ortam, uygun bir iklim ister. Her çiçek her toprakta yetişmez, kendine uygun toprak ister...

Çiçekler günlük bakım ister, bakılmazsa boynunu büker, solar ve kurur gider...

Bütün bunları yapan bir BAHÇIVAN ister, onun hizmetini üstlenip ona arız olacak iç ve dış haşaratlardan onu koruyacak kefil ister...

En başta bu çiçeğin familyası cins bir familya, tohumu cins bir tohum olmalıdır ki o da İmran ve kadını Hanne'dir. Bu çiçeğin toprağı Kur'an'ın seçtiği İmran ailesidir. Mekan Allah'ın temiz evidir. Güneşi muhabbet ve hilkat, gübre ve suyu taharet ve

ibadettir. Bu çiçeğin günlük bakımına memur edilen bahçıvansa Zekeriyya (a)'dır:

"Ve Zekeriyya'yı da o(nun bahçıvanlığı)na memur etti."

Öyle adağa böyle peygamberden bir bahçıvanı memur kılmak ancak Allah'ın işidir.

Kimdir bu bahçıvan?

Beytü'l-Mukaddes'te görevli davetçilerden biri. Harun'un soyundan. Zaten Beytü'l-Mukaddes'in hizmeti ötedenberi bu peygamberin evlatları tarafından yürütülmüş, kuşaktan kuşağa bu şekilde devredilegelmiştir. Zekeriyya (a) işte bu silsileden bir salih kul.

Konumuz olan ayet-i kerimenin "Zekeriyya'yı da o(nun bahçıvanlığı)na memur etti." bölümü bir başka kıraatta "Zekeriyya onu(n bahçıvanlığını) üstlendi." manasına gelir. Bu iki anlam arasındaki fark; birincisinde onu bu işle Allah görevlendirmişken, ikincisinde kendisi görevi doğrudan üstlenmiş olur ki neticede ikisi de aynı kapıya çıkar. Bu kıraat farkı konunun özüne ilişkin bir fark değildir.

Meryem gibi "özel" bir adağın bahçıvanlığını kaçırmak istemeyen dînî teşkilatın tüm elemanları, Zekeriyya'nın haklı bir gerekçeye dayanan isteğini kabul etmediler. O demişti ki: "O benim yakınım olur. Karım onun halasıdır. Bundan dolayı da ona bakma işi hepinizden çok bana düşer." Tabi kabul edilmeyen bu talebin ardından tartışmalar başlamış, sonuçta ona bakacak ailenin belirlenmesi için kur'a çekilmesine karar verilmişti. Kitab-ı Mukaddes'i yazdıkları kalemleri Ürdün Nehrin'e atarak yaptıkları geleneksel kur'a çekimi sonucunda Allah'ın gaybî yardımı yetişmiş, nehrin suları Zekeriyya'nın kalemini en öne geçirmişti (Taberî).

Hemen tüm kaynak tefsirlerin, ayrıntılarıyla,

bazen de bir kaç farklı biçimiyle aktardıkları bu olayın detaylı hikayesine girmiyoruz. Ancak ayette de belirtildiği gibi (3/44) böyle bir olay kesinlikle olmuş ve Allah çekilen kur'anın Zekeriyya'ya çıkması için emri altındaki askerlerden şuursuz ve gayrı mükellef bir askeri olan ırmağı kullanmıştır:

"(Ey Muhammed) Bunlar sana vahyettiğimiz görünmez ve bilinemez alemin haberlerindendir. Meryem'e hangisi kefil olacak diye kalemlerini atarken sen onların yanlarında değildin. Çekiştikleri zaman da sen yanlarında değildin."

Ancak burada işin hikayesinden çok daha önemli olan ve kesinlikle bilmemiz gereken bir gerçek var. "Onun bahçıvanlığına Zekeriyya'yı memur eden" Allah'ın bu iradesini nasıl gerçekleştirmiş olduğu. Dahası, Allah'ın kendisine adanmış birine yardım edişindeki yöntem...

"Allah'ın Askerleri"

Sebepler aleminde yaşıyoruz. Ve bütün olanlar, insan aklı bir çoğunu kavramaktan aciz kalsa da ilahi kaynaklı evrensel bir plan ve program dahilinde cereyan ediyor. Herşeyin gücünü kabzasında tutan Allah teala, yardımını da azabını da bu ilahi plan-program çerçevesinde gerçekleştiriyor. Bu plan-programın gerçekleşmesinde Allah'ın mutlak iradesine râm olmuş bir yığın varlık aracılık yapıyor. Bunların tümüne birden Kur'an *"Allah'ın askeri"* diyor ve biz bunların nitelikleri ve nicelikleri hakkında çok az bir bilgiye sahibiz:

"Yerlerin ve göklerin askerleri Allah'ındır." (48/7)

"Rabbinin askerlerini O'ndan başka kimse bilmez." (74/31)

"Ey inananlar, Allah'ın size olan nimetini hatırlayın. Hani bir zaman size ordular gelmişti de biz onların üzerine bir rüzgar ve sizin görmediğiniz ordular göndermiştik. Allah yaptıklarınızı görmektedir." (33/9)

Evet, evrendeki bilinen ve bilinmeyen herbir şey; mikroptan galaksiye, atomdan yıldızlara, hücreden organizmaya, damladan okyanusa, canlıdan cansıza, şuurludan şuursuza, cisimliden cisimsize varana dek her sınıf ve cins varlık, evrensel plan içerisinde varoluş hikmetlerini icra ederken kimi olağanüstü durumlarda da Allah'ın askerleri olarak "ekstradan" görevler üstlenmektedirler.

Bunun ilk insandan bugüne birçok örneği görülegeldiği gibi bundan böyle de gerektiği yer ve zamanlarda bu askerler kendilerine verilen görevleri yerine getireceklerdir. Bunun çarpıcı örneklerinden sınırlı sayıda Kur'an'a alınarak bu müthiş imkan evrensel İslami hareketin sadık üyelerine hatırlatılmaktadır.

Bu öyle bir imkandır ki yeryüzünde başka hiçbir hareket bu imkana sahip olamamış ve olamayacaktır. Yalnızca İslami hareketin sâdık isimleri için geçerlidir bulutların, suyun, ırmağın, rüzgarın, ateşin, sesin, toprağın, taşın, güneşin ve daha sayamadığımız birçok şeyin yardımı. Nuh, Lut, Salih, İbrahim, Musa, Ashab-ı Uhdud, Ashab-ı Kehf, Ashab-ı Bedr gibi topluluk ve isimlerin yukarda andığımız Zekeriyya'nın yardımına benzer yardımlar gördüklerini Kur'an'ın bize anlattığı kıssalardan öğreniyoruz.

Rabb'imiz şuurlu askerleri darda kaldığı zaman nasıl onların yardımına şuursuz askerlerini koşturuyorsa; şeytan da boş durmuyor, o da kendi askerleri-

ne ve dostlarına yardım ediyordu. Lakin Allah'ın yardımı karşısında onun dostlarına yardımı hükümsüz kalıyor, Allah'ın yardım ettiği tarafın kesin olarak kazanacağını bildiğinden öylesi durumlarda ye'se kapılıp kendi başının telaşına düşüyordu. İşte, hemen tüm muteber siyer kaynaklarında geçen bir örnek:

Bedir savaşında İblis, dostları olduğu müşriklerin korkusunu giderip onlara yardım için Süraka b. Malik kılığında gelmişti. Süraka'nın kabilesi Kinaneoğulları adına konuşarak Ebu Cehil'le oracıkta bir savunma işbirliği anlaşması akdetmişti. Maksadı müşriklerin pek de düzgün olmayan morallerini düzelterek kendilerine olan güvenlerini artırmaktı. İki taraf arasında harp başladı. İşte o zaman iblis müslümanlar safında bulunan meleklerin müşrikleri kırıp geçirdiğini görerek kaçmaya teşebbüs etti. Ebu Cehil'in kardeşi Haris b. Hişam onu Süraka zannederek durdurmaya çalıştı. Fakat o Haris'i göğsünden iterek başladı kaçmaya. Müşrikler bağrışıyorlardı: "Nereye Ey Süraka? Sen bize; 'biz sizin müttefiğiniz oluruz, aramızda fark yok' deyip yardıma söz vermemiş miydin?" İblis bir yandan kaçarken bir yandan da onlara laf yetiştiriyordu: "Sizin neden haberiniz var? Ben sizin görmediğinizi görüyor ve Allah'tan korkuyorum, Allah'ın size gönderdiği bela pek şiddetli."

Kur'an bu ilginç olaya değinerek Allah teâlâ'nın şu kavlini aktarır:

"O zaman şeytan onlara yaptıkları işi süsle(yip güzel göster)miş: 'Bugün insanlardan sizi yenecek kimse yoktur, ben sizin yanınızdayım!' demişti. Fakat iki topluluk birbirinin görüş alanına girince ardına dönüp: 'Ben sizden uzağım, zira Allah'ın gazabı çetindir!' demişti." (8/48)

&

Hanne adağını adamış ve adadığı kapının koruyuculuğuna ısmarlayarak hayata veda etmişti.

Adanılan kapı da adağın kabul buyurulduğunu ilan etmişti. Bu ilan ediş sadece sözde kalmamış - çünkü Hanne'nin teşekkürü sadece söz ile değildi- bu kabulün ardından sözkonusu çiçeğin büyümesi için Allah'ın Zekeriyya gibi şuurlu, ırmak gibi şuursuz askerleri seferber edilmişti.

Bilinen bir gerçekti ki, bundan böyle de aynı sadakati gösterip yardımı hak eden her mü'mine gerektiğinde şu ya da bu yolla ama mutlaka yardım edilecekti. Bu, Allah'ın zamanlar ve mekanlar üstü vaadiydi:

"Allah inananları savunur." (22/38)

"İnananlara yardım etmek üzerimize bir borçdu." (30/47)

Ve yine kesinlikle inanılması gereken bir hakikattir ki O sözünden dönmez:

"İyi bil ki Allah'ın va'di gerçektir, fakat çokları bilmiyorlar." (10/55)

Hikmetler.... Hikmetler....

Allah Zekeriyya'yı yavru Meryem'e kefil kılmıştı. Pazarlıksız bir şekilde yalnızca Allah'ın tasarrufuna bırakılan bir adağa yapılan ilk yardım, bakım ve terbiyesinin Hz. Zekeriyya gibi birine verilmesiydi.

Allah teâlâ tarafından Zekeriyya'nın bu göreve atanmasının üzerinde düşünüldüğünde, hepsi de birbiriyle bağlantılı sayısız hikmetlerle dolu olduğu görülecektir.

Allah kabul ederse ne yapar? O terbiye ederse nasıl eder? Yavrular bir çiçek gibi nasıl yetiştirilir? Ve bu çiçeğin tüm çiçekler arasından seçilip alemlere örnek kılınması nasıl sağlanır? Bu ve buna benzer tüm soruların cevabı sözkonusu hikmetlerin kavranmasına bağlı.

Olayı önce iki açıdan ele almak gerek:

1. Çiçek (Meryem) açısından.
2. Bahçıvan (Zekeriyya) açısından.

Hz. Zekeriyya'nın seçilmesinin yavru Meryem açısından ne anlama geldiğini bilmek için Meryem'in içinde bulunduğu durumu tekrar hatırlamak gerek.

Tarihi bilgilere göre bu seçim sırasında Meryem henüz etrafında nelerin olup bittiğini farkedemeyecek kadar küçüktür.

Üstelik bu bebek yetimdir, babasını hiç görmemiştir.

Bu bebek öksüzdür, kendisini doğuran o asil kadını tanıyamadan, bir kez "anne" diyemeden kaybetmiştir.

Bu durumda onun bir değil birden çok şeye ihtiyacı vardır. Bu ihtiyaçların ilki onun varlığını sürdürebilmesi ve yemek, içmek, temizliği ve bakımı gibi hayati ihtiyaçlarının giderilmesi için, fedakar, "öf" bile demeyecek, bir gün üç gün beş gün değil, artık ihtiyaç kalmayıncaya kadar ona bakacak birisidir. Bunlardan da önemlisi adağın şefkate ve sevgiye ihtiyacı vardır. Değil mi ki insan ekmekle doyar, emekle büyür, sevgiyle yaşar?..

Suyu sevgi, güneşi şefkat, gübresi gıda olan bu çiçeğe öyle bir bahçıvan görevlendirilmeliydi ki bunların her üçünü birden verebilsin.

İşte bu noktada İlâhî seçimdeki hikmetin büyüklüğü gözleri kamaştırıyor ve İlâhî terbiyedeki çift

boyutluluk Allah'ın terbiyesindeki mükemmelliğe şahidlik ediyor.

Allah teâlâ terbiyesi altına aldığının, tıpkı Rasulü Muhammed aleyhisselama yaptığı gibi, önce etrafını boşaltıyor. İlkin baba, ardından anne derken terbiye edilecek olanın O'ndan başka dayanağı, tutamağı, barınağı, sığınağı bırakılmıyor. Onu dünyaya, onu hayata, onu eşyaya bağlayan tüm bağlar koparılıyor. Rasulullah örneğinde görüldüğü gibi babası Abdullah'ı doğmadan, annesi Amine'yi daha küçük bir çocukken kaybediyor. Dedesi Abdulmuttalib'e dayanıyor, ardından onu da çekiyor Allah. Aynı akıbet kendisine yaslanılan amca Ebu Talib'in de başına geliyor. Daraldıkça sığındığı kalesi Hatice'sini de alıyor Allah elinden.

Artık kimse yok yaslanılacak. Hoş olsa bile ortada yaslanacak da yok ya. Bütün bunlardan sonra bir daha yaslanır mı o yıkılacak şeylere? Elbette yaslanamazdı. Çünkü yaslandığı gidiyor, Rabbı onun kendisinden başkasına mecazen de olsa dayanmasını istemiyor ve sevdiği kulunu Rububiyyetiyle terbiye ediyordu. Allah'ın terbiyesinden geçmiş bu "Âlemler Rahmeti" de sonunda öğrendi kimseye yaslanmamayı. Öğrenmiş ve bir gün sıddîk vasıflı Ebubekir'e demişti ki:

"Ey Ebubekir, eğer yer ehlinden birini dost seçecek olsaydım seni seçerdim, (ama seçmem, artık O'ndan başka dost seçemem.)"

İşte "Âlemler Rahmeti"ne yapılan muamelenin bir benzeri de Meryem'e yapılarak anne ve babası elinden alınmıştı.

Bununla insan, ilk terbiyecileri olan anne ve babanın etki alanından çıkarılıyordu. Önce adağı çevreye bağlayan doğal zincirler koparılıyor, ardından ona yeni bir çevre seçilip o bu çevrenin ellerine ema-

net olarak veriliyordu. Annesi, Hanne'nin onca ihlasına rağmen kalıntılarını atamadığı geleneğin ve toplumsal kültürün olumsuz etkisinden hiçbir iz taşımaması için boşaltılıyordu Meryem'in etrafı.

Evet, Zekeriyya ailesine yalnızca emaneten verilmişti. Emaneten, çünkü onun tasarrufu doğrudan Allah'a aitti. O istiyordu ki İlahi tasarrufunun önüne kimse gerilmesin, bu tasarrufun net görüntüsünü kimse gölgelemesin. Saf olsun adağın terbiyesi. Özetle ona O'ndan başka kimse el atmamalı, o da O'ndan başkasına dayanmamalıydı.

Çiçeğin gelişmesine engel olma ihtimali olan sebepler ortadan kaldırılıp çevre düzenleme işlemi bitince adak, tamamen farklı bir saksıya dikilerek, farklı bir ortama taşınıyordu. Yani tüm nebilerin, sıddîklerin, salihlerin, şehidlerin sünnetini o daha bebekken yerine getirip "hicret" ediyordu.

Bu işlemlerin ardından öyle bir seçim yapılmalıydı ki bununla hem onun üzerinde yapılacak tasarrufa müdahale önlenmiş olsun, hem de ihtiyaç duyduğu sevgi, şefkat gibi başkasının veremeyeceği şeyler verilmiş olsun. İşte bu noktada İlahi seçim taşı gediğine oturtuyordu. Çünkü öksüz ve yetim Meryem öz halasının sevgisine ve şefkatine emanet edilmişti. Bu noktada insan Allah Rasulü'nün o güzel tesbitlerini hatırlıyor:

"Hala, ana gibidir." (Ebû Davud)

Daha ilk bakışta Meryem için kayıp gibi görünen şey bir kazanca dönüşmüştür. Fakat bu İlâhî senaryo sırf çiçek açısından mükemmellik arzetmemekte, sözkonusu durum bahçıvan açısından da aynı özelliği yansıtmaktadır.

Bahçıvan (Zekeriyya ve ailesi) açısından olaya bakınca şunu görürüz: Bu çiçeğin bir bahçıvana olan ihtiyacı ne kadarsa, bir o kadar da bahçıvanın çiçeğe

ihtiyacı vardır. Karısı Eyşa kısır olan Hz. Zekeriyya, çok istediği halde bir salih evlada sahip olamadan yaşlanmıştır. Allah bu gönlü yarım ailenin çocuk hasretini Meryem'le gidermiştir.

Zekeriyya (a)'ın hanımı Eyşa açısından olay daha farklıdır. O öksüz ve yetim kalan yeğeninin, ablasının geride bıraktığı bu tek hatıranın, bakımını üstlenmeyi herkesten çok istiyordu kuşkusuz. Bu iş herkesten çok ona düşerdi. Çünkü yabancı biri bir başkasının bebeğine baksa bile ne kadar bakabilirdi ki? Ancak o bakarsa, belki Hanne'den boşalan yeri doldurabilir, bebeğin ihtiyacı olan asgari sevgi ve şefkati ona vererek Meryem'e annesini aratmazdı.

Hem Meryem erkek değil kız çocuğuydu. Onun geleceği açısından da bu seçim, birçok sakıncayı ortadan kaldıracak bir seçimdi.

Eyşa, adağın sadece karnını değil sevgi ve şefkatiyle kalbini de doyururken, artık gelişip serpilen bu "özel" emaneti terbiye edip sağlıklı bilgilerle kafasını doyurma işi de Hz. Zekeriyya(a)'ya kalmıştı. O, görünüşte adandığı mabede teslime hazırlanıyordu. Gerçekte ise kendisinin de tahmin edemeyeceği çok ağır ve yüce bir tasarrufun gerçekleşmesi için yetiştiriliyordu.

Çağı gelince, Hz. Zekeriyya onu adandığı mabede yerleştirmiş, orasını ona emin ve güvenilir bir mekan yapmış ve görevini başarıyla tamamlamıştı. Yaşlı olması hasebiyle ölümü aklına geliyor, Mabed'den dışarı pek çıkmayan Meryem'in şahsi ihtiyaçlarını kendisinden sonra kimin üstleneceğini kaygı ediyordu. Uzun bir kaygı döneminden sonra nihayet o sorun da çözüme kavuşmuştu. Şimdi Meryem'in ihtiyaçlarını amcaoğlu marangoz Yusuf üstlenmişti.

Artık Hz. Zekeriyya görevini yapmış olmanın rahatlığı içerisindeydi. Bütün bunlara rağmen o sü-

rekli Meryem'i yokluyor, Yusuf'un görevini yapıp yapmadığını kontrol ediyordu.

Çünkü ortalıkta kırıp geçirici bir kuraklık ve bunun sebep olduğu şiddetli bir kıtlık yaşanıyordu. İnsanların açlıktan öldüğü haberleri geldikçe onlar kendilerini unutmuşlar ve "çiçeği" düşünmeye başlamışlardı. Tüm gayretler çiçek solmasın içindi.

Fakat onu düşünen, onu koruyup kollayan biri daha vardı. O, kulunun gücü tükeninceye kadar müdahale etmemiş kulun gücünün bittiği yerde O'nun yardımı başlamıştı. O'nun yaptığı bu yardımlar, Zâtını iyi bilen ve tanıyan bir Nebi (Zekeriyya)'yi bile şaşkına çevirecekti.

SEKİZİNCİ MERHALE: İLÂHÎ YARDIM

"Zekeriyya onun yanına mabede her girdiğinde bir rızık buluyordu. 'Ey Meryem bu sana nereden?' diye sorar; (O da) 'Bu Allah katındandır, Allah dilediğine hesapsız rızık verir.' derdi."

Mabede yerleştikten sonra Meryem'in dışarı ihtiyaçlarını karşılama görevini üstlenen Yusuf kuraklık, kıtlık ve yoksulluğun etkisiyle görevini ifada oldukça zorlanıyordu. Gerçekte Meryem'in ihtiyacı çok fazla değildi ama böylesi bir kıtlıkta bir kişinin bakımı dahi büyük bir sorun olmuştu. Yusuf elinden geldiğince durumu ona sezdirmemeye çalışıyorsa da Meryem engin ferasetiyle durumun farkına varıp onu şöyle teselli ediyordu:

"Ey Yusuf, Allah'a hüsnüzan et. Kuşkusuz Allah bizi rızıklandıracaktır." (İbn İshak)

Evet, Meryem'in bu teslimiyeti bir "iman" olayıydı. O, öyle bir Allah'a, böyle imân etmişti. İnanıyordu ki şu ya da bu yoldan, ama mutlaka, Allah onları rızıksız bırakmayacaktı. Fakat Meryem'in inancının gerçekleşmesi için eldeki tüm imkanların tükenmesi gerekiyordu.

Öyle de oldu. Durumun vehametini bilen ve Meryem'in ağırlığını omuzlarında hisseden lakin yaşlılık dolayısıyla kaygı ve duadan başka elinden birşey gelmeyen Zekeriyya (a), Meryem'in mekanını mutadı olduğu üzre ziyaret için gittiğinde olağandışı bir durumla karşı karşıya kalmıştı:

"Zekeriyya onun yanına mabede her girdiğinde bir rızık bulur; 'Ey Meryem, bu sana nereden?' diye sorardı..."

Bu "rızkın" ne olduğu, nerden geldiği, nasıl geldiği konusunda Kur'an'da ve sahih sünnette herhangi bir açıklama yok. Bununla birlikte farklı kaynaklar farklı yorumlarda bulunmuşlar.

Örneğin *Zemahşeri* bu ayetin tefsirinde; "Onun rızkı cennetten geliyordu, anne sütü hiç emmedi, yanında yazın kış meyveleri, kışın yaz meyveleri buluyordu." diyor. Tabiin alimleri ve ilk müfessirlerin hemen tamamı buna yakın şeyler söylüyorlar. *Merâği* gibi bazı tefsirciler de bu tür yorumları reddederek bunların cennet yiyecekleri olmayıp olağanüstü bir durumun da sözkonusu olmadığını, bildiğimiz normal yiyecekler olduğunu ve normal yoldan geldiğini, lakin kıtlık günü getirildiği için Hz. Zekeriyya'nın şaşkınlığını gizleyemediğini söylerler.

Aslında bu rızkın ne olduğu ve nereden geldiği bizim açımızdan o kadar da önemli değil. Kur'an'ın bu kıssayla vermek istediği mesajda bunların bilinmesinin bir katkısı olsaydı, kuşkusuz Rabbimiz bu kıssayı ayrıntılarıyla zikrettiği gibi bu rızkın kaynağını ve cinsini de açıklardı. Burada şunu da bilmek gerekir: Babasız çocuk doğurmak gibi çok farklı bir mucizenin muhatabı olacak Meryem'e Allah'ın kendi katından bu tür rızıklar göndermesi, gerçekte hiç de anormal karşılanacak bir durum değildir.

Gerçek olan bir şey var, o da ortada olağanüstü bir durumun bulunduğudur ki bunu kimse inkar edemez.

Bir kere rızık "alınan" (kesbedilen) değil "verilen" bir şeydir. İkincisi, olağan bir zamanda, olağan bir cinsten ya da olağan bir yerden değildir. Hz. Zekeriyya'nın hayretinin başka bir açıklaması olamaz.

Ortada hayret edilecek bir durum vardır ve kimse normal, olağan bir şeye hayret etmez.

Buradan asıl çıkarılacak ders: Allah'ın, hayatını kendisine adamış insanlara, güçleri bitip darda kaldıklarında şu ya da bu yoldan ama mutlaka yardım ettiği gerçeğidir.

Bu gerçek İslâmî hareket var olduğu sürece var olacak, ilk insandan son insana kadar Allah kendi yolunun yolcularına hedefleri, niyetleri ve usülleri meşrû olduğu sürece yardım edecektir. Bunun örnekleri kavmine karşı Nuh'a, yine azgın kavme karşı Lut'a ve Salih'e, nemruda karşı İbrahim'e, firavuna karşı Musa'ya, Diocletien'e karşı Ashab-ı Kehf'e, müşriklere karşı Rasulullah (Allah'ın selamı tümünün üzerine olsun) ve ashabına yapılan yardımlarda görülür.

Bu isimler sadece birer örnektir. Allah teâlâ Kur'an'ında bu örnekleri vermekle, bunların çizgisini sürdürecek olan müminlere, firavun, nemrut, Nuh Kavmi, Lut Kavmi gibi azgın fert ve toplumların çizgisini izleyecek olanlara karşı, her zaman ve zeminde yardım edeceğini îmâ ve ihsas etmektedir. Ancak bu yardımı alabilmek birtakım şartlara bağlıdır. Ki bu şartları sözkonusu yardımı alan Kur'ânî örneklerde açık seçik görüyoruz.

İşte Meryem de bu ilahi yardıma imanı, ameli, sabrı ve sebatı sonucu hak kazanmış bir saliha kuldur ve o inanmıştır ki:

"Allah dilediğine hesapsız rızık verir."

Allah'ın dilediğine verdiği bu "rızk"ın sadece yiyecek ve içeceğe tahsis edilmesi doğru olmasa gerek. Bu rızık son peygambere kadar kimilerine nübüvvet biçiminde verildiği gibi, onlardan sonra da kimilerine ilim, kimilerine hikmet, kimilerine servet, kimilerine devlet, kimilerine kuvvet, kimilerine sa-

bır ve sebat, kimilerine şecaat ve izzet biçiminde verilir. Nadir olmakla birlikte eğer haketmiş ve şartlarını haiz ise kimilerine de bunların hepsi birden verilir.

Bütün bunlar Allah'ın, yolunda çalışanlara, adayanlara ve adananlara açtığı kredidir. Yürek teri, zihin teri ve alın teri dökerek, başka bir deyişle kan, gözyaşı ve ter akıtarak onu hakedenler, bu "açık hesaptan" hesapsız rızıklandırılırlar.

Meryem'e verilen, lezzeti anlık yiyecek ve içeceklere hayret edenler, asıl ona verilen hidayet, ihlas, hikmet, hilkat, azim, sebat, dirayet ve evlada hayret etmeliler. Çünkü bu lütuflar ne yiyeceğe, ne içeceğe benzer. Uzun ömürlü ve daha değerlidirler.

Meryem, kadın başıyla dağlardan ağır sınıvlarda sınanarak babasız bir çocuk sahibi kılınmış; çağının en namuslu ve iffetli kadını, toplumunun içinde çağının en alçakça iftiralarına maruz kalmıştır. Bu dehşet sınava ve toplumsal baskıya karşı direnmek, sabretmek, mücedele vermek daha az hayret edilecek, daha basit, daha değersiz birşey miydi ki İslam ilim geleneği yüzyıllardır, pratik hiçbir yararı olmayan "rızkın" niteliği ve niceliği tartışmalarıyla oyalanıp asıl dikkat çekilmesi gereken noktayı ihmal etmişti?

Evet, "Allah dilediğine hesapsız rızık verir", tıpkı iman, ilim, hikmet, irfan, sabır, sebat verdiği gibi.

Meryem'e verilen bu rızık aslında, yine İlahi senaryonun devamı olan bir diğer süreci başlatacaktır. Bu süreç, Zekeriyya ailesinin hizmetlerinin Yahya gibi bir "kurban"la ödüllendirilmesi sürecidir.

"Orada, o anda Zekeriyya Rabbine dua etti: 'Rabbim' dedi, 'bana katından temiz bir nesil ver. Elbette sen duayı işitensin!' "

Hz. Zekeriyya bahçıvan kılındığı çiçeği, vazifesini eda ederek sahibine iade etmiş olmanın sevincini yaşıyordu.

Meryem'in ihtiyaçlarını giderme işini onun amca oğlu Yusuf üstlenmişti. Yaşlı Zekeriyya'nın Meryem'i kollamadığı anlamına gelmiyordu bu. Tam tersine o her fırsatta ellerinde büyüttüğü ve evladı yerine koyduğu bu kutlu yâdigârı makamında ziyaret ederek halini hatırını soruyor, ihtiyaçlarının karşılanıp karşılanmadığını kontrol ediyordu. Aslında Meryem'e belli etmese de ondan yana büyük bir kaygı duyuyordu. Bu kıtlık yıllarında Yusuf görevini tam olarak yapabilecek miydi? Şimdi yapsa bile kendisi öldükten sonra sürdürebilecek miydi?

Bu kaygılarla Meryem'in yanına sık sık uğrarken kendisini hayrette bırakan bir manzara ile karşılaşıyordu:

"Zekeriyya onun bulunduğu mabede her girişinde bir rızık buluyor ve soruyordu: 'Ey Meryem bu sana nereden?' "

Kuluyla Rabbi arasındaki samimiyetin göstergesi olan bu yardım, Meryem'in Allah katındaki değerinin bir nişanesiydi.

Bu durumu gören Hz. Zekeriyya'nın kalbinde fırtınalar kopmaya başlamıştı. Kafasında sorular şimşek gibi ardarda çakıyordu. Daha önce hissetmediği duygular bu olayın açtığı gedikten kalbine doluşmaya başlamışlardı.

Gerçekten, şu anda Meryem gibi salih bir evla-

da sahip olmayı ne kadar da çok istiyordu. Ona hep gıpta etmiş, imrenmişti. Meryem'e olan ilahi yardıma şahid olduktan sonra bu gıpta bir istek ve arzuya dönüşmüştü. Şimdi evlat yokluğunun acısını ilk defa böylesine keskin bir biçimde hissediyordu.

Bu his onda yeni değildi, Meryem'in bakımına memur edildiği zamandan beri vardı. Ne ki ondaki evlat edinme arzusunun gerçekleşmesi zahiren imkansızdı. Çünkü bu iş için kendisinin yaşı geçmişti. Üstelik karısı da kısırdı... Bu nedenle sözkonusu iştiyakını Meryem'le gidermeye çalışmış, tüm ilgisini onun üzerinde yoğunlaştırarak arzusunu teskin etmişti. Hayatın mevcut yasaları Zekeriyya ailesinin bu arzusunun önünde aşılmaz bir dağ gibi duruyordu.

Eskimez bir hasreti Meryem'le küllediği böylesi bir zamanda birdenbire Zekeriyya'nın önünde bir ufuk açılıyor ve içindeki artık küllenmiş o kadim arzunun külleri birdenbire savrulup, yüreği alevleniyordu.

Onu böyle eden Allah'ın Meryem'e yaptığı olağanüstü muameleydi. Meryem'i bu şartlarda böylesine rızıklandıran bir kapı kendisinin evlat sahibi olacağı yolları niçin açmasındı? Niçin bir doğumun gerçekleşmesi için kendisinin ve karısının önündeki engelleri kaldırmasındı?

"İşte orada, o anda" (hünâlike) diyor Kur'an. Meryem'e verilen bu nimetleri görür görmez, orada ve o anda Zekeriyya ellerini açtı:

"Orada, o anda Zekeriyya Rabbine duaya başladı: 'Rabbim' dedi, 'bana katından temiz bir nesil ver. Elbette sen duayı işitensin!' "

Meryem'e zamansız rızık verildiğine şahid olan Zekeriyya kendisine de zamansız evlat verilebileceği inancıyla yapmıştı bu duayı.

Ayetten öyle anlaşılıyor ki Hz. Zekeriyya'yı Rabbinin kapısına götüren şey Meryem'e verilen o rızıktır. Ötedenberi takvasına, iffetine, ahlakına gıpta ettiği Meryem'in Rabbi tarafından bu şekilde korunup kollanması, ondaki salih bir evlat sahibi olma arzusunu ateşleyen kıvılcım olmuştu.

Zekeriyya Meryem'in o halini görünce, bir an idraki sebepler zinciri içerisinde cereyan eden olayların ve eşyanın dünyasından sıyrıldı. Allah'ın rahmeti, kudreti, rububiyyeti, uluhiyyeti, inayeti ve atıfetinin bu çarpıcı örneği karşısında, hayret makamında tâ yüreğinden kopup gelen bu duayı yaptı:

"Rabbim, bana katından temiz bir nesil ver. Sen işitensin, bilensin!.."

Evet, o işiten ve bilendi. O "işiten"di Zekeriyya'nın duasını ve "bilen"di onun evladı dünyevi arzular için istemediğini, Meryem gibi "adak" olsun için hatta "kurban" olsun için istediğini.

Dahası "neslimi südürsün" vs. gibi gerekçelerle de istemediğini bilendi. Allah'a armağan etmenin, kurban etmenin sevincini yaşamak için istediğini "bilen" di.

Evet, bu dua kabul edilecek ve bahçıvan ödüllendirilecekti. Çok geçmedi aradan:

"(Zekeriyya) mabedde durmuş namaz kılarken melekler seslendi: 'Allah sana, Allah'tan bir kelimeyi doğrulayıcı, önder, şahsiyetli ve salihlerden bir peygamber olacak Yahya'yı müjdeler!'."

Müjde verilmişti: Yahya'nın doğum haberi. O, Hz. Zekeriyya'nın hizmetine bir ödüldü. Fakat bu müjdenin doldurduğu bir boşluk daha vardı. Adayış sürecinin Hanne ve Meryem'den sonra üçüncü ve son kuşağını oluşturan İsa'ya çevre hazırlanıyordu. Onun özelliklerinden biri de ayette belirtildiği gibi *"Allah'tan bir kelimeyi doğrulayıcı"* olmasıydı.

Adağa yapılan olağandışı muameleyi görüp idraki sebepler dünyasından sıyrılarak aşkın bir ruh hali içerisinde, "hemen orada, o anda, Rabbim, bana katından temiz bir nesil ver" diye dua edip kendisine istediğinin hem de en âlâsıyla verildiği bildirilince, Zekeriyya sıyrıldığı sebepler dünyasına geri dönüvermişti.

Bu dünya mantığın, eşyanın ve yasaların dünyasıydı. Bu dünyada Hz. Zekeriyya'nın isteğinin gerçekleşmesi görünürde mümkün değildi. Mantığın dünyasına hapsolmuşluğun verdiği şaşkınlıkla sordu:

"Rabbim, benim nasıl oğlum olur; bana ihtiyarlık gelip çatmış, üstelik karım da kısırken?"

Halbuki biraz önce bunu isteyen kendisiydi. Ama, yukarda da değindiğimiz gibi, duayı yaptığı zamanki ruh haliyle bu soruyu sorduğu zamanki ruh hali arasında dağlar kadar fark vardı. Duayı yüreği ve imanıyla yapmış, bu soruyu ise akıl ve mantığıyla sormuştu. Aynı zamanda bu soru, bu iki dünya arasındaki ezeli rekabet ve çatışmanın yalnızca bir örneğiydi. Belki de bazılarının "trajedi" dedikleri şeyin ta kendisiydi bu.

Fakat Zekeriyya aklını ve mantığını imanının eline vererek istediği sonuca ulaşmıştı. Bu basit bir süreçti: Meryem'i o halde görmüş, o anda kendi durumuyla Meryem arasında bir kıyas yapmış, bu kıyas sonucunda kendi konumunun da Meryem'e benzediği gerçeğinden yola çıkarak bir çıkış yolu olabileceği kanaatine varmış, bu kanaatini yüreğine sunmuş, orada iktidar olan "iman" bunu onaylayıp Zekeriyya'yı Rabbinin önüne sürmüştü.

Fakat şimdi, *imanla algılama sürecini mantıkla algılama* sürecine çevirerek anlamanın imkansızlığından olacak, soruyordu:

"Benim nasıl oğlum olur?"

Rabbinden aldığı cevap aklına değil imanına hitap eden bir cevaptı:

"Öyledir!.."

"Allah dilediğini yapar!"

Evet, gördüğünüz gibi cevap çok kısa ve net: "Öyledir!.." Ve ardından Allah'ın bir sıfatına dikkat çekiliyor: "Allah dilediğini yapar!", Değil mi ki O, her bir şeye güç yetiren bir yaratıcıdır?

Zekeriyya'nın kalbi buna iman etse de mantığı kolay teslim olacak gibi değildi. İmanın önüne kayıtsız şartsız, senetsiz delilsiz yatmak istemiyor, onun beden ülkesindeki iktidarına mutlak itaate yanaşmıyordu mantık. İlle kendisi de ikna olmalıydı. Bunun için de deliller, belgeler vesaireler gerekliydi. Hz. Zekeriyya buna benzer duygular içinde Rabbine yöneldi:

" 'Rabbim, o halde bana (oğlum olacağına dair) bir alâmet ver!' dedi. (Allah) buyurdu ki; 'Senin alâmetin, üç gün insanlarla işaretten başka türlü konuşmamandır. Rabbini çok an, akşam sabah O'nu tesbih et!' "

Meryem Farkı

Bu ayetin ardından konu birden kesilip başa, Zekeriyya'nın ödüllendirilmesinin sebebini teşkil eden ana konuya dönülüyor:

"Melekler demişti ki: 'Ey Meryem, Allah seni seçti, temizledi ve seni dünyaların kadınlarına üstün kıldı.' "

Bu iki ayet arasında ilk bakışta bir ilgi yok gibi görünüyor. Fakat üzerinde dikkatlice durulduğunda

Zekeriyya için kullanılmayan kimi sıfatların bir 'kadın' olan Meryem için kullanıldığı görülüyor. Örneğin o, "Seçilmiş, temizlenmiş ve üstün kılınmış"tı.

Onu üstün ya da "farklı" kılan özellikler vardı kuşkusuz. Bizce bunların başında ikisi de seçkin ve salih bir kul olan Zekeriyya ve Meryem arasındaki "teslimiyet farkı" gelmektedir. Melekler, Zekeriyya'ya yaptıkları gibi Meryem'e de seslenerek; "Ey Meryem, Allah seni kendisinden bir kelime ile müjdeliyor!" dediklerinde, o kendisine hiçbir erkek eli değmemişken bunun nasıl olacağını sormuş ve aynen Zekeriyya'ya verilen cevap ona da verilmişti. Şimdi bu olayın geçtiği ayetleri buraya alalım:

"Melekler demişti ki: 'Ey Meryem, Allah seni kendisinden bir kelime ile müjdeliyor: Adı Meryem oğlu İsa Mesih'tir. Dünyada da , ahirette de hatırlı ve Allah'a yakın olanlardandır.' "

"Dedi ki: 'Rabbim, bana bir beşer dokunmamışken benim nasıl çocuğum olur?' 'Öyledir!..' dedi, 'Allah dilediğini yaratır!' " (3/45,47)

Zekeriyya ve Meryem'e söylenilenlerle bu ikisinin verdiği cevaplar hemen hemen aynı formda. Ancak bir fark var, dikkat çekmeyen ama önemsenmesi gereken bir Meryem farkı. Biz buna "teslimiyet farkı" diyoruz. Zekeriyya (a) Allah'tan oğlu olacağına dair bir "işaret" isterken, mahiyet itibarıyla ondan daha olağanüstü bir emrivaki ile karşılaşan Meryem kendisine hiçbir erkek eli değmemiş olduğunu bile bile "işaret" isteme gereği duymuyor. Madem ki "Öyledir!.." deniliyor, "benden de öyledir" diyor ve kayıtsız şartsız teslim oluyor ilahi iradeye. Oysa ki Hz. Zekeriyya da aynı cevabı almış, lakin o "işaret" istemeden edememişti.

İşte bunun için Meryem "sıddîk" diye isimlendiriliyordu Maide suresinin 57. ayetinde ve dünya

kadınlarına örnek gösterilen iki kişiden (diğeri firavunun karısı) biri oluyordu. Tahrîm suresindeki şu âyette de Meryem, Rabbi tarafından "ganitîn"den olarak nitelendiriliyordu:

"O Rabbinin sözlerini ve kitaplarını tasdik etti ve kayıtsız şartsız yürekten itaat edenlerden oldu." (66/12)

Bilinen bir gerçekti ki *"sıddîkiyyet"* ve *"gânitiyyet"* ne yalnızca nebilere ve ne de rasullere has bir sıfattı. Bu ve buna benzer vasıfları taşıyan her kim olursa olsun o, İlâhî seçimin aday adayları arasında yeralacaktı.

Adağın bahçıvanı Hz. Zekeriyya Yahya ile ödüllendirilmişti. Fakat İslami hareketin fedakar mensuplarına aktarılan bu örnekteki tecelliye bakınız ki, ödülün kendisi (Yahya) de ödüllendirilen (Zekeriyya) de, hayatlarını adadıkları Rabblarına mematlarını da adayacak; sonunda adayış sürecinin bu iki yardımcısı en büyük saadet olan şehadetle ödüllendirileceklerdi.

Adayış sürecinde Yahya (a)'ın üstlendiği rol, Hz. Zekeriyya'nın üstlendiği rolden hiç de aşağı değildir. Zekeriyya, sürecin ikinci kuşağına bahçıvan olmuş ve onu yetiştirmiş, Hz. Yahya da üçüncü ve son kuşağın ortamını hazırlama görevini üstlenmiştir. Yahya (a), inancının hakimiyeti için yaşamış ve Allah'ın hükümlerine boyun eğmek istemeyen çağının tağutî yönetimi tarafından atıldığı zındanda başı gövdesinden ayrılarak şehid edilmiştir.

Adayış sürecinin tek kurbanı Hz. Yahya (a) değildir. Daha önce de ima ettiğimiz gibi, onun babası Hz. Zekeriyya da oğlunun koç gibi boğazlanmasının ardından, yine buna benzer bir akıbetle Allah yolunun kurbanları arasına katılmıştır.

Zekeriyya ailesinin başına gelenler, görünürde

bir felaket olarak değerlendirilebilirse de gerçekte üstüste gelen bir ödül sağanağıdır ve onlar bu ödülü adayış sürecine yaptıkları katkıyla fazlasıyla hak etmişlerdir.

Ama hepsinden öte, Allah Rasulü'nün; "Ümmetimin alimleri Beni İsrail'in peygamberleri gibidir." hadisinde ifade ettiği anlamda, bu ümmetin alimlerine birer örnektir bu isimler. Her türlü küfre, tuğyana, azgınlığa, zulme karşı sessiz kalan, hatta destekleyenlerinse, Rasul'ün övdüğü "Ümmetin alimleri" değil "zalimlerin alimleri" olduğu da bir gerçek.

DOKUZUNCU MERHALE: İKİNCİ KUŞAĞIN SEÇİMİ

"Melekler demişti ki: 'Ey Meryem, Allah seni seçti, temizledi ve seni dünyaların kadınlarına üstün kıldı.' "

Artık Hanne'nin adağı büyümüş ve adaylar arasına girmişti. Annesinin duası onun seçimini garantileyici unsur sayılmıyordu, ancak onu aday adayları arasına sokabiliyordu.

Diğer yandan, İmran ailesinin seçilmiş olması sözkonusu ailenin her ferdinin seçilmiş olması anlamına gelmiyordu. Bu seçime her fert kendisi katılacak ve kendi iman, amel ve ihlasıyla belirleyecekti sonucu:

"Her insanın (amel) kuşunu kendi boynuna doladık." (17/13)

"Herkesin kazandığı yalnız kendisine aittir." (6/152)

İşte Meryem'in seçimi de bu zamanlar ve mekanlar üstü İlahi kanun çerçevesinde gerçekleşmişti. Dikkat edilmesi gereken bir noktadır ki, seçilmiş bir aileye mensup olmasına, annesi Hanne'nin ihlas ve duasına, kendisinin doğuştan "adak" olmasına rağmen, bunların hiçbiri onun doğuştan "seçilmişler" arasına girmesine yeterli sebep sayılmamıştır. Ancak o mükellef olabilecek çağa gelip kendisini iman ve eylemiyle isbatladıktan sonradır ki seçildiği kendisine bildirilmiştir.

Bütün bu söylediklerimiz ayetin üslûbundan

açıkça anlaşılmaktadır. Âyetin başındaki zaman zarfı Meryem'in seçiminin belli bir süreç içerisinde gerçekleştiğinin gramatik delilidir. Yani Meryem "zamanı gelince" seçilmiştir. Seçilme zamanının gelmesinde onun hür iradesiyle yaptığı *tercih* ve bunun sonucunda gerçekleşen *salih amelleri* belirleyici olmuştur.

Hz. Zekeriyya'yı şaşırtan yiyecekler Hz. Meryem'i hiç şaşırtmamıştı. O, Rabbiyle kurduğu sıcak ilişkinin doğal bir sonucu olan bu gibi lütufları olağan karşılayarak îkan derecesinde inandığı bir gerçeği dile getirmiştir:

"Muhakkak Allah dilediğine hesapsız rızık verir."

Allah'ın diledikleri arasına girmesi ise, herkesin kendi canı derdine düştüğü bir dönemde ihtiyaçlarını karşılamakta zorlanan amcaoğluna; *"Ya Yusuf, Allah'a hüsnüzan et, kuşkusuz Allah bizi rızıklandıracak."* deme olgunluğunu göstermesiyle mümkün olabilmiştir. O bu gerçeğe tüm varlığıyla iman etmiş ve bedeni gibi kalbinin ve mantığının kıblesini de O'na doğru çevirmişti. Bu yüzden endişe eseri göstermiyor, Allah'a olan güvenini kesin bir üslupla dile getirerek etrafını teselli ediyordu.

İşte Hanne ve tüm İlâhî seçime aday olacak insanlar için geçerli olan bu süreçte sınavı başarıyla veren Meryem, sonunda seçimi kazandığı haberini alıyordu:

"Ey Meryem, Allah seni seçti, temizledi ve seni dünyaların kadınlarına üstün kıldı."

Allah teala temizlenenleri seçiyordu elbet. Bununla birlikte seçtiklerini de temizliyordu. Yani kul kendisine düşeni yapınca Rabb da kendisine düşeni fazlasıyla yapıyordu. O, kendi dinine yardım edene yardım edeceğini vaad etmişti. Bu nedenle de kendi yoluna adanmış Meryem'i temizledi.

Bu temizleme'nin niceliği ve niteliği üzerine ilk

kaynaklarda farklı yorumlar var. Sözkonusu temizlik hayız ve nifas gibi müşahhas alanlarda gerçekleşebileceği gibi (Süddî) şirk, kötü ahlak, günah ve haram gibi manevi kir ve pisliklerden temizlenme anlamına da gelebilir.

Bizce Meryem, ilerde üstleneceği muazzam rol gereği kalp, kafa ve beden olmak üzere temizliğin geçerli olduğu maddi-manevi bütün alanlarda birden temizlenmişti. Çünkü o tüm zamanların "örnek kadını" seçilecek kadar Allah'a yakın olmuş, Allah da onun iman ve ihlasını, teslimiyet ve sadakatini bu şekilde ödüllendirmişti. Bu anlamda Meryem kendine düşeni yapmış duygusal, düşünsel ve bedensel kir ve pisliklerden olabildiğince uzak durmaya çalışmıştı. Allah'a olan güven ve sadakatini hiçbir zaman bozmamıştı. Allah da gücünün yetmediği alanlarda ona yardımcı olmuş ve onu temizlikte kemale ulaştırmıştı. Bu yasasıydı hayatın: Kul kendisine düşeni yapıp gücünün yettiği kadarını yerine getirirse, Rabbi da gücünün yetmediği yerde onun yardımına koşar, yapamadıklarını tamamlardı.

Âyette geçen "âlemîn" lafzı, Arap lugatındaki özelliği itibarıyla şuurlu canlıları içine alan bir çoğul türüdür. Bu durumda Meryem'in seçilip üstün kılınması, varlık dünyasındaki tüm şuurlu yaratıklar içerisinden gerçekleştirilmiştir, demek mümkündür.

Kuşkusuz onun âlemlerin kadınlarına üstün kılınması semboliktir ve "örnek oluş" açısındandır. Bu gerçeği Allah Rasulü'nün konuyla ilgili hadislerinden anlamak mümkün:

"Cennet kadınlarının hayırlısı İmran'ın kızı Meryem ve Hüveylid kızı Hatice'dir." (Hz. Ali'den)

"Kadınların olgunluğun zirvesine ulaşmış olanı erkeklere nisbetle azdır. Meryem, Asiye, Hatice, Fatıma işte bunlardandır." (Ebu Musâ el-Eşarî'den)

Bu haberlerden de anlaşılmaktadır ki Meryem bir "örnek" kadındır. Onun Kur'an tarafından tüm zamanların örnek anası seçilmiş olması, her çağın, her toplumun Meryem'lerinin olacağının, olması gerektiğinin de bir delilidir. Öyle ya, çağının Meryem'i olmak ulaşılması muhal olan bir şey olsaydı Kur'an onu niçin örnek göstersindi? Örnek gösterilen şey tavsiye edilmiş demektir. Allah tarafından tavsiye edilen şeyse -hâşâ- muhal değil ulaşılması mümkün olan şeylerdir, çünkü güç yetirilemeyecek şeyi teklif etmek Allah'ın hikmetine yakışmaz.

Müslüman kadının, kendi çağının, kendi toplumunun, kendi toprağının, kendi mahallesinin, kendi ailesinin -konumuna göre- Asiye'si, Hanne'si, Meryem'i, Hatice'si, Fatıma'sı, Zeyneb'i olması için sunulmaktadır bu örnekler. Elbette firavun gibi dünya zengini iman fukarası bir erkeğin pençesine düşen Müslüman kadının Kur'anî örneği Asiye'dir. Onun o malum şartlarda imanını koruduğu gibi bu çağın Âsiyesi de envai çeşit lüksün ve nefsanî, şehevî tutkuların ayartmalarına karşı dirençle imanını koruyacaktır.

Allah'a ölümsüz bir adak sunmak isteyen kadının örneği İmran'ın Kadını Hannę'dir. Onun sunduğu gibi sunacaktır. Ondaki akîde sağlamlığını, ihlası ve edebi örnek alacaktır.

İnsanlığı irşad edecek önderlere, davetçilere, liderlere ana olup dağlardan ağır sorumlulukların altına girenlerin örneği Meryem'dir, Hatice'dir, Fatıma'dır... İnsanlık var olduğu sürece bu örneklerin çizgisini sürdürenler var olacaktır.

ONUNCU MERHALE: İLAHÎ REÇETE, SON HAZIRLIKLAR

Meryem'in bütün örnek isimler içerisinde ayrıcalıklı bir yeri olduğu su götürmez bir gerçek. O örneklerin örneğiydi. Çünkü Aişe, Zeyneb, Safiyye konumları gereği tüm mü'min hanımlara örnek olma makamında bulunan Peygamber eşlerine Allah Meryem'i örnek göstermekteydi.

Meryem'in iman, ihlas ve ameliyle adaylar arasına girip İlâhî seçimi kazanmasının ardından Rabbi, onun konumuna yaraşır bir iç terbiye reçetesi sunuyordu. Çünkü ilerde yükleneceği ağır sorumluluğu başka değil ancak imanı, ihlası ve teslimiyeti sayesinde yıkılmadan taşıyabilecekti. Bu reçete şu:

"Ey Meryem, Rabbine divan dur, secde et ve (başkasının değil yalnızca O'nun önünde) eğilenlerle birlikte eğil!"

Ey Meryem!

Divan durulacak kapı senin de adandığın yüce kapıdır.

Secde edilecek, baş eğilecek, eşiğine yüz sürüp yerlere kapanılacak, "Lebbeyk yâ Rab" denilip itaat edilecek, bin kez kovulsan dahi yüz çevrilmeyecek tek kapı da O'nun kapısıdır.

O halde teşekkürünü yalnız O'na yönelt. Gözünü, özünü, yüzünü, gönlünü yalnız O'ndan yana çe-

vir. Kendine O'ndan başka dayanak, sığınak, tutamak, barınak arama. O'nun önünde baş eğen kainatla birlikte sen de eğil. O'nun emrine âmâde olan şuurlular, şuursuzlar, yerler, gökler, dağlar, denizler, atomlar, hücreler ve meleklerle birlikte sen de O'na âmâde ol!.

Duygunu, düşünceni ve eylemini O'na, O'nun sevdiklerine, O'nunla ilişkili olan şeylere tahsis et!

Yeryüzündeki tüm sıddîklar, salihler, şehidlerle birlikte sen de katıl bu evrensel koroya ve:

"eğilenlerle birlikte sen de eğil."

Yalnız değilsin! Kula kulluğu reddedip yalnız Allah'a kul olan insanlarla ortak değerleri paylaşıyorsun. O halde katıl onların mahşerine ve Rabbinin senin için seçtiği rolü severek oyna!..

"Eğilenlerle birlikte" anlamını veren "maa'r-râkiîn" sözcüğü özellikle erkekler için kullanılan cemi sîgasıyla gelmiş. Yalnız kadınlar için kullanılan "râkiât" formunda gelmemiş. Sebebi de Meryem'e tavsiye edilen bu şeyleri, sadece bir cinse tahsis etmemek, yalnız kadınlara has bir tavsiyeymiş gibi göstermemek. Kelime bu mevcut formuyla zaten kadın-erkek tüm insanları, hatta cinleri ve melekleri kapsıyor.

"Eğilenlerle birlikte sen de eğil" emr-i İlâhisinde Meryem'e yalnız olmadığı, evrensel bir hareketin mensubu olduğu hatırlatılmakta. Az önce de vurguladığımız gibi "Râkiîn" formunun gramatik özelliklerinden biri de şuurlu varlıkların tümü için kullanılmasıdır. Meryem'in üyesi olduğu bu hareket, değil sadece kadınlar, kadın-erkek tüm insan cinsini de aşıp melekler ve cinler gibi diğer şuurlu varlıklarla paylaşılan bir harekettir.

Bu gerçek Meryem'e hatırlatılarak evrensel bir hareketin üyesi olduğu bilinci içerisinde eğilenlerle

birlikte eğilmesi tavsiye edilmektedir. Elbette hayatında bir kerecik de olsa bu "aşkın" ruh hali ve "evrensellik" şuuruyla gecenin bir vaktinde Rabbinin huzurunda havf ve haşyetle durmamış, yerlere kapanmamış insana, bu ve bunun gibi ayetler pek fazla bir şey söylemeyecektir.

&

Hanne'nin duasıyla başlayan adayış sürecinin artık nihâî meyvesini verme zamanı yaklaşmaktadır. Hanne adağını adamış ve onu sahibine ısmarladıktan sonra dünyaya veda etmiştir. Adak adandığı kapı tarafından kabul edilmiş, bir çiçek gibi büyütülmüş ve bu çiçeğe Zekeriyya (a) ailesi gibi bir de bahçıvan tayin edilmiştir.

Adak rüştünü isbatladıkdan sonra ferdi sınavını vererek İlâhî seçimi kazanmış ve artık son hazırlıklar yapılmaktadır.

Babasız çocuk doğurmak gibi bir mucizeye muhatap olacak Meryem'in bu, hem manevi hem maddi mes'ûliyeti ağır role kalben hazır olması gerekmektedir. O boyut da Rabbi tarafından kendisine hatırlatılmıştır.

Bütün bunlara ek olarak olayın bir de toplumsal cephesi vardır ki bu açıdan Meryem'in konumu "töhmet mahalli" dir. Zaten dünyanın bu en iffetli ve sadakatini Kur'an'ın onayladığı dürüst kadını, daha hamile kalır kalmaz en yakınları ve toplum tarafından çirkin bir şekilde iftiraya maruz kalacaktır. Bu iftiradan onun bakımını üstlenen Hz. Zekeriyya ve Yusuf gibi salih insanlar da paylarını alacaklardır.

Ne garip bir tecellidir ki, hem Hanne ve İmran gibi seçilmiş bir ailenin Allah'a adanmış bir adağı olacak, hem Zekeriyya gibi bir nebinin ellerinde ye-

tişecek, hem her türlü İlâhî yardıma mazhar olacak, bütün bunların ardından da dağları inletecek ağır bir sınavın altına sürülecek.

Sınavın ağırlığını ve Meryem'in, daha çocuk denecek bir yaşta olan Meryem'in, iftiralardan dolayı çektiği acıyı tahmin etmek çok zor.

Sıddîkiyyet ve gânitiyyet vasıflarını Allah'ın tescil ettiği, sarsılmaz imanına Kur'an'ın şahitlik yaptığı İlâhî terbiyenin çocuğu Meryem, bütün bu özelliklerine rağmen vurulan yükün ağırlığı altında inleyecek ve iffet heykeli bu örnek genç kız, karnında taşıdığı mucize çocuktan dolayı pak eteğine çamur atılacağını düşündükçe:

"Nolaydım, keşke bundan önce öleydim de unutulup gideydim." (19/23) diyecektir.

Bu sınamanın Allah'çasıdır.

Bu sınanmanın en çetinidir.

Sınavların ucu görünmeye görsün. Büyük dâvâları omuzlayanların başına boşalır da boşalır. Kur'an diliyle "gam üstüne gam"dır ki, bu sınav sağanağından yıkılmadan, yorulmadan, yola oturmadan, geriye dönmeden çıkanların imanı çifte su verilmiş çelik kılıç gibi sağlam olur:

"Andolsun biz sizi sınayacağız ki içinizden cihad edenleri (ve cihadında) sabredenleri bilelim ve (sadakat) haberlerinizi tecrübe edelim." (47/31)

"Yoksa siz, sizden öncekilerin başına gelenler sizin de başınıza gelmeden cennete gireceğinizi mi sandınız? Onlara öyle bir yoksulluk ve sıkıntı dokunmuştu, öyle sarsılmışlardı ki, sonunda peygamber ve onunla birlikte olan inananlar 'Allah'ın yardımı ne zaman?' diyecek olmuşlardı." (2/214)

"Allah size gam üstüne gam verdi ki ne elinizden gidene, ne de başınıza gelene üzülmeyesiniz. Allah yaptıklarınızı duymaktadır." (3/153)

Örnek olmanın ve örnek olanların çizgisini sürdürmenin muazzam ağırlığını omuzlarında hissedenler eğilir lakin yıkılmazlar, sallanır lakin devrilmezler, belki yavaşlarlar lakin yatmazlar. Keder ve sıkıntının ağırlığından kaburgaları birbirine geçtiği halde hallerini sormayagörün, alacağınız cevap hep aynıdır:

"Allah bize yeter. O, ne güzel vekildir."

Onları en dar, en zor zamanlarında üzerlerine varıp sıkıştırsanız bile Allah'tan şikayet ettiremezsiniz. Bilirler ki ateşlerde sınanmak terbiye edilmektir. Rabblerinden "Rabb (terbiye edici) olarak" razıdırlar. Elbette O da onlardan razıdır:

"Allah onlardan razı olmuş, onlar da O'ndan razı olmuşlardır. İşte onlar Allah'ın hizbidir. İyi bilin ki kurtuluşa erecek olan Allah'ın hizbidir." (58/22)

Ne kadar sıkışırsa sıkışsınlar Allah'a fatura çıkardıklarını göremezsin. Şikayetleri ve yakınmaları nefislerindendir. Kendilerine bir iyilik isabet ettiği zaman onu Allah'tan, bir kötülük isabet ettiği zaman da onu nefislerinden bilirler.

Onlar toplumlarının paratonerleridir. İnsanın ebedi mutluluğu için yaşarlar ve yine onun için savaşırlar ve ölürler. Bu nedenle tüm yıldırımlara başlarını dik tutarlar. Tıpkı gönül erinin dediği gibi:

Ne yerden kârubân-ı gam göçer olsa konar bende
Belâ rahında şimdi bir muayyen menzil oldum ben

ONBİRİNCİ MERHALE: VE ADAYIŞ SÜRECİNİN MEYVESİ: MÜJDE

Adayış sürecinin son aşamasına gelinmiştir. Bütün bu sürecin meyvesi devşirilecektir.

Bu "güzel bitki" İmran ailesinin temiz tarlasına ekilmişti. Daha toprak altındayken Hanne onu Rabbine adadı. "Güzel bitki" çimlenir çimlenmez kendisi için hazırlanan özel bahçede Zekeriyya gibi bir bahçıvanın gözetiminde yetiştirildi. Artık büyüyen bitkinin meyve verme zamanı yaklaşmıştı. İşte "adayış süreci"nin kısa bir öyküsü bu.

Sonuç mu? Sonuç "müjde"ydi. Allah ona "Müjde" anlamına gelen "Mesih" lakabını vermişti (Taberî). Gerçekten de böylesine zorlu bir sürecin sonucu "kurtuluş" demeye gelen bir "müjde" olmuştu:

"Melekler demişti ki: 'Ey Meryem, Allah seni kendisinden bir kelime ile müjdeliyor. Adı, Meryem oğlu Mesih'tir. Dünyada da ahirette de hatırlı ve (Allah'a) yakın olanlardandır.' "

Kur'an onun özellikle "kelime" olduğunu vurguluyordu. Çünkü o kelimenin çocuğuydu (Katade). Sözkonusu kelime Allah'ın "ol" (kün) emrinden başkası değildi. O "ol" demişti o da oluvermişti. Allah teâlâ çağının birçok putunu onunla yıkacaktı.

Onun yıktığı birinci put ataerkil Roma toplumunun tanrılaştırdığı erkekti. O babasız doğmakla

bu toplumsal putu yerle bir etmişti. Allah'ın bu sosyal dengesizliğe olan gazabına bakınız ki Kur'an'daki ilgili tüm ayetlerde ve bu ayette bir erkeği, hem de bir yığın olağanüstü yetilerle donatılmış bir erkeği bir kadına nisbet ederek anıyordu:

"Meryem'in oğlu İsâ.."

Hem de bunu ısrarla ve üzerine basa basa yapıyordu. İlâhî lisanda "Meryem" adı "İsa" adının *olmazsa olmazı* kılınıyordu. Allah'ın yarattıklarını sınıflara ayıran tüm sınıfçılara, ırkçılara, ulusçulara, toprakçılara, cinsiyetçilere ve daha envai çeşit asabiyetçilere bundan daha güzel reddiye mi olurdu?

Onun yıktığı ikinci put Yahudi putuydu. Allah tarafından İlâhî mesajı sahiplenmekle görevlendirilen Beni İsrail toplumu, kendilerine verilen emanete ihanet etmişlerdi. Sözkonusu ihanetlerine rağmen kendilerini hâlâ "seçilmiş millet" olarak görmeye devam ediyorlardı. Emanetin kendi ellerinden alınıp layık olana verileceğini kabullenmek istemiyorlardı. Irkçılığı öylesine kutsamışlardı ki, Yahudi olmayı hiçbir iltimasın geçerli olmadığı ahirette bile bir imtiyaz vesilesi addediyor ve bundan dolayı da ne kadar azgınlık yaparlarsa yapsınlar kendilerine ceza gününde ayrıcalık tanınacağına inanıyorlardı:

"Bir de dediler ki: 'Sayılı birkaç gün dışında bize asla ateş dokunmayacaktır.' " (2/80)

Bir put haline dönüşen bu ulusçuluğu Allah, yine içlerinden biri olan Hz. İsa eliyle yıkıyordu.

Âyetteki "adı Meryem oğlu İsa Mesih" cümlesi aynı zamanda, gelecekte ortaya çıkacak bir tür putlaştırmaya da köklü bir red içeriyordu. Hz. İsa'nın mesajını kısa zamanda tahrif edecek olan Hristiyanlar onu tanrılaştırarak -haşa- "Allah'ın oğlu" diyeceklerdi. Kur'an daha başından onun "Meryem'in oğlu" olduğunu vurgulayarak, gerçeği saptırmaya çalışacaklara doğru adresi göstermiştir.

Hz. İsa'nın "dostlarının" ona olan zulmünü bu şekilde reddeden Allah, onun "düşmanlarının" ona olan zulmünü ve iftirasını da yine aynı ayetteki "O dünyada da ahirette de hatırlı ve Allah'a yakın olanlardandır." cümlesiyle reddedecektir.

Biri sözde "dostlardan" diğeri "düşmanlardan" gelen bu zıt kutuplu ve iki yönlü müsibet genelde toplumsal önderlerin tümünü bekleyen potansiyel iki tür tehlikedir.

Birinciler ilahlaştırarak, onu olmadığı bir makama yücelterek ikinciler ise iftira ve çamur atarak, konumundan aşağı çekmeye çalışarak ona zulmediyorlardı. Gerçekte bu iki zümrenin yaptıkları arasında sonuç itibarıyla pek büyük bir fark da yoktu. Neticede iki taraf da zulmediyordu. Allah Rasülü, *toplumların bu ezeli zaafını bildikleri için; "Bana Hristiyanların Meryem oğlu İsa'ya dediklerini demeyiniz, bana 'Allah'ın kulu ve Rasulü' deyiniz!"* buyuruyorlardı.

Yahudiler de, Hristiyanlar da sözkonusu tavırlarıyla gerçekte kendi nefislerine zulmediyorlardı. Ne var ki, birincilerin zulüm aracı "nefretleri" iken, diğerlerinin zulüm aracı "sevgileri" idi.

Sonuçta "müjde"nin çizgisini sürdürme görevi ifrat ve tefritleri dolayısıyla sözkonusu iki zümreye de verilmedi. Onların dışında, insanı ve eşyayı hikmetle tanımlayan, Allah'ın aziz kıldığını zelil, zelil kıldığını da aziz etmeye çalışmayan bir inancın mensuplarına, *Müslümanlara* verildi.

Emanetin kendilerine verildiği müslümanlar da "gazaba uğrayanlar"ın eğilimine saparak *"yahudileşir"* ya da "sapanlar"ın yolunu takip ederek *"hristiyanlaşır"*sa, elbet onların içerisinden seçilip bu illetlerden korunmuş olan, Kitab'ı okuyan, anlayan, yaşayan ve yaşatan sağlıklı bir zümre sürekli var olacaktı:

"İçinizden hayra çağıran, marufu emredip münkeri yasaklayan bir topluluk bulunsun." (3/104)

İşte bu ayette vasfedilenler eliyle bu çizgi sürdürülecek, emaneti taşıma görevi onlara verilecekti.

Bu çizgiyi sürdüren ve Kur'an'ın "içinizden bulunsun" dediği o seçkiye girebilme, hatta onlar içinden de seçilip *öncü* olabilme yöntemlerinden biri olan bu " adayış kıssası" Allah'ın ihlaslı kullarına verdiği bir TARİH SIRRI idi.

TETİMME

"Kur'an'dan indirdiklerimiz bir şifa ve rahmettir mü'minler için. Zalimlerinse hüsranını artırmaktan başka bir şey değildir." (17/82)

Bitimsiz bir şifa kaynağıdır Kur'an. Güneşe benzer; dağ ve taş, kurt ve kuş, kuru ve yaş demez, cömertçe sunar aydınlığını.

Baharların kaynağıdır o, göklerin eliyle insanlığın başına oturtulmuş bir saadet tacıdır.

O insanı arar, insan da onu. O insanlığı arar, insanlık da onu. Tıpkı suyun toprağı, toprağın tohumu, ırmağın denizi, bebeğin annesini, Yakub'un Yusuf'u, Mecnun'un Leyla'yı aradığı gibi.

O bireyler için bir şifa ve rahmettir. Şifadır insandaki dünyanın ve dünyadaki insanın ardı arkası gelmez maddi-manevi hastalıklarına. Devadır özüne, nurdur gözüne ve gönlüne. Ve rahmettir çöllerden beter hale getirilen kalbine ve kafasına.

O toplumlar için bir şifa ve rahmettir. Onun gerçekten hakim olduğu toplum *saadet toplumu*, o toplumun yaşadığı çağ *saadet çağı* olur.

O her alanda emsalsiz ve tektir. Hiçbir kitap onun kadar yaygın, uzun ömürlü olma şansını elde edememiştir. Hiçbir kitap onun gördüğü ilgiye mazhar olamamıştır ve olamayacaktır da. Hiçbir kitap hakikat ölçüsü olmada ve muhafaza edilmişlikte onun ayak topuğuna ulaşamamış ve ulaşamayacaktır da.

Hiçbir kitap kendisine inananları onun coşturduğu, arkasından koşturduğu, tatmin ve mutlu ettiği kadar coşturup koşturamamış, tatmin ve mutlu edememiştir.

Onun uğruna kurban olunduğu kadar hiçbir kitabın uğruna kurban olunmamıştır. Uğruna ölünen diğer tüm kitaplar gün gelmiş kendisine inanacak, koyduğu ilkeler uğrunda savaşacak ve can verecek bir kişi dahi bulamayıp müzelere intikal etmiştir. Lakin onun savunduğu ölümsüz ve sabit değerler uğruna, dün olduğu gibi bugün de, insanlar kanlarını seve seve vermek için yarış halindedirler, dünya durdukça da vermeyi sürdüreceklerdir.

O 15 asır önce tıpkı bir bengisu gibi ölü toplumları diriltip ayağa kaldırarak savunduğu ilkeler uğruna tüm dünyaya karşı meydan okuyacak bir özgüven aşılamışsa ve indiğinden 15 asır sonra da aynı tazelik, aynı sıcaklıkla toplumları savunduğu ilkeler uğrunda ayağa kaldırıyor, dünyaya meydan okutuyorsa; kimsenin kuşkusu olmasın ki ömrü varsa eğer dünyanın, bundan kaç binbeşyüz yıl sonra da sözkonusu canlılığından hiçbir şey kaybetmeden toplumları etkilemeye devam edecektir.

Kur'an bütün bu özelliklerine rağmen herkes için bir şifa mıdır?

Bu soruya kendisi cevap versin:

"Kur'an'dan indirdiklerimiz bir şifa ve rahmettir mü'minler için. Zalimlerinse hüsrânını artırmaktan başka bir şey değildir."

Evet, o zalimler için bir şifa değildir. Nasıl güneş ve su, herkes ve herşey için, her zaman bir hayat kaynağı değilse; tersine bazıları için bir felaket, bir son, bir yanış, bir boğuluş ise, Kur'an da zalimler için öyledir.

Onun içindir ki tarih boyunca Kur'an hükümle-

rinin en azılı düşmanları sahtekarlar, namussuzlar, vurguncular, soyguncular, özetle zulmün her türünü işleyen zalimler olmuştur. Ve onlar böyle yapmakla hem başkalarına, hem de nefislerine zulmetmişlerdir.

O, toplumuna zulmedenler için, yönetici makamında olup da toplumunu onun insan mutluluğunun teminatı demeye gelen ahkamından uzak tutanlar için bir şifa değildir. Halklarının sırtına bir kene gibi yapışıp onların kanını emen yöneticiler için, hakim siyasi, ekonomik ve dînî sınıflar için özetle sömürdükçe semiren, semirdikçe sömüren her bir zalim kefere ve fecere için, o bir şifa değildir.

Bilakis onların hüsranını artırır, tıpkı mü'minin imanını artırdığı gibi. Hüsranını artırır, çünkü o zalimleri ateşle müjdeler ve der ki:

"Haydi, tadınız inkarınıza karşılık olan azabı!.." (3/106)

"Tadınız azabı ki onu ellerinizle kazandınız!.." (7/39)

"Tadınız azabı yalanladıklarınıza karşılık!.." (9/35)

"Tadınız yalanlamakta olduğunuz ateş azabını!.." (34/42)

"Tadınız ki bugün zalimlerin bir yardımcısı da yoktur!.." (35/37)

İşte onun için Kur'an'a düşmandır onlar, hem de en azılı düşman. Kur'an'ın hükmüne karşı hiçbir şeye duymadıkları kini duyarlar. Hiçbir şey onları Kur'an'ın hakimiyetinin rahatsız ettiği kadar rahatsız edemez. Güneşten rahatsız olan karanlık kuşları, yarasalar gibi, onlar karanlıklarına, şatafatlı mağaralarına kaçışırlar. Güneşe, onun ışığına karşı halklarından gasbettikleri imkanlarıyla, medyalarıyla, cuntalarıyla, ordularıyla savaş açarlar. Başaramıyorlarsa

kanatlarıyla onun ışığını örtmeye çalışırlar. Onu da beceremiyorlarsa gözlerini kapatırlar.

Aydınlığa düşman oluşları sebepsiz değildir. Onlar karanlıkların, karanlık işlerin adamıdırlar. Onların hayatlarını fırıldak, dümen, entrika, dalavere, oyun, tezgah, madik, üçkağıt, köşe dönücülük, malı götürücülük, talan, çalma, çırpma gibi "malum" kelimeler ifade eder. Onlar karanlığın beslemeleridir. İçinde yüzdükleri sefahat ve şaşaanın kaynağı karanlık işlerdir. İşte onun için severler karanlıkları, onun için düşman olurlar aydınlığa ve onu temsil eden herkese.

Onların derdi inanç, fikir, ideoloji falan değildir. Onlar düşmanın en iğrenç tipidir. Gerçekte namuslu bir düşman bile olamazlar, tıpkı namuslu bir dost olamadıkları gibi. Onlar nefislerinin, şeytanlarının, özetle onlar menfaatlerinin dostlarıdırlar. Ve onlar dünyevi menfaatlerine dokunacak herşeyin düşmanıdırlar.

Kur'an onların zulmünü kökünden kesecek bir hayat nizamı öngördüğü için düşmandırlar ona. Onların, mazlumların kanlarını emmesine müsaade etmediği için düşmandırlar.

Etrafına bir bak, Kur'an'ın hükümlerine en çok düşman olanların vurguncu ve soyguncu zalimler olduğunu görürsün. Bir milletin tepesine kanla, kıtalle, darağacıyla oturanlar ve onların devamını görürsün.

Onların vurgununa, soygununa, ahlaksızlık ve namussuzluklarına, şişelerine ve neşelerine dokunmasaydı, sizi temin ederim ki Kur'an'a ve onun hükümlerine bu düşmanlığı beslemezlerdi. Hatta onlar şeriatçı dahi olurlardı, bundan hiç kuşkunuz olmasın.

Onlar zulümlerine ses çıkarmayacak, soygunla-

rına, çalıp-çırpmalarına, rezalet ve kepazeliklerine karışmayacak bir kitaptan, böyle bir dinden yerden göğe kadar razılar. Fakat Kur'an buna müsait bir kitap, İslam buna müsait bir din değildir. Onu yabancıların onca gayreti, yerlilerin ihaneti ve müslümanların cehalet ve hamakatine rağmen hiçbir zaman Tevrat ve İncil'e benzetemeyecekler, Allah tarafından korunmuş olan bu Kitab'ı tahrif edemeyecekler. Bu nedenle de onların bu Kitab'a olan düşmanlığı bitmeyecektir.

Zalimler zulümlerinden vazgeçmedikleri sürece Kur'an'a düşman olarak kalacaklar ve onlar varolduğu sürece de Kur'an onların hüsranını artırmaya devam edecektir.

Kur'an'ı hayat kaynağı güneşe benzetmiştik. Bu güneşin hayat kaynağı olabilmesi için insanın gözünü, gönlünü ve zihnini ona açması gerekmekte. Eğer perdelerini sıkı sıkıya kapatmışsan senin için güneş doğmamış demektir.

Kur'an güneşinin aydınlığından yararlanabilmesi, kişinin duygusal ve düşünsel zindanlarının duvarlarını yıkıp, kafa ve kalp perdelerini aralamasıyla mümkündür. Nasıl gözlerini kapayan dünyayı kendisine zindan ederse, kalbini ve aklını kapayan da Kur'an'ın şifa ve rahmet oluşundan istifade edemez.

Kur'an'ın tarihin tozlu dehlizlerinden çekip önümüze sunduğu örneklerin tombaladan çıkmadığına, bunların ilahi hikmete mebnî olarak belli bir usül dairesinde seçildiğine daha önce değinmiştik. İşte, bu örneklerden biri olan *adayış kıssası* için de geçerlidir bu seçim. Rabbimizin bu kıssayla vermek istediği öğüdü eskilerin eskimez deyimiyle "efradını cami ağyarını mani" bir biçimde alabilmemize kolaylık olur amacıyla kaleme aldığımız bu risale, konu edindiği mahdut ayetler çerçevesinde bugün için-

de bulunduğumuz kimi durumlara da dikkat çekmektedir.

Bunları maddeler halinde özetleyecek olursak:

1. Kur'an'ın Anlaşılması Sorunu:

Kur'an'ın tahrif'ten İlahi garantiyle korunmuş bir kitap olması insanlık ve mü'minler için gerçekten büyük bir nimet. Ne ki bu nimeti elde bulunduruyor olmak Müslümanların tahrif ve tağyirin her türünden masun ve mahfuz oldukları anlamına gelmiyor. Kur'an'ın metnini tahrif edemeyen Kur'an düşmanları, ona inanıp, anlayıp, yaşayacak olan insanların duyma ve düşünme yetilerini tahribe yöneldiler.

Bugün Kur'an'ın metninin tahrif edilmediği ne kadar kesin ve sevindirici bir hakikatse, ona varis kılınan müslümanların duygu ve düşüncelerinin vahim boyutlarda tahrif ve tahribe muhatap oluşu da en az o kadar kesin ve dehşet verici bir gelişmedir. Bu durumda Kur'an'ın korunmuş oluşunun Müslüman fertler için pratik bir kıymeti kalmamakta. Farzı muhal onun tahrifi durumunda netice ne olacaksa, bu ikinci durumda da netice aynı olmaktadır. Ne var ki elde korunmuş bir kitabın bulunması her zaman için öze dönüşü mümkün kılan potansiyel bir güç olarak duruyor Müslümanların önünde.

Bu durumda Müslümana şunlar düşmektedir: Kur'an'ı doğru anlayabilmek için tahrif ve tahrip edilmiş kalbini ve kafasını onarmak, böylesi bir tahribata uğramış kafaların mahsulü olan ve Kur'an'ın İncilleştirilmesi anlamına gelen yorumlara karşı uyanık olmak. Bununla beraber Kur'an'ın hayattan dışlanması için resmî-dînî ya da resmî-ilmî kurumlar ve müesseseler tarafından desteklenip fena halde bir müsteşrik kopyası olan çevreler tarafından "bi-

limsellik" kisvesi altında başlatılan "hizmet" görünümlü saldırılara karşı koymak. Bunun için de zamanlar ve zeminler üstü Kur'anî anlayışın dinamiklerini, "hayâtî" modellerini ve ölümsüz örneklerini toplumun istifadesine sunmak ve bunu geniş kitlelere ulaştırmak.

2. Önderlik Sorunu ve Bu Sorunun Çözümünde Kur'anî Alternatifler:

Günümüz İslâmî hareketlerinin başat sorunlarından biri olan önderlik sorununun kamil manada çözümü için Kur'ânî örneklerden istifadeyle alternatifler geliştirmek. Bu alanda geliştirilen günübirlik ve ucuzcu, tarihin yasalarını ve Kur'ânî örnekleri gözardı edici zahmetsiz ve meşakkatsiz yöntemler yerine daha tutarlı ve sünnetullaha uygun yöntemlere dikkat çekmek.

Tabi ki sıkıştırıldıkları cendereden bir an önce kurtulmayı istemek Müslümanların hakkıdır. Onlar bunu istemekle kınanamazlar. Ne ki, "Bir an önce kurtulalım da kimin öncülüğünde, hangi usûl ve üslupla olursa olsun" diyemezler. Herhangi bir hareket kendisi böyle sallapati ve çıkarcı yöntemleri benimseyebilir, lakin İslâmî hareket asla.

Müslümanlar bileceklerdir ki sıkıştırıldıkları bu cendereden tam anlamıyla kurtulmak bedel isteyen bir iştir. O bedeli gözünü kırpmadan ödeyecek fedakar mensuplar yetiştiremediği sürece de İslâmî hareket bir aldanıştan diğerine sürüklenip gidecektir.

Sözkonusu bedelin ne olduğu, bu bedelin nasıl bir usûl ve üslupla ödeneceği gibi sorulara Kur'an'ı gözardı ederek doyurucu cevaplar bulmak mümkün değil. Bu noktada *hayat kitabı* olduğu sık sık ve sloganvari olarak söylenen Kitab'ın, hayatımızın bu ala-

nında önümüze gerilen sorunları çözmede bize ne gibi kolaylıklar sağlayacağını bilmek gerekiyor. Yoksa onun hayat Kitab'ı oluşu sözden öteye geçmeyecektir. O kendisine başvurmayanın ve önerdiği hayatı yaşamayanların hayatının kitabı değildir. Onun mücerret hayat kitabı oluşu ise beylik bir laftır ve kimseye bir şey kazandırmaz.

İşte bu noktada "hayat kitabı" olan Kur'an'ın teklif ettiği yöntemlerden biri olan *adayış sürecini* başlatmak sorunlarımızdan birinin daha çözümünde bize kolaylık sağlayabilir.

Doğumevinin kapısında heyecanla bekleyen baba adaylarından kaçta kaçı çocuklarının seslerini daha ilk duyduklarında İmran'ın Kadınının gösterdiği "erkekliğin" binde birini göstererek *"Yâ Rabbî, bunu sana adadım, benden kabul buyur"* diyebilmektedirler?

Allah'ın kendisine üç, beş, yedi evlat verdiği Müslüman babalar, hepsini kendi yoluna harcadığı bunca evlattan birini dahi O'nun yoluna kalben, ihlasla bağışlayamıyor, *"Eti de kemiği de senin, senin dininin yâ Rabbî"* diyemiyorsa, dahası en mütedeyyin anne babalar dahi İslamî hassasiyetinden kuşku duymadıkları evlatlarının bir akşam eve geç gelişi karşısında gözleri patlıyor, yerlerinde duramıyorlarsa, şehadetten sözeden evlatlarına "Aman, o nasıl söz? Allah korusun!" diyorlarsa, Allah'ı sevdiklerine kimi inandırabilirler ve nasıl yücelir dinin yerlerde sürünen sancağı?

Teşbihte hata olmasın; "Baba oğula bir bağ bağışlamış, oğul babaya bir salkım üzümü çok görmüş." meseline çok benzeyen bu durumda o insanların kaderi sahte önderliklerin ve önderciklerin elinde oyuncak olmak değil midir?

Bir çok Müslüman ve."ataerkil" ailede "İslami

terbiyeyle büyütme" adı altında mutlak bir baba monarşisinin maddi ve/veya manevi baskısı altında belli bir yaşa kadar elde tutulabilen gül gibi çocuklarımızın, bu yaştan sonra tıpkı boşanmış zemberekler gibi ele avuca sığmaz, haşarı, isyankar, şeytan ordusunun potansiyel bir adayı olma yolunda emin adımlarla ilerleyen birileri olup çıkmalarında, Kitab'ın verdiği örneklerden bihaber oluşlarıyla ne yapacaklarını bilemeyen üstadların, müslüman aydınların, hacı efendilerin, hoca efendilerin, şeyh efendilerin, şakirdlerin, hadimlerin, davetçilerin hasılı herkesin ve hepsi de "bizim" olan, İslam'ın şu topraklardaki varlık "garantisi" sayılan müslüman aile reislerinin hiç mi katkısı yoktur?

Etrafınıza bakınız! İnsanlara Dîn'i öğretme ve anlatma makamında olanların çocuklarının içler acısı halini görünüz. Sıkışınca sarıldıkları Adem ve Nuh peygamberlerin oğulları Kabil ve Kenan örnekleri, ya da Nuh aleyhisselamın karısı ve Lut aleyhisselamın kızları onları kurtarmaya yeter mi ve Allah katında meşrû bir mazeret mi? Hele Allah, kitabında şiddetli bir üslupla şu fermanı yayınlamışken:

"Ey inananlar, koruyunuz nefsinizi ve elinizin altındakileri ateşten!.." (66/7)

Müslüman aileler kendilerine mazeret bulmadan önce Kur'an'ın bu konudaki muazzam reçetelerini öğrenseler ve tatbik etseler, yani "sahibiyiz" dedikleri şeyin İmran'ın Kadını gibi gerçekten sahibi olsalardı, elbette evlatları hatırlatılınca yüzleri kızaracak bir konumda olmayacaklar, onları Alah'a terbiye ettirme akıllılığında bulunacaklardı.

Bu topraklardaki İslam'ın geleceğini toplumsal çekirdekler olan Müslüman ailelerin yetiştirecekleri evlatlarda gören ve onlara umut bağlayanlar, umdukları dağların indifa edip hem kendi başlarına ve hem

de toplumun başına lavlar yağdırdığını gördükçe umutsuzluğa kapılmaktalar. Bu umutsuzluk da onları sonu hüsran olan bir lakaytlığa ve boşvermişliğe götürmektedir.

Bu acıklı durumu aşıp yine de kafasında, adını "İslâmî terbiye" koyduğu (ve çoğunlukla evde mutlak hâkim, kudretli erkek rolünü oynayan babanın şuuraltındaki) İslamileştirilmiş ataerkillik fikriyle evlatlarını yetiştirenler, belki onları binbir çaba ile, kafalarına koydukları "hizmet(!) edilecek yüksek bir mevki"ye yerleştiriyorlar, lakin ondan sonra da hesapta Allah için eğittikleri evlatlarını Allah'a ve onun dinine vermeye kıyamayıp, hatta onu Allah'tan kıskanıp onun üzerindeki mutlak otoritelerini -zevkle- ömür boyu sürdürüyorlar. O evlat "babasının uslu evladı" olmasının nimetlerini iyi bir eğitim, çevre, makam ve mansıp sahibi olmak biçiminde tadıyorsa da bir ömür kendi ayakları yerine başkasının -isterse bu başkası baba olsun- ayakları üzerinde durduğu için "şahsiyet" olamıyor. Üzerindeki tartışılmaz kul siyasetinin bedeli olarak şahsiyetini kendisine sıyanet eden o ölümlü kullara fazlasıyla ödüyor. Tabi sonuçta elinde Allah'ına verecek birşeyi kalmıyor. Bu tip ailelerin durumu şu adamın durumuna benziyor: Adam Allah'a kurban etmek için bir kuzu alır. Onu sözkonusu niyetle besler büyütür. Kuzu büyüyünce bakar ki can alıcı bir koyun olmuş. Kıyamaz onu söz verdiği kapıya teslime, "bari sütünü paylaşalım" pişkinliğiyle ahdinin üzerine yatar.

Bütün bu yanlışlar, yanılgılar iyiniyetli de olsa birçoğu cehaletten kaynaklanmakta ve hiçbiri Müslümanların gerek ferdi gerek toplumsal meselelerine bir çözüm olamamaktadır, olamayacaktır da... Ta ki Kur'ânî modellere itibar edilinceye dek.

3. Müslüman Kadının Konumu:

İslami toplumların çekirdeği mesabesinde olan Müslüman aile modelinin eksenini "ana"nın oluşturduğu inkar edilemez bir gerçek. Müslüman toplumlarda en çok ihmal edilenler listesinin başında Müslüman kadının geldiği de...

Bu neden böyledir? Bunun tarihi eski ve nedenleri çok çeşitli. Peki kadının ihmal edilmesine elverişli bir takım hükümler mi içermektedir Kur'an? İşte bunu kimse iddia edemez. Aksine Kur'an Müslüman kadına İslam toplumunda mûtenâ bir yer seçmiş ve onu layık olduğu konuma, yani "sevgili" ve "ana" olmak gibi yüce bir konuma, oturtmuştur.

Kadın Kur'an'da da sünnette de en çok "analık" boyutuyla öne çıkarılmaktadır. Nasıl çıkarılmasın ki? Onun tabiatı, fizyolojisi, psikolojisi hep bu ulvi görevi eksiksiz yerine getirebilmesi için gerekli olan şeylerle donatılmıştır.

Kadın bir aynanın karşısına geçip fiziğini incelesin. Fiziği kendisine, "Sen anasın!" diyecektir. Kadın gönül aynasının karşısında ruhunu ve hislerini incelesin. Sevecenliği, şefkati, yufka yürekliliği, inceliği, gayreti, hizmeti, himmeti ile gönlü ona, "Sen anasın!" diyecektir.

Eğer kadın bir takım dış etkilerle bu yüce konumundan uzaklaştırılıyor ya da uzaklaşıyorsa, fıtratından ve asli görevinden yani Allah'ın kendisini yerleştirdiği cepheden kaçıyor, savunması için kendisine verilen siperi terkediyor demektir. Kendi vazifesini ihmal ediyor, işinden kaytarıyor demektir. Herkesin bildiği bir gerçek: Üstüne lâzım olmayan işlerle uğraşanlar üstüne lâzım olan işleri aksatırlar. Kadın kendisine verilen ilâhî alanı terkedip kendisinin olmayan alanlara tecavüz ederse o toplumda elbette dengeler bozulacak, iş bölümü alt-üst olacak, görevler aksayacaktır.

İlâhî nizamın en büyük özelliği herşeyi yerli yerinde kılması (hikmet)'dır. İlâhî nizam atın önüne etin, itin önüne otun konulmadığı bir nizamdır. Beşeri sistemler gelmişler, her bir şeyin tabiatına ve fıtratına aykırı davranarak "ata et, ite ot vermek" biçiminde özetleyebileceğimiz bir yanılgıya düşmüşlerdir. Hatta tüm imkanlarını seferber ederek atı et, iti de ot yemeye basın yayın ve iletişim organlarını da kullanarak ikna etmişlerdir. Bu şekilde eşyanın tabiatına müdahale etmek gibi bir cür'ete yeltenmişlerdir. *İslam*, eşyanın tabiatını korumanın öbür adıdır.

Çağdaş kadın-erkek ilişkileri de bundan farksız. Kadınların erkekleştiği bir dünyada elbette erkekler de kadınlaşacaktı. Fakat ne kadar erkekleşirse erkekleşsin ya da erkekleştirilsin fiziğiyle, tabiatıyla, psikolojisiyle kadın kadındı ve onu başka bir şey olmaya zorlamak hem ona, hem erkeğe, hem ailenin diğer fertlerine ve hem de topluma bir zulümdü.

Bu zulmün pençesine düşmekten şimdilerde Müslüman aileler dahi korunamaz oldu. İslâmî duyarlık sahibi idealist genç kızlarımız "analıktan" başka her şeye pek heveslilerdi. Hatta aralarında kendisini "Zeyneb" ilan edip yanına bir de "Hüseyin" peydahlayarak "kıyama" hazırlananlar bile var. Ve sonuçta bir yığın üzücü, kahredici hadiseler, hayal kırıklıkları, umutlarla oynayanlar, umutlarıyla oynatanlar...

Bunun böyle olmasında Müslüman erkeğin, vazifesini yapmayan Müslüman erkeğin, hiç mi rolü yok? Ne münasebet, elbette vebalin büyük ağırlığı Müslüman erkeğin omuzlarında. Velayet görevini yerine getirmekten aciz erkekler diyarında herkesin başının telaşına düşmesinden, eylemleri bilgi ve basiretin değil his ve heyecanların yönlendirmesinden daha doğal ne olabilir ki?

İslâmî toplumun oluşturulmasında en büyük rol hiç şüphesiz Müslüman kadınındır. Hele basın-yayın ve iletişim organlarının çocuklarımızı manevi bir katliâma tabi tuttuğu bir dönemde Müslüman kadın onları nasıl bir dakika boş bırakabilir? Nasıl kendisini ve terbiyesiyle yükümlü olduğu yavrularını göz göre göre televizyon adlı o canavarın hoyrat kollarına teslim eder?

Eğer Müslüman bir ailede kadın; "Eşime ve çocuğuma karşı görevimi tam yapayım." derse 24 saat ona ancak yeter. Bu nedenle Müslüman kadının ek bir işe soyunması bizce asli görevini ve işini aksatması anlamına gelir. Değilse sorun Müslüman kadının çalışıp çalışamayacağı sorunu değildir. Sorunun adı yanlış konuyor. Hem Müslüman kadın "aylak" mıymış, boş mu kalmış ki birileri onun çalışıp çalışamayacağını kendilerine dert ediniyorlar? Müslüman kadın eğer vazifesini bilir, sorumluluğunun şuurunda olursa, bir dakikasının dahi boş olmadığını hayretle görecektir. Birileri kendilerine "iş" arayabilirler ama Müslüman kadın asla. Onun işi başından aşkındır, eğer kaytarmıyorsa. Hem, Müslüman aile yemeklerin lokantadan yendiği, çocukların kreşlerde büyütüldüğü, evin çift kişilik bir otel ya da pansiyon gibi kullanıldığı bir -sözümona- aile değildir ki...

Yukarda resmettiğimiz tipte bir "aile" herşey olabilir fakat *İslâmî toplumun çekirdeği* olamaz ve o ailede yetişen evlattan da hayır gelmez. Çünkü Kur'an'ın teklif ettiği model es geçilmiş, çiğnenmiştir. İşte bir bütün oluşturan modelin parçalarından sadece biri:

"Oturun evlerinizde, birinci cahiliyyedekilerin açılıp saçıldığı gibi açılıp saçılarak gezip-dolaşmayın. Namazı kılın, zekatı verin. Allah ve Rasulü'ne itaat edin. Ey ev ehli, Allah sizden kiri gidermek ve sizi

tertemiz yapmak istiyor. Sizin evlerinizde okunan Allah ayetlerini ve hikmeti hatırlayın." (33/33, 34)*

Kur'an'ın Müslüman kadına sunduğu program sadece bu kadarcık değildir elbet. O bir çok yerinde, müslüman kadına doğrudan ya da dolaylı hitap ederek, *fıtrat çizgisinde* yapacağı görevleri hatırlatır.

İşte bunlardan biri de bu risalede ele aldığımız "adayış kıssası"dır.

Bu kıssa ve onun Hanne, Eyşa ve Meryem gibi kadın kahramanları bir imkandır kulluğunun bilincindeki Müslüman kadın için; hem de bulunmaz bir imkan!..

Eğer değerlendirebilirse bu imkanı, hem kendisinin, hem ailesinin, hem de toplumunun kurtuluşuna vesile olacak muazzam bir süreci başlatabilir.

Adayanlar ve adananların çok olduğu bir toplumu hiçbir zalim güç sindiremeyecektir. Ve o toplum *mutlu ve özgür* insanların toplumu olacaktır.

Ne mutlu Hanne gibi adayanlara!

Ne mutlu Meryem gibi adananlara!

Ne mutlu Zekeriyya (a) gibi bahçıvanlara!

Ne mutlu Yahya ve İsa (mânevî kurban) (a) gibi kurbanlara!

"Yeryüzünde bulunan herşey yok olacak, yalnız celal ve ikram sahibi Rabbinin yüzü (rızası) bâki kalacaktır." (55/26, 27)

* Konu hakkında daha ayrıntılı bilgi için bkz: Kadının Özgürlüğü, Safinaz Kazım (Çev.: Mustafa İslamoğlu), Denge Yay., İst., 1991

KAYNAKÇA

KUR'ÂN-I KERİM

Beydâvî, (el-Kâdî) Nasırüddin ebî Saîd Abdullah b. Ömer eş-Şirâzî; ENVARU'T-TENZÎL VE ESRARU'T-TE'VÎL, Daru'l-Kütübi'l-İlmiyye, BEYRUT 1988.

Celaleyn, Celalüddin Muhammed b. Ahmed el-Mahallî ve Cemalüddin es-Süyûtî, TEFSİRU CELALEYN, Mektebetu'l-Halebûnî, DIMEŞK.

el-Begavî, el-İmam ebî Muhammed el-Hüseyn b. Mes'ûd; TEFSİRU'L-BEGAVÎ, Daru'l-Ma'rife, BEYRUT 1987.

el-Cemel, Süleyman b. Ömer el-Acil; el-FÜTÜHATÜ'L-İLAHİYYE, Matbaatu İsa Babî el-Halebî, MISIR.

el-Ferrâ, ebî Zekeriyya Yahya b. Ziyad; MEÂNİ'L-KUR'AN, el-Heyetü'l-Mısrıyyetü'l-Âmme, MISIR 1972.

el-Merâgî, Ahmed Mustafa; TEFSİRÜ'L-MERAGİ, Matbaatu Mustafa el-Bâbî el-Halebî, MISIR 1982.

et-Taberî, Cafer Muhammed b. Cerîr; CAMİU'L-BEYAN AN TE'VİL-İ ÂYİ'L-KUR'AN, Matbaatu Mustafa el-Bâbî el-Halebî, MISIR.

İbn Hişam, Ebî Muhammed Abdulmelik; SÎRATÜ'N-NEBÎ, Mektebetu Daru't-Türâs, KAHİRE.

İbnü'l-Esîr, el-Cezerî; el-KAMİL Fİ'T-TARİH, Daru'l-Kitâbi'l-Arabî, BEYRUT 1986.

İbnü'l-Esîr, El-İmam Muhammed b. Muhammed eş-Şeybânî el-Cezerî; CAMİU'L-UŞUL FÎ EHADİSİ'R-RASUL, Daru'l Fikr, BEYRUT 1983.

Kurtubî, Ebu Abdillah Muhammed b. Ahmed; EL-CAMİ' Lİ-AHKAMİ'L-KUR'AN, Daru'l-Kütübi'l-İlmiyye, BEYRUT 1988.

Râzî, el-İmam Fahrüddin; EL-TEFSİRU'L-KEBİR, Daru'l-Kütübi'l-İlmiyye, BEYRUT 1990.

Seyyid Kutub; Fİ ZILALİ'L-KUR'AN, Daru'ş-Şuruk, MISIR 1987.

Zemahşerî, Ebi'l-Kâsım Cârullah Mahmud b. Ömer; EL-KEŞŞAF, Daru'l-Marife, BEYRUT.

Ziriklî, Hayrüddîn; EL-A'LÂM, Daru'l-İlm Li'l-Melayin, BEYRUT 1989.

Mustafa İslamoğlu

Adayış Risalesi

İşte bu noktada "hayat kitabı" olan Kur'an'ın teklif ettiği yöntemlerden biri olan adayış sürecini başlatmak, sorunlarımızdan birinin daha çözümünde bize kolaylık sağlayabilir.

Doğumevinin kapısında heyecanla bekleyen baba adaylarından kaçta kaçı çocuklarının seslerini daha ilk duyduklarında İmran'ın kadınının gösterdiği "erkekliğin" binde birini göstererek, "Ya Rabbi, bunu sana adadım, benden kabul buyur!" diyebilmektedir?

Allah'ın kendisine üç, beş, yedi evlat verdiği Müslüman babalar hepsini kendi yolunda harcadığı bunca evlattan birini dahi O'nun yoluna kalben, ihlasla bağışlamıyor, "Eti de kemiği de senin, senin dîninin ya Rabbi" diyemiyorsa; dahası en mütedeyyin anne babalar dahi İslâmî hassasiyetinden kuşku duymadıkları evlatlarının bir akşam eve geç gelişi karşısında gözleri parlıyor, yerlerinde duramıyorlarsa, şehadetten sözeden evlatlarına, "Aman, o nasıl söz? Allah korusun!" diyorlarsa, Allah'ı sevdiklerine kimi inandırabilirler ve nasıl yücelir dinin yerlerde sürünen sancağı?

ISBN 975-550-007-3

